

2018

TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ABD

YÜKSEK LİSANS TEZİ GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ

MURAT ÇİNPOLAT

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI

**2000-2017 YILLARI ARASINDA TURİZM
SEKTÖRÜNDE İSTİHDAMI ARTTIRMAYA
YÖNELİK UYGULANAN EKONOMİ
POLİTİKALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MURAT ÇİNPOLAT

GAZİANTEP
ARALIK 2018

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI

**2000-2017 YILLARI ARASINDA TURİZM
SEKTÖRÜNDE İSTİHDAMI ARTTIRMAYA
YÖNELİK UYGULANAN EKONOMİ
POLİTİKALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MURAT ÇİNPOLAT

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Yusuf Bozgeyik

GAZİANTEP
ARALIK 2018

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI

**2000-20017 YILLARI ARASINDA TURİZM SEKTÖRÜNDE İSTİHDAMI
ARTTIRMAYA YÖNELİK UYGULANAN EKONOMİ POLİTİKALARI**

MURAT ÇİNPOLAT

Tez Savunma Tarihi: 10.12.2018

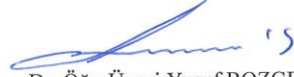
Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Zekiye ANTAKYALIOĞLU
SBE Müdürü

Bu tezin yüksek lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylarım.

Doç. Dr. Atınç OLCAY
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf BOZGEYİK
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Doç. Dr. Atınç OLCAY (Jüri Başkanı)
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf BOZGEYİK
Dr. Öğr. Üyesi Yakup DURMAZ

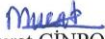

ETİK BEYAN

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Murat ÇİNPOLAT

10.12.2018

ÖZET

2000-2017 YILLARI ARASINDA TURİZM SEKTÖRÜNDE İSTİHDAMI ARTTIRMAYA YÖNELİK UYGULANAN EKONOMİ POLİTİKALARI

ÇİNPOLAT, MURAT

Yüksek Lisans Tezi, Turizm İşletmeciliği ABD

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Yusuf BOZGEYİK

Aralık 2018, 130 sayfa

Turizm, kazanılan dövizlerle ekonomiyi canlandıran bir sektördür ve ayrıca işsizliği azaltan, istihdamı arttıran bacasız bir sanayidir. Ekonomik kriz ve benzeri durumlarda (savaş, deprem, tsunami ve diğer felaketlerde) turistik tesislerin kapanmış olması istihdamı olumsuz etkilemiştir. Ancak daha sonra hükümetin verdiği teşvik politikaları ile yeni oteller ve yeni tesislerin açılması işsizliğin önüne geçmiş ve istihdamın artmasını sağlamıştır.

Bu çalışmada, 2000-2017 yılları arasında Türkiye’de uygulanan ekonomi politikalarının turizm sektöründe istihdamı arttırmaya yönelik uygulamaları açıklanmıştır. E-views 9.0 programı kullanılmış ve zaman serisi analizi uygulanmıştır. Çalışmada istihdamın ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 2000-2017 yılları arasındaki çeyrek dönemlik istihdam oranı, hizmet istihdam oranı ve gayrisafi yurt içi hasıla verileri kullanılmıştır. Çalışmanın analizinde SUR Temelli Toda-Yamamoto Nedensellik Testi ile Maki Eşbütünleşme Testi ve sonuçları güçlendirmek için de Bootstrap yöntemi ile elde edilen Hacker&Hatemi-J Nedensellik Testi uygulanmıştır. Bu çalışmanın sonucunda ekonomi politikalarının istihdama etkisinin olduğu ve uygulanan ekonomi politikalarının turizm sektöründe istihdamı arttırmaya katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, İstihdam, Zaman Serisi Analizi, Ekonomi Politikaları

ABSTRACT

ECONOMIC POLICIES IMPLEMENTED IN ORDER TO INCREASE EMPLOYMENT IN THE TOURISM SECTOR BETWEEN 2000-2017

ÇİNPOLAT, Murat

Master Thesis, Department of Tourism Management

Supervisor: Asst. Prof. Yusuf BOZGEYİK

December 2018, 130 pages

The Tourism is a sector that revives the economy by the earned currencies and is also a chimneyless industry that reduces unemployment, increases employment. In economic crisis and similar situations (war, earthquake, tsunami and other disasters), the fact that tourism facilities were closed had a negative effect on employment. However, with the government's incentive policies, the opening of new hotels and new facilities prevented unemployment and increased employment.

In this study, economic policies implemented in order to increase employment in the tourism sector between 2000-2017 were explained. E-views 9.0 program was used and time series analysis was applied. It is aimed to examine the effect of employment on economic growth. In this direction, quarterly employment rate, service employment rate and gross domestic product data between 2000-2017 were used. In the analysis of the study, SUR-Based Toda-Yamamoto Causality Test and Maki Cointegration Test and Hacker & Hatemi-J Causality Test which was obtained by Bootstrap method were applied to strengthen the results. As a result of this study, it was determined that economic policies had an effect on employment and implemented economic policies contributed to increase employment in tourism sector.

Key words: Tourism, Employment, Time Series Analysis, Economic Policies

ÖNSÖZ

Politikalar, ülkelerin geleceğine ve mevcut durumuna dair önemli adımların atılmasında verilecek kararlar ve bu kararların uygulanmasıdır. Bu politikalar çoğu ülkeyi aydınlığa doğru sürükleyebilirken karanlığa da itebilir. Ayrıca farklı sektörlerde farklı politikalar uygulanmakta ve bu politikalar ülkeden ülkeye göre değişmektedir.

Turizm sektöründe kalifiye eleman sıkıntısı yaşanmaktadır ve işinde uzman personelin eksikliği hizmetin kalitesini düşürmeye, hızını azaltmaya ve işletmelerin popülaritesinin yok olmasına yol açmaktadır. Ayrıca memnuniyetin bitmesiyle sektörde birçok işletme iflas edip kapanmakta, personellerine maaşlarını ödeyememekte ve personelleriyle mahkemelik olmaktadır. 1900’lü yıllarda istihdamı artırıcı teşvik politikaları uygulanırken bu süreç 2000’li yıllarda da devam etmektedir. Bu çalışmada günümüze yakın ve günümüze ait verileri güncel bir şekilde görebilmek adına 2000-2017 yılları arasında turizm sektöründe istihdamı arttırmaya yönelik uygulanan ekonomi politikaları esas alınmıştır.

Araştırmam boyunca değerli bilgilerini ve değerli vaktini benimle paylaşarak tez ile ilgili her konuda yardımcı olan, motivasyonumu hiç düşürmeyen ve hep destek olan saygıdeğer danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Yusuf BOZGEYİK’e, tezimin uygulama aşamasında ve kaynak konusunda yardımcı olan, fikirlerini esirgemeyen Sayın Arş. Gör. Fatih BUĞAN’a, Sayın Arş. Gör. Fatih YAYLA’ya ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Ferda NAKİPOĞLU ÖZSOY’a, manevi olarak bana destek olan, değerli düşüncelerini paylaşan ve tezime odaklanmamı sağlayan hocalarım Sayın Dr. Öğr. Görevlisi Hüseyin ALTINEL’e, Sayın. Dr. Öğr. Üyesi Atıncı OLCAY’a, Sayın Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Yaşar ŞİMŞEK’e şükranlarımı ve saygılarımı sunarım.

Tez sürecimde yoğun bir şekilde konsantrasyonumu sağlayan, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen ve bu tezi bitirmemde katkısı büyük olan değerli aileme çok teşekkür ederim.

Aralık, 2018

Murat ÇİNPOLAT

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1. GİRİŞ	1
İKİNCİ BÖLÜM.....	3
2. KAYNAK ÖZETLERİ	3
2.1. İSTİHDAM	3
2.1.1. İktisadi Literatüre Göre İstihdam Türleri.....	4
2.1.1.1. Eksik İstihdam.....	4
2.1.1.2. Tam İstihdam	4
2.1.1.3. Aşırı İstihdam.....	5
2.1.2. Turizm Literatürüne Göre İstihdam Türleri.....	5
2.1.2.1. Doğrudan İstihdam.....	5
2.1.2.2. Dolaylı İstihdam.....	6
2.1.2.3. Uyarılmış İstihdam.....	6
2.1.3. İstihdamı Arttırıcı Teşvik Politikaları	6
2.2. İŞSİZLİK.....	7

2.2.1. İşsizlik Türleri.....	8
2.2.1.1. Açık İşsizlik	8
2.2.1.1.1. Arızı (Friksiyonel) İşsizlik	8
2.2.1.1.2. Yapısal İşsizlik	9
2.2.1.1.2.1. Mesleki Yapısal İşsizlik	9
2.2.1.1.2.2. Coğrafi Yapısal İşsizlik.....	9
2.2.1.1.3. Teknolojik İşsizlik	9
2.2.1.1.4. Konjonktürel (Dönemsel) İşsizlik	10
2.2.1.1.5. Mevsimsel İşsizlik	10
2.2.1.2. Gizli İşsizlik	10
2.3. TÜRKİYE’DE İŞSİZLİK VE İSTİHDAM İLE İLGİLİ GELİŞMELER.....	11
2.4. TURİZM SEKTÖRÜNDEKİ İSTİHDAM VERİLERİ	13
2.5. 2000 YILI SONRASI KALKINMA PLANLARINDA İŞSİZLİK VE İSTİHDAM	17
2.5.1. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında İşsizlik ve İstihdam	17
2.5.2. IX. Altı Yıllık Kalkınma Planında İşsizlik ve İstihdam.....	18
2.5.3. X. Beş Yıllık Kalkınma Planında İşsizlik ve İstihdam	19
2.6. İSTİHDAM TEORİLERİ	20
2.6.1. Klasik ve Neo-Klasik İstihdam Teorisi	20
2.6.1.1. Mahreçler (Say) Kanunu	20
2.6.1.2. Faiz Teorisi.....	21
2.6.1.3. Ücret Teorisi.....	21
2.6.1.4. Miktar Teorisi.....	22
2.6.2. Marksist İstihdam Teorisi	22
2.6.3. Keynesyen İstihdam Teorisi	22
2.6.4. Monetarist İstihdam Teorisi.....	23
2.6.5. Arz Yanlı İstihdam Teorisi	23
2.6.6. Yeni Klasik İstihdam Teorisi	24

2.6.7. Yeni Keynesyen İstihdam Teorisi.....	24
2.6.8. Yapısalıcı İstihdam Teorisi	25
2.7. TURİZM SEKTÖRÜNÜN DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ YERİ.....	25
2.7.1. 2017 Yılı Dünya Ekonomik Forumu Seyahat ve Turizm Rekabet Endeksi	25
2.7.2. Seyahat ve Turizmde Gelişimi En Çok Olan Ülkelerdeki Rekabet Endeksi	26
2.7.3. Türkiye'nin Rakipleri Olan Ülkelerin Seyahat ve Turizmdeki Rekabet Endeksi.....	27
2.8. TURİZM SEKTÖRÜNÜN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ.....	28
2.8.1. Türkiye'ye Gelen Yabancı Ziyaretçilerin Yıllara Göre Dağılımı.....	29
2.8.2. Türkiye'ye Gelen Yabancı Ziyaretçilerin Milliyetlere Göre Dağılımı	30
2.8.3. Türkiye'nin Yıllık Turizm Gelirleri.....	32
2.9. MİLLİ GELİR VE İLGİLİ KAVRAMLAR	33
2.9.1. Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)	33
2.9.2. Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)	35
2.9.2.1. Reel ve Nominal Gayri Safi Yurt İçi Hasıla	36
2.9.3. Net Milli Hasıla (NMH)	37
2.9.4. Kişisel Gelir (KG).....	37
2.9.5. Harcanabilir Kişisel Gelir (HKG).....	37
2.10. TURİZM SEKTÖRÜNÜN İSTİHDAMA ETKİSİ.....	37
2.11. EKONOMİ POLİTİKASI	38
2.11.1. Ekonomi Politikasının Amaçları.....	39
2.11.2. Ekonomi Politikasının Araçları	39
2.11.2.1. Maliye Politikası	39
2.11.2.2. Para Politikası	39
2.11.2.2.1. Para Politikasının Araçları.....	40
2.11.2.2.2. Para Politikasının Amaçları.....	41

2.11.2.3. Gelirler Politikası	43
2.11.3. Türkiye’deki Ekonomi Politikaları	44
2.11.4. 2000 Yılı ve Sonrası Yaşanan Ekonomik Gelişmeler	44
2.11.4.1. BDDK’nın Kuruluşu	44
2.11.4.2. 2000 Yılı Kasım Krizi	45
2.11.4.3. 2001 Yılı Şubat Krizi	45
2.11.4.4. 2001 Yılı Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı (GEGP)	45
2.11.4.5. 2008 Yılı Küresel Finans Krizi	45
2.11.4.6. 2009 Yılı Finansal Krizi	46
2.11.4.7. Özelleştirme	46
2.12. TURİZM SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER VE TURİZM İSTİHDAM POLİTİKALARI	47
2.13. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	50
2.13.1. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar	50
2.13.2. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar	54
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	59
3. MATERYAL VE YÖNTEM	59
3.1. Araştırmanın Problemi	59
3.2. Araştırmanın Amacı	59
3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları	60
3.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	60
3.5. Veri Seti ve Yöntem	60
3.6. Zaman Serisi Analizi	66
3.6.1. Durağanlık Testleri	67
3.6.2. Birim Kök Testleri	67
3.6.2.1. Dickey-Fuller (DF) ve Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) Testi	68
3.6.2.2. Phillips – Perron (PP) Testi	68

3.6.3. Maki Eşbütünleşme Testi.....	69
3.6.4. Toda-Yamamoto Nedensellik Testi	69
3.6.5. Hacker&Hatemi-J Bootstrap Nedensellik Testi	70
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	71
4. BULGULAR.....	71
4.1. MODELE UYGULANAN TESTLER.....	71
4.1.1. Seriler Arasındaki Korelasyon İlişkisi.....	71
4.1.2. ADF ve PP Birim Kök Testi Sonuçları.....	74
4.1.3. Maki Eşbütünleşme Testi Sonuçları	74
4.1.4. Toda-Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları.....	75
4.1.5. Hacker&Hatemi-J Bootstrap Nedensellik Testi Sonuçları	76
SONUÇ VE TARTIŞMA	77
ÖNERİLER.....	81
KAYNAKLAR	82
EKLER.....	90
EK.1. UYGULAMA SONUÇLARI	90
ÖZGEÇMİŞ (VITAE).....	130

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. 2000-2017 Yıllarındaki İşsizlik İstihdam ve İş Gücüne Katılım Oranları	11
Tablo 2.2. 2016 ve 2017 Yıllarına Ait Aylık İstihdam, İş Gücüne Katılım ve İşsizlik Oranları ve Karşılaştırılması	12
Tablo 2.3. Yıllık Hizmet İstihdam Oranları	14
Tablo 2.4. 2016 ve 2017 Yıllarına Ait Hizmet İstihdamı (Kişi Sayısı) ve Hizmet Oranı Değerleri ve Karşılaştırılması	15
Tablo 2.5. 2000-2007 Yıllarındaki Turizm Sektörü (Eğlence Hizmetleri) İşyeri ve Sigortalı Sayısı	16
Tablo 2.6. 2008-2017 Yılları Arasındaki Turizm (Konaklama) Sektöründeki İşyeri ve Sigortalı Sayısı	16
Tablo 2.7. Dünya Geneline Belli Başlı Ülkelerin Seyahat ve Turizmdeki Rekabet Endeksi Sıralaması	26
Tablo 2.8. Seyahat ve Turizmde Gelişimi En Çok Olan Ülkelere Ait Rekabet Endeksi Sıralaması.....	27
Tablo 2.9. Türkiye'nin Rakipleri Olan Ülkelerin Seyahat ve Turizmdeki Rekabet Endeksi Sıralaması.....	27
Tablo 2.10. 2000-2017 Yılları Arasında Türkiye'ye Gelen Toplam Yabancı Ziyaretçilerin Yıllara Göre Dağılımı.....	29
Tablo 2.11. 2017 Yılına Göre Türkiye'ye Gelen Yabancı Ziyaretçilerin Sayıları ve Değişim Oranları.....	30
Tablo 2.12. 2015-2017 Yılları Arasında Aralık Ayında Türkiye'ye Gelen Yabancı Ziyaretçilerin Milliyetlerine Göre Dağılımındaki İlk 5 Ülke	31

Tablo 2.13. 2015-2017 Yılları Arasında Ocak –Aralık Aylarında Türkiye’ye Gelen Yabancı Ziyaretçilerin Milliyetlerine Göre Dağılımındaki İlk 5 Ülke	31
Tablo 2.14. 2000-2017 Yılları Arasındaki Türkiye’nin Yıllık Turizm Gelirleri	33
Tablo 2.15. 2000-2017 Yılları Arasındaki Turizm Gelirlerinin Gayri Safi Milli Hasıla İçindeki Payı.....	34
Tablo 2.16. Türkiye’nin Yıllık Turizm Giderleri	35
Tablo 2.17. Türkiye’nin GSYİH Verileri.....	36
Tablo 3.1. Zaman Serisi Analizi İçin Veri Setleri	65
Tablo 4.1. Seriler Arasındaki Korelasyon İlişkisi	71
Tablo 4.2. Birim Kök Testi Sonuçları	74
Tablo 4.3. Maki Eşbütünleşme Testi Sonuçları	75
Tablo 4.4. Toda-Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları	76
Tablo 4.5. Hacker&Hatemi-J Bootstrap Nedensellik Testi Sonuçları.....	76

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. : GSYİH Analiz Verilerine Göre Zaman Serisi Grafiği	61
Şekil 3.2. : Hizmet Oranı Analiz Verilerine Göre Zaman Serisi Grafiği	62
Şekil 3.3. : İstihdam Oranı Analiz Verilerine Göre Zaman Serisi Grafiği	62
Şekil 3.4. : Mevsimsellikten Arındırılmış GSYİH İle GSYİH Serileri Grafiği	63
Şekil 3.5. : Mevsimsellikten Arındırılmış Hizmet Oranı İle Hizmet Oranı Serileri Grafiği	64
Şekil 3.6. : Mevsimsellikten Arındırılmış İstihdam Oranı İle İstihdam Oranı Serileri Grafiği	64
Şekil 4.1. : GSYİH İle Hizmet Oranı Arasındaki Korelasyon İlişkisi Grafiği	72
Şekil 4.2. : GSYİH İle İstihdam Oranı Arasındaki Korelasyon İlişkisi Grafiği	73
Şekil 4.3. : Hizmet Oranı İle İstihdam Oranı Arasındaki Korelasyon İlişkisi Grafiği .	73

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
vd.	ve diğerleri
FED	Federal Reserve System-Federal Rezerv Sistemi
GEGP	Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
HKG	Harcanabilir Kişisel Gelir
ILO	International Labour Organization-Uluslararası Çalışma Örgütü
KATİD	Karadeniz Turistik İşletmeciler Derneği
KG	Kişisel Gelir
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsleri
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KTB	Kültür ve Turizm Bakanlığı
NMH	Net Milli Hasıla
OKA	Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
TCMB	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜROB	Türkiye Otelciler Birliği
TÜRSAB	Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
USD	United States Dollars- Amerikan Doları
YİGM	Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü
WEFORUM	World Economic Forum-Dünya Ekonomik Forumu
WTO	World Trade Organization-Dünya Ticaret Örgütü

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Turizm yıllardır istihdama katkı sağlayan bacasız sanayi durumundadır. Açılan her otel, motel ve benzeri turizm ile ilgili tesisler yeni iş imkânları doğurur ve bu da işsizliğin azalmasına katkı sağlar. Ancak bu katkı sürekli olmayabilir ve bazı özel durumlarda (ekonomik kriz, işletmelerin iflası, savaş, deprem, heyelan, tsunami gibi) işgörenlerin işten çıkartılmaları olur ve ülkenin turizm açısından gerilemesine ve gelen turist sayısının azalmasına yol açar.

Turizm sektöründe işletmelerin devlet desteği olmadan piyasada tutunması zor olur. Kuruluş aşamasından büyüme aşamasına kadar işletmelere destek şarttır ve bunun için de devlet teşvik politikalarını uygulamıştır. İleriye yönelik yapılacak yatırımlar hem ekonominin canlanmasını hem de ülkenin turizm sektöründe popülaritesini arttırıp önemli konumlara gelmesini sağlar.

Ülkemiz tarihi, kültürel değerlerinin zenginliği, tarihi eser ve yerlerinin çok olması ile birlikte jeopolitik konumu, iklimi, yeraltı kaynakları ile kültür turizmi, doğa turizmi ve eğlence turizmi, sanayinin ve ticaretin gelişmiş olması ile kongre turizmi, sağlık sektöründe üst konumda olması ile sağlık turizmi gibi çoğu turizm türünü kapsamaktadır. Bu çeşitlilik sektör içerisinde iş imkânlarının çok yönlü olmasını sağlamaktadır.

Güzel ve etkileyici bir tanıtım ile beraber ülkeler arası ilişkilerin iyi ve samimi olması turizmin gelişmesini sağlar. Bu da yabancı işverenlerin ülkede yatırım yapması demektir. Yeni yatırımlar, yeni turistik işletmeler ve yeni işgörenler demektir. Ülkenin dünya çapında olumlu izlenime sahip olması ülkeye daha çok turist çeker ve döviz akışının istenilen düzeyde olmasını sağlayarak ekonomiyi canlandırır.

Bu çalışmada günümüze daha yakın, güncel, gözlenebilir ve somut veriler olması açısından 2000 yılı sonrası turizm sektöründe istihdamı arttırmaya yönelik uygulanan ekonomi politikaları esas alınmış; birinci bölümde, araştırmanın girişi niteliğinde olup araştırmanın konusu, amacı, yöntemi ve genel olarak araştırma ile ilgili bilgi ve yorumlara yer verilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde ise, kaynak zetleri ile beraber istihdam ve işsizliğin kavramsal anlam ve türlerine, Türkiye’de bu kavramlarla ilgili gelişmelere, turizm sektöründeki istihdam verilerine, 2000 yılı sonrası kalkınma planlarındaki işsizlik ve istihdama, istihdam teorilerine, turizm sektörünün dünya ve Türkiye ekonomisindeki yeri ve istihdama etkisine, milli gelir ile ilgili kavramlara, ekonomi politikalarının kavramsal anlam, araç, amaç ve türleri ile Türkiye’deki ekonomi politikalarına, Türkiye’de 2000 yılı sonrası yaşanan ekonomik gelişmeler ile turizm sektöründeki gelişmeler ve turizm istihdam politikalarına ve son olarak da ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Araştırmanın nc bölümü, materyal ve yöntem kısmını kapsarken, son bölümü ise araştırmaya yönelik bulgular ve bu bulguların değerlendirilmesine yönelik ortaya çıkan sonuçları ve tartışma kısmı ile nerileri içermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde turizm gelirleri önemli bir paya sahiptir. Böylece hükümetler verdikleri teşviklerle istihdamın artmasında ve işsizliğin azalmasında başrolde dirler.

Çalışmanın bu bölümünde istihdam ve işsizlik kavramları ile türlerine, istihdamı arttırıcı teşvik politikalarına, Türkiye’de işsizlik ve istihdam ile ilgili gelişmelere, turizm sektöründeki istihdam verilerine, 2000 yılı sonrası kalkınma planlarında işsizlik ve istihdama, istihdam teorilerine, turizm sektörünün dünya ekonomisindeki yerine, milli gelir ve ilgili kavramlara, turizm sektörünün istihdama etkisine, ekonomi politikasına, turizm sektöründeki gelişmelere ve turizm istihdam politikalarına ve son olarak da ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. İSTİHDAM

İstihdam sözlük anlamıyla “kişiyi bir görevde, işte kullanma, çalıştırma, hizmete alma” anlamına gelir. Başka bir tanımla ifade edilirse istihdam, bir ülkede çalışma istek ve iradesinde olan bireylerin iktisadi mal ve hizmetlerin üretimine katkıda bulunarak kendilerine gelir sağlayacak biçimde çalıştırılmalarıdır (Baysal, 1984:149).

Çalışma ekonomisi açısından bakıldığında ise istihdam, belirli bir dönemde işi olanlar yani işe sahip olanlar olarak ifade edilmiştir. Bu tanıma göre istihdam: “Maaş ve ücret ile çalışanlar ve bağımsız çalışanlar” olarak iki gruptan oluşur (Törüner ve Lordoğlu, 1991:25).

İktisadi açıdan istihdam ise basit bir şekilde, “işçilerin çalıştırılması ya da üretim faaliyetini gerçekleştirmelerinin sağlanmasıdır” (Türkbal, 2005:381).

Bir diğerk tanıma göre istihdam, “belli bir dönemde bir ekonomide üretim öğelerinin mevcut teknolojik seviyeye göre kullanılma şeklidir” (Karakayalı, 2005:344). Parasız (1998:4)’a göre ise “tam gün çalışan yetişkin işçilerin sayısıyla belirtilmesi” olarak tanımlanmıştır.

Bu kavram günümüzde istihdam etmek ya da istihdamı sağlamak gibi cümlelerde kullanılır.

2.1.1. İktisadi Literatüre Göre İstihdam Türleri

İstihdam kavramı ekonomide “çalışma ve gelir sağlama istek ve yeteneğinde olanların hizmetlerinden faydalanılmak üzere çalıştırılmaları” anlamına gelir (Yağcı, 2003:169). İstihdam iktisadi literatüre göre yani ekonomik açıdan; eksik istihdam, tam istihdam ve aşırı istihdam olmak üzere 3 şekilde sınıflandırılır.

2.1.1.1. Eksik İstihdam

Bir ekonomide var olan emek arzının tam olarak üretimde kullanılmaması veya kullanılamaması haline denir (Ünlüöner vd., 2007:164). Eksik istihdam Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından zamana dayanan eksik istihdam ile yetersiz eksik istihdam şeklinde tanımlanmakta ve bu tanım Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından da kabul edilmektedir (Seçer, 2013:16-21). Diğerk bir tanıma göre iş gücünün istihdam hacminden çok olmasıdır (Bekiroğlu, 2010:11).

2.1.1.2. Tam İstihdam

Arızı işsizlik haricinde, çalışma irade ve kararında olan emek birimlerinin üretime fiilen katılabildiği istihdam seviyesine “tam istihdam” denir (Düğer, 1996:422). Başka bir tanıma göre ise tam istihdam: “Makro düzeyde toplam iş gücü talebinin toplam iş gücü arzına eşitlendiği ekonomik bir haldir”. Son olarak başka bir tanımda ise tam istihdam: “Çalışma arzu ve kabiliyetinde olanların toplu olarak üretime katılabildiği ekonomik durumdur” (Unay, 2001:345).

Tam istihdamı da geniş ve dar olarak iki anlamda incelemek mümkündür. Geniş anlamda tam istihdam, bir ekonominin emrindeki her çeşit kaynağın üretime koşulması durumudur. Dar anlamda tam istihdam ise, ekonominin emrindeki insan kaynaklarının bütünüyle kullanılmasıdır (Ertürk, 2006:462).

Tam istihdamın oluştuğu bir ekonomide, var olan çalışma koşullarında ve cari ücret seviyesinde çalışmayı arzulayan tüm emekçiler iş sahibi olabildiği gibi, ülkenin var olan sermaye malları stoku ve evre faktörü de bütünüyle üretime dahil olmuş vaziyettir. Böylelikle ekonominin var olan üretim kapasitesinden bütünüyle faydalanılmakta ve atıl (boşta, çalışmayan) kapasite bulunmamaktadır (Pekin, 1993:101).

2.1.1.3. Aşırı İstihdam

İş gücü talebinin emek piyasasında enflasyonist baskı oluşturabilecek düzeyde genişlediği duruma aşırı istihdam denir. Bu durum daha çok emek gücüne dayanan gelişmiş sanayileri olan ülkelerde görölmektedir. Tam istihdam sınırına yaklaşılmasına rağmen işçi ihtiyaı ve talebi halen sürüyorsa ve firmalar işören bulmakta zorlanıyorlarsa bu durum ortaya çıkar. Bu durumla oluşan olumsuz etki ise, istihdam hacmi arttırılamadığından kısa dönemde reel hasılanın arttırılamamasıdır (Timur ve Doğan, 2015:236).

Aşırı istihdam bulunan bir ekonomide fabrika ve tesisler geceli gündüzlü çalıştırılıp; işçiler fazla mesai yaparak, olağan kapasitenin üstünde bir arz seviyesine ulaşmaya ve böylelikle aşırı talebin bir kısmını karşılamaya çalışırlar. Ancak böyle bir ekonomide, ekonomik bir kaynak halinde bulunan mevcut imkânların öğe arzına çevrilmeleri ve ekonomide toplam öğe arzının artması sağlanamadığı için önceden piyasaya sunulan öğelerin fiyatlarında bir artış görölecek, yani aşırı istihdamla birlikte enflasyonda kendini göstermeye başlayacaktır. Aşırı istihdam da eksik istihdam gibi akılcı “rasyonel” olmayan bir üretim durumunu simgeler (Karakayalı, 2005:348-349).

2.1.2. Turizm Literatürüne Göre İstihdam Türleri

Turizmde; doğrudan istihdam, dolaylı istihdam ve uyarılmış istihdam olmak üzere 3 tür istihdam vardır.

2.1.2.1. Doğrudan İstihdam

Turizm sektöründe makinalaşma ve otomasyon olanaklarının kısıtlı olmasından dolayı, sektörün oluşturduğu istihdam yoğunluğu diğer sektörlerle göre daha çoktur. Sektörde emek-yoğun üretimin egemen olmasından dolayı turistik

tüketim harcamaları, yüksek oranda doğrudan istihdam etkisi oluşturur (Oktayer vd., 2007:89).

Konaklama, yeme-içme, ulaştırma işletmeleri, seyahat acentaları ve tur operatörleri gibi turizm işletmeleri doğrudan istihdamı içerir (Unurlu, 2012:588).

2.1.2.2. Dolaylı İstihdam

Turizm işletmelerinin ihtiyaç duyduğu mal ve hizmet girdilerini sağlayan sektörlerde ve turizm işletmelerinin yaptıkları harcamalar yoluyla bazı gelirlere sahip olan iş alanlarında var olan istihdamdır (Ünlüonen ve Şahin; 2011:4). Tarım, balıkçılık, inşaat, el sanatları, bankalar ve imalat sektörleri gibi sektörler turizmin gelişmesi ile beraber yeni istihdam imkânları sağlanan sektörlerdir (Yıldız; 2011:60).

2.1.2.3. Uyarılmış İstihdam

Doğrudan ve dolaylı istihdam türünden faydalananların sahip oldukları gelirleri harcamalarıyla ekonomide oluşan ek istihdamdır. Uyarılmış istihdamın oluşmasında turizmin çarpan etkisi önem arz eder. Uyarılmış istihdama turistik tüketim harcamalarının ilk evresinde sağlanan gelirlerin yeniden harcanması ile oluşan ikinci derece istihdam etkisi de denilir (Ünlüonen vd., 2007:166).

2.1.3. İstihdamı Arttırıcı Teşvik Politikaları

Teşvik, belirli ekonomik faaliyetlerin diğerlerine göre daha fazla ve hızlı gelişmesi için kamu vasıtasıyla türlü yöntemlerle verilen maddi veya gayri maddi destek, yardım ve özendirmeler şeklinde tanımlanabilir (www.oka.org.tr).

Türkiye ekonomisindeki bölgesel dengesizlikler, sermaye yetersizliği, işsizlik, eksik rekabet gibi pek çok sorun teşvik politikalarının olmasını zorunlu yapmaktadır. Türkiye’de teşvik politikaları uygulamaları yasal olarak ilk kez 1927’de çıkartılan “Teşvik-i Sanayi Kanunu” ile başlamıştır (Güven, 2007:24).

Turizm alanında ise 1950 yılında çıkarılan “5647 Sayılı Turizm Müesseseleri Teşvik Kanunu”, turizmin geliştirilmesi için ilk yasal düzenlemedir. Bu yasayla, işletmelerin hangisinin “Turizm Müessesesi” olacakları, yasanın konusu olan teşvik tedbirlerinden hangi işletmelerin faydalanacakları, teşviklerden faydalanma şartları

ve turizm işletmelerinin denetimiyle ilgili ilkelere dair düzenlemeler yapılmıştır (Toker, 2007:82).

Günümüzde uygulanan teşvik politikaları, gelişmiş ülkelerde, ülke ekonomisinin dünya pazarlarındaki payını korumak ve istihdam alanının büyütülmesi hedeflerine yönelik uygulanmaktadır. Başka bir açıdan gelişmekte olan ülkelerde ise teşvik politikaları uzun vadede ekonomik büyümeyi hedeflerken, istihdam, rekabet edebilme niteliğine sahip yüksek mal üretimi, işsizliğin azaltılması ve yabancı yatırımcıların ülkeye yönlendirilmesi amaçlarını taşır. Uzun vadeli ekonomik büyüme planı ve kalkınma programları olan böyle ülkelerde, teşvik politikaları kalkınma stratejilerine göre hazırlanmakta ve teşvikler düzen oluşturu görev üstlenmektedir. Yatırım teşvik politikaları, yatırımların artırılması, yeni iş sahalarının açılıp istihdam oranının artırılması ve bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması amaçlarıyla Osmanlı zamanından beri uygulanır. Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar olan sürede Türkiye’de uygulanan kalkınma programlarına bakıldığında; bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi ve var olan kaynakların verimli kullanımı çoğu programda yer almıştır (Akdeve ve Karagöl, 2013:336).

2.2. İŞSİZLİK

Bir ülkede çalışabilecek halde olan ve çalışmayı isteyen bireylerin bazısının işinin olmaması haline işsizlik, bu halde olan bireylere de işsiz denir (Ünsal, 2007:12). A. Smith işsizliği şöyle tanımlamıştır: “Liberal ekonomilerde işçiler üretim etkinlikleriyle beraber sürekli olarak iş güçlerini satmayı isterler; fakat her zaman alıcı bulamazlar, bunlara işsiz ve bu özel duruma ise işsizlik denir” (Karakayalı, 2005:349).

ILO’nun tanımına göre işsizlik: “Referans haftasında çalışması bir saat bile olmamışsa, bir iş arıyorsa, iş bulduğu vakit takip eden haftada çalışmaya uygunsa ve son dört haftalık iş arayışında bulunmuşsa ve hala bir işe sahip değilse kişi işsiz olarak” tanımlanır (Mitrakos ve Tsakloglou vd., 2010:33).

TÜİK’in tanımına göre işsizlik ise; “Referans döneminde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiçbir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son üç ay içinde iş

arama kanallarından en az birini kullanmış ve 2 hafta içinde çalışmaya başlayabilecek halde olan tüm kişiler işsiz nüfusa girerler” denilmektedir. İşsizlik oranı ise iş bulamayan nüfusun toplam iş gücü içindeki oranıdır (www.tuik.gov.tr).

2.2.1. İşsizlik Türleri

İstihdama kalamama ve katılamamanın nedenleri farklı biçimlerde olması nedeniyle işsizlik kavramının da her bir biçimi bir işsizlik türü olarak görülür. Literatürde işsizliğin türlerine ait birçok sınıflandırma bulunmaktadır (Yıldız, 2014:2).

Kişinin iradesine göre işsizlik sınıflandırılırsa iradi ve gayri iradi işsizlik olarak iki tür işsizlikten bahsedilebilir. İradi işsizliğin nedeni, kişilerin işi, işyerinin konumunu veya alınacak ücreti beğenmemeleri ve hayatlarının bir şekilde sigorta altında olmasını istemeleri olarak gösterilebilir (Dinler, 2003:451).

İşsizliğin açık işsizlik ve gizli işsizlik olarak temelde iki türü vardır. Bu işsizlik türlerinden aşağıda bahsedilmiştir.

2.2.1.1. Açık İşsizlik

Çalışma gücü ve isteği olmasına rağmen, cari ücret seviyesinde iş arayıp da bulamayanların toplamına açık işsizlik denir (Zaim, 1997:170). Başka bir tanımda açık işsizlik ise; “bir kişinin para kazanmak veya geçinmek için bir işe sahip olmaması halidir” (Bozdağlıoğlu, 2008:47). Çalışma ekonomisinde açık işsizlik genellikle arızı, yapısal, teknolojik, konjonktürel ve mevsimsel işsizlik olarak beşe ayrılır.

2.2.1.1.1. Arızı (Friksiyonel) İşsizlik

Arızı işsizlik, çalışanların kendi istekleri ile işten ayrılıp, sevdikleri yeni bir işe girinceye kadar geçen sürede işsiz kalmalarıdır (Kocacık, 2000:53). Normal bünyeli her ekonomide işsizliğin oldukça zararsız şekli yer ve iş değiştirme sırasında katlanılan arızı işsizliktir ki, süre olarak geçici ve kapsadığı alan itibarıyla kısımıdır. Ekonomide her kişi dilediği işte çalışmak ve yer değiştirmekte serbest olduğu sürece, şartların en iyi olduğu durumda bile bir kısım emek birimleri bir iş veya meslekten

diğerine geçiş yaparken birkaç hafta işsiz kalabilir. İşsizliğin bu kadarı eritilmesi mümkün olmayan işsizliktir (Düğer, 1996:418).

2.2.1.1.2. Yapısal İşsizlik

İş gücünün coğrafik ve niteliksel bileşiminin sırasıyla talepteki ve teknolojiadaki değışmelere anında uyum sağlayamaması ile çalışanların bazısının işlerini kaybetmeleriyle oluşan işsizlik yapısal işsizliktir. Uyumsuzluk işsizliği olarak da adlandırılır ve yok edilmesi mümkün olmayan bir işsizlik türüdür (Ünsal, 2007:92).

Yapısal işsizlik, talep eksikliğinden oluşan bir işsizlik değıl talebin yapısının değışmesinden oluşan bir işsizlik türüdür. Bakır mutfak eşyası yerine emaye ve çelik kaplara ilginin artması, bakır kapları üreten kesimde bir işsizlik meydana getirecektir. Bu işsizlik mutfak eşyalarında olan talebin azalmasından dolayı oluşmamakta; fakat bu talebin yapı değıştirmesinden (yani bakırdan, emayeye ve çeliğe kaymasından) kaynaklanmaktadır (Pekin, 1993:109). Yapısal işsizlik; mesleki ve coğrafi yapısal işsizlik olarak ikiye ayrılır.

2.2.1.1.2.1. Mesleki Yapısal İşsizlik

İş arayanın mesleki yeteneğı ile mevcut açık işlerin uyumsuzluğu olarak tanımlanır (Yıldız, 2014:8).

2.2.1.1.2.2. Coğrafi Yapısal İşsizlik

İş arayanın yaşadığı bölgede sahip olduğu mesleğine yönelik iş bulamamasıdır ve bu tür işsizlik göçe yol açar (Yıldız, 2014:9).

2.2.1.1.3. Teknolojik İşsizlik

Bu tür işsizliği, teknolojik alanda herhangi bir ilerleme, ekonomik yaşamın rasyonalizasyonu ya da işletme örgütlenmesindeki yenilik ve üretimde olan büyük değışiklikler oluşturur. Bu işsizliği tanımlamak gerekirse; teknolojinin ilerlemesi şartıyla makinenin emek ögesi yerine geçerek bir kısım emeğı açıkta bırakmasıdır. Başka bir tanımla ifade edilirse; yeni tekniklerle makinelerin kullanılması ve böylece insan gücünün yerini makinelerin almasına teknolojik işsizlik denir. Böylece üretim

öğeleri bileşimine teknoloji daha fazla girer. Yeni teknolojilerin olduğu kesimlerde üretimde verimlilik oluşurken, diğer taraftan da insan gücüne ihtiyaç olmadığından çalışanlar işsiz konumuna düşer ve bu kesimlerden diğer kesimlere doğru emek akımı başlar. Bundan dolayı teknolojik işsizliğe ayrıca “yapısal işsizlik” de denir (Karakayalı, 2005:355).

2.2.1.1.4. Konjonktürel (Dönemsel) İşsizlik

Konjonktürel işsizlik, kapitalist sistemin niteliğinden doğan bunalımlar sonucu beliren irade dışı bir işsizlik türüdür. Üretim ve tüketim etkinliklerinin yüz binlerce üretici ve tüketici kararlarına göre yönlendiği piyasa ekonomilerinde ekonomik etkinlikler zamanla dalgalanır. Bu dalgalanmayla birlikte duraklama ve bunalım döneminde oluşan işsizliğe konjonktürel işsizlik denir. Bu işsizlik türü bazı ekonomi yazınında Keynesci işsizlik olarak da tanımlanır (Karakayalı, 2005:353).

2.2.1.1.5. Mevsimsel İşsizlik

Bazı sektörlerde belirli mevsimlerde iş gücü talebi artarken, yılın kalan dönemlerinde iş gücü talebi çok düşük seviyelere indiğinden, mevsimsel işsizlik görülür. Örneğin, tarım ve inşaat sektörlerinde çalışanlar, ölü mevsim olan kış aylarında işsiz kalırlar. Diğer yandan kış turizminde çalışanlar yaz mevsiminde, yaz turizminde çalışanlar da kış mevsiminde işsiz kalırlar (Dinler, 2001:463).

2.2.1.2. Gizli İşsizlik

Üretim teknolojisi sabit kalmak şartıyla, herhangi bir üretim alanında çalışan iş gücünün bir kısmı buradan alındıkları halde üretim hacminde hiçbir azalma olmuyorsa, o faaliyet dalında gizli işsizlik var demektir. Gizli işsizlik, önceki bahsedilen diğer işsizlik türlerinden oldukça farklıdır. Çünkü kimlerin işsiz olduğu bilinmemektedir. Herkes belli bir iş yapmak için faaliyet gösterir; fakat bunların bir kısmı toplam üretime katkı sağlayamaz. Farklı bir ifadeyle gizli işsizlerin marjinal verimliliği sıfırdır (Pekin, 1993:110).

2.3. TÜRKİYE’DE İŞSİZLİK VE İSTİHDAM İLE İLGİLİ GELİŞMELER

İşsizlik ve istihdamı ekonomik krizler, siyasi krizler etkilemekte ve bu etkiler sonuç olarak oranlara yansımaktadır. Yeni işletmelerin açılmasıyla ise oranlara olumlu olarak yansımış ve işsizlik oranları azalmış, istihdam oranları ise artmıştır.

Aşağıdaki tabloda TÜİK’in web sitesinde yer alan 2000 ile 2017 yılları arasındaki istihdam edilen kişi sayıları, iş gücüne katılım oranları, işsizlik oranları ve istihdam oranları görülmektedir.

Tablo 2.1. 2000-2017 Yıllarındaki İşsizlik, İstihdam ve İş Gücüne Katılım Oranları (TÜİK, 2018)

YILLAR	İSTİHDAM (BİN KİŞİ)	İŞ GÜCÜNE KATILIM ORANI	İŞSİZLİK ORANI	İSTİHDAM ORANI
2000	21.581	49,9	6,5	46,7
2001	21.524	49,8	8,4	45,6
2002	21.354	49,6	10,3	44,4
2003	21.147	48,3	10,5	43,2
2004	19.632	46,3	10,8	41,3
2005	19.633	44,9	9,5	40,6
2006	19.933	44,5	9,0	40,5
2007	20.209	44,3	9,2	40,3
2008	20.604	44,9	10,0	40,4
2009	20.615	45,7	13,1	39,8
2010	21.858	46,5	11,1	41,3
2011	23.266	47,4	9,1	43,1
2012	23.937	47,6	8,4	43,6
2013	24.601	48,3	9,0	43,9
2014	25.933	50,5	9,9	45,5
2015	26.621	51,3	10,3	46,0
2016	27.205	52,0	10,9	46,3
2017	28.189	52,8	10,9	47,1

Tablo 2.1.’de görüldüğü üzere 2000 yılındaki iş gücüne katılım oranı %49,9 iken bu değer 2005 yılına kadar azalmış ancak 2005 yılından sonra artışa geçmiştir. 2017 yılında ise %52,8 olmuş ve 2000 yılına göre %2,9’luk artış yaşanmıştır. Aynı şekilde istihdam edilen kişi sayısı ise 2000 yılında 21.581.000 iken 2017 yılında 28.189.000 olduğu görülmüş ve 6.608.000 kişilik bir artış yaşanırken, işsizlik oranı %6,5 iken %10,9’a çıkmış ve işsizlik %4,4 artmış, istihdam oranı ise %46,7’den %47,1’e yükselerek %0,4’lük artış görülmüştür. Bu değerlere göre istihdam edilen kişi sayısı, iş gücüne katılım oranı, istihdam oranı ve işsizlik artmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2016 ve 2017 yıllarına ait aylık istihdam değerleri, iş gücüne katılım oranları, işsizlik ve istihdam oranlarının karşılaştırılması görülmektedir.

Tablo 2.2. 2016 ve 2017 Yıllarına Ait Aylık İstihdam, İş Gücüne Katılım ve İşsizlik Oranları ve Karşılaştırılması (TÜİK, 2018)

2016/2017 (AYLAR)	İSTİHDAM (Kişi)		İŞ GÜCÜNE KATILIM ORANI		İŞSİZLİK ORANI		İSTİHDAM ORANI	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
OCAK	26275000	26672000	50,7	51,5	11,1	13	45,0	44,8
ŞUBAT	26456000	26956000	50,8	51,8	10,9	12,6	45,3	45,3
MART	26993000	27489000	51,3	52,2	10,1	11,7	46,1	46,1
NİSAN	27638000	28157000	52,0	52,7	9,3	10,5	47,2	47,2
MAYIS	27867000	28488000	52,5	53	9,4	10,2	47,5	47,7
HAZİRAN	27651000	28703000	52,4	53,4	10,2	10,2	47,1	48
TEMMUZ	27636000	28758000	52,7	53,7	10,7	10,7	47,0	48
AĞUSTOS	27473000	28828000	52,6	53,7	11,3	10,6	46,7	48
EYLÜL	27564000	28797000	52,8	53,6	11,3	10,6	46,8	47,9
EKİM	27267000	28645000	52,4	53,1	11,8	10,3	46,2	47,6
KASIM	27067000	28515000	52,1	52,8	12,1	10,3	45,8	47,3
ARALIK	26669000	28288000	51,6	52,4	12,7	10,4	45,1	46,9

Tablo 2.2.'de görüldüğü üzere 2016 ve 2017 yılına ait aylık istihdam edilen kişi sayılarına bakıldığında 2017 yılında bir önceki yıla göre artış görülmektedir. Yalnız 2017 yılının aylık istihdam edilen kişi sayılarına bakıldığında Ağustos ayından 28828000 kişi istihdam edilirken, Aralık ayında ise 28288000 kişi istihdam edilmiş ve 540000 kişilik bir düşüş gözlemlenmiştir. İş gücüne katılım oranında ise 2017 yılının aylık verilerinde 2016 yılına göre hep artış gözlemlenmiştir. Sadece 2017 yılındaki iş gücüne katılım oranlarında ise Temmuz ve Ağustos aylarında %53,7'lik oran sabit kalmış, Ağustos ayından itibaren ise Aralık ayına kadar %1,3'lük bir düşüş görülmüş ve Aralık ayı oranı %52,4 olmuştur.

İşsizlik oranında ise 2017 yılının ilk 5 ayında 2016 yılının ilk 5 ayına göre bir artış yaşanmıştır. 6. ayda ise bu oran %10,2 olarak sabitlenmiş, 7. ayda %0,5'lik bir artış görülmüştür. 8. ayda ise 2016 yılında %0,6'lık artış yaşanırken, 2017 yılında ise %0,1'lik bir azalma görülmektedir. Daha sonra Eylül aylarında oranlar aynı kalmış; Ekim ayında ise 2016 yılı oranının %11,8 ile % 0,5'lik arttığı, 2017 yılında %10,3 ile %0,3'lük düşüş olduğu görülmüştür. Son 2 ayda 2016 yılında artış devam etmiştir. 2017 yılının Kasım ayında ise oran bir önceki aydaki gibi %10,3 ile oran sabit kalmıştır. Yine 2017 yılının Aralık ayında ise oranın %10,4 olduğu ve %0,1 arttığı görülmüştür. 2017 yılında son görülen verilere göre işsizliğin azaldığı anlaşılmaktadır. 2016 yılında ise tam tersi son aylarda verilere göre işsizlik artmıştır. İstihdam oranlarına bakılacak olunursa 2016 yılında ve 2017 yılında Şubat, Mart ve Nisan aylarında aynı oranlar görülmektedir. 2017 yılındaki istihdam oranları 2016'ya göre daha yüksektir ve artış Ocak ayından Aralık ayına kadar %2,1'lik artış görülmüştür. 2016 yılında ise bu artış %0,1 olmuştur. Verilere göre 2017 yılı istihdam oranları açısından zaman zaman düşüşler yaşansa da genel olarak gelişim kaydeden olumlu bir yıl olmuştur.

2.4. TURİZM SEKTÖRÜNDEKİ İSTİHDAM VERİLERİ

Turizm sektöründeki istihdam verileri her yıl değişmektedir. Bazı yıllar yükselişe geçerken bazı yıllar ise düşmektedir. Bunda siyasi ve ekonomik kriz, savaş, deprem gibi bazı durumların etkisi büyüktür. İşletmelerin iflası ve kapanması, gelen turist sayısının azalması istihdam verilerini olumsuz etkilerken, yeni işletmelerin açılması, ülke ekonomisinin düzelmesi, ülkeler arasındaki ilişkilerin iyi olması, gelen turist sayısının artması gibi etkenlerle yeni işgörenlerin istihdam edilmesi sağlanmış ve istihdam verilerini olumlu yönde etkilemiştir.

Tablo 2.3.'de 2000-2015 yılları arasında hizmet sektöründeki istihdam edilmiş kişi sayısı ve hizmet sektöründeki istihdam edilenlerin diğer sektörlerle göre oranı yer almaktadır.

Tablo 2.3. Yıllık Hizmet İstihdam Oranları (TÜİK, 2017)

YILLAR	HİZMET İSTİHDAMI (KİŞİ SAYISI)	HİZMET ORANI (%)
2000	8.637.000	40
2001	8.551.000	40
2002	8.984.000	42
2003	9.171.000	43
2004	9.023.000	46,0
2005	9.281.000	47,3
2006	9.726.000	48,8
2007	10.029.000	49,6
2008	10.208.000	49,5
2009	10.380.000	50,4
2010	10.725.000	49,1
2011	11.332.000	48,7
2012	12.016.000	50,2
2013	12.528.000	50,9
2014	13.235.000	51,0
2015	13.891.000	52,2

Turizm ile ilgili istihdam değerleri için turizmin hizmet sektöründe yer almasından dolayı yukarıdaki tablo esas alınmıştır. Tabloda görüldüğü üzere; 2004 yılından itibaren hem hizmet sektöründe istihdam edilen kişi sayısında hem de hizmet oranında bir artış görülmüştür. 2000 yılındaki 8.637.000’lik hizmet sektöründeki istihdam kişi sayısı 2001 yılında düşüğe geçmiş ve 8.551.000 kişi olmuştur. Hizmet oranı ise bu yıllarda %40 olarak sabit kalmıştır. Hem hizmet sektöründeki istihdam edilen kişi sayısında hem de hizmet oranında 2001 yılından 2004 yılına kadar bir artış yaşanmış, 2004 yılında hizmet sektöründeki istihdam edilen kişi sayısında 9.023.000 kişilik düşüş yaşanırken hizmet oranında artış devam etmiştir. 2008-2010-2011 yıllarında hizmet oranında düşüşler olmuştur.

Tablo 2.4.’de 2016 ve 2017 yılına ait istihdam edilen kişi sayısı ve istihdam oranları aylık olarak verilmiştir.

Tablo 2.4. 2016 ve 2017 Yıllarına Ait Hizmet İstihdamı (Kişi Sayısı) ve Hizmet Oranı Değerleri ve Karşılaştırılması (TÜİK, 2018)

2016/2017	HİZMET İSTİHDAMI (KİŞİ SAYISI)		HİZMET ORANI (%)	
	2016	2017	2016	2017
AYLAR				
OCAK	14.397.000	14.775.000	54,8	55,4
ŞUBAT	14.540.000	14.874.000	55,0	55,2
MART	14.682.000	15.054.000	54,4	54,8
NİSAN	14.820.000	15.277.000	53,6	54,3
MAYIS	14.809.000	15.380.000	53,1	54
HAZİRAN	14.679.000	15.392.000	53,1	53,6
TEMMUZ	14.612.000	15.189.000	52,9	52,8
AĞUSTOS	14.453.000	15.159.000	52,6	52,6
EYLÜL	14.516.000	15.293.000	52,7	53,1
EKİM	14.609.000	15.455.000	53,6	54
KASIM	14.682.000	15.580.000	54,2	54,6
ARALIK	14.652.000	15.547.000	54,9	55

Yukarıdaki tabloya göre 2016 yılına göre 2017 yılının aylık hizmet istihdam edilen kişi sayılarında artışlar olduğu görülmektedir. Tabloda görüldüğü üzere 2016 yılının Aralık ayındaki hizmet istihdamı kişi sayısı 14.652.000 iken bu sayı 2017 yılında 15.547.000'e çıkmış ve 895000 kişilik bir artış görülmüştür. Hizmet yüzde oranlarına bakılacak olunursa Temmuz ayına kadar aylık verilerde 2016'ya göre 2017 yılında hep bir artış gözlemlenmiştir. 2017 Temmuz ayında 2016'ya göre %0,1'lik bir düşüş görülmüş, Ağustos ayında veriler %52,6'lık oranlarla sabit kalmış, Eylül, Ekim, Kasım aylarında ise %0,4'lük artışlar olmuştur. Son olarak Aralık ayında ise %0,1'lik artış görülmüştür. Tabloda görüldüğü üzere hizmet oranları zaman zaman artmış, bazen sabit kalmış, zaman zaman ise düşmüştür ve oranlarda yüksek bir yüzde görülmemektedir. En yüksek artış oranı ise %0,9 ile Mayıs ayında olmuştur.

2000-2017 yıllarına ait turizm sektörüyle ilgili Sosyal Güvenlik Kurumundan (SGK) alınan veriler Tablo 2.5. ve Tablo 2.6.'da görülmektedir. SGK 2000-2007 yılları arasındaki verileri eğlence hizmetleri olarak almış, 2008-2017 yılları arasındaki verileri ise konaklama olarak almış ve bu veriler 2 ayrı tablo olarak

incelenmiştir . Tablolarda turizm sektöründeki sigortalı olarak çalışan sayısı ve işyeri sayısı görülmektedir.

Tablo 2.5. 2000-2007 Yıllarındaki Turizm Sektörü (Eğlence Hizmetleri) İşyeri ve Sigortalı Sayısı (SGK, 2018)

YILLAR	İŞYERİ SAYISI	SİGORTALI SAYISI
2000	4972	33120
2001	5201	31664
2002	4998	34793
2003	5396	36897
2004	6078	41373
2005	6915	47348
2006	7857	53560
2007	8577	57787

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere genel olarak işyeri sayıları artmış sadece 2002 yılında 203 işyeri azaldığından 4998 işyeri sayısı olarak görülmektedir. 2007 yılında ise 8577 adet işyeri görülmektedir ve 3605 işyeri artışı görülmektedir. Sigortalı sayısı ise 2001 yılında 31664 kişiye düşmüş ve 1456 kişilik düşüş yaşanmış diğer yıllarda ise artışa geçmiştir. 2007 yılında diğer yıllara göre en yüksek sigortalı sayısı 57787 kişi görülmektedir. 2000 yılına göre artış 24667 kişi olmuştur.

Aşağıdaki tabloda 2008-2017 yıllarındaki konaklama sektöründeki işyeri sayısı ve sigortalı sayısı esas alınmıştır.

Tablo 2.6. 2008-2017 Yılları Arasındaki Turizm (Konaklama) Sektöründeki İşyeri ve Sigortalı Sayısı (SGK, 2018)

YILLAR	İŞYERİ SAYISI	SİGORTALI SAYISI
2008	2515	52971
2009	4207	64299
2010	11139	136506
2011	12260	155720
2012	14076	180393
2013	15401	196514
2014	16530	213202
2015	17662	219120
2016	17304	192176
2017	18257	205291

Tablo 2.6.'da görüldüğü üzere işyeri sayısı 2016 yılına kadar hep artıştıysa da bu yılda düşüşe geçmiştir. 2015 yılına göre 358 işyeri azalmıştır ancak 2017 yılında 953 işyeri artmıştır. Sigortalı sayısı ise yine aynı şekilde 2016 yılına kadar artışta olup bu yılda düşüşe geçmiş, 2015 yılına göre 26944 sigortalı çalışan sayısı azalmıştır. 2017 yılında ise 2016'ya göre 13115 sigortalı çalışan sayısında artış görülmüştür.

2.5. 2000 YILI SONRASI KALKINMA PLANLARINDA İŞSİZLİK VE İSTİHDAM

Türkiye'de ilk kalkınma planı 1961 Anayasası sonrası Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 1963 yılında hayata geçirildi ve verimliliğin önemsendiği başarılı bir 5 yıllık kalkınma planı oldu. 2000 yılı sonrası kalkınma planları ise 2001'den 2005 yılına kadar 5 yıllık (Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı) olarak düzenlenmiş, 2005 yılından sonra ise Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) 6 yıllık olarak düzenlenmiştir. Ancak Onuncu Kalkınma Planı ile tekrar Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018) esas alınmıştır. Günümüzde ise 11. Beş Yıllık Kalkınma Planına dair çalışmalar devam etmekte olup; bu plan 2019-2023 yıllarını kapsayacaktır (www.kalkinma.gov.tr).

2.5.1. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında İşsizlik ve İstihdam

Kalkınma planlarının işsizliği azaltmada ve istihdamı arttırmada katkılarının olduğu bilinen bir gerçektir. 2000 yılı sonrasında ilk kalkınma payı VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı olup bu beş yıllık kalkınma planında aktif iş gücü politikalarının yürütülmesi amaçlanmıştır. Böylece; istihdam hizmetlerinde etkinliği arttırmak, özel istihdam bürolarının faaliyet göstermelerine olanak sağlamak, işsizler ile beceri seviyesi düşük işçilerin özelliklerinin artırılarak üretken istihdam çalışmalarının teşvik edilmesini sağlamak, meslek standartları sınav ve belgelendirme sistemi kurmak, mesleki danışmanlık sistemi kurmak, iş gücü piyasası kararlarının oluşturulmasında etkinliği arttırmak için başlatılan istihdam ve eğitim projesinin uygulanmasına devam edilmiştir. Amaçlar, ilkeler ve politikalar ise üretken yatırımların artırılması ve istikrarlı ekonomik büyümenin sağlanması için istihdam artışı sağlanacak ve işsizlik azaltılacaktır. İstihdamın yapısı tarım dışı sektörler lehine değiştirilecek, ekonominin ihtiyaç duyduğu iş gücü yetiştirilecek, işgücünün bilgi

çağının gerekleri doğrultusunda niteliği yükseltilecek ve iş gücü piyasasında etkinlik artırılacaktı. İstihdamın arttırılmasında ve işsizliğin azaltılmasında öneme sahip olan ve sanayi sektörünün gelişmesine girdi vererek destek sağlayan Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) istihdam oluşturma potansiyellerinden azami olarak yararlanılacaktı. Bu amaçla KOBİ'ler ile bireysel girişimlere dair eğitim, proje, finansman, organizasyon, pazarlama ve teknoloji alanındaki destekler artırılacaktı. Beyin göçünü önlemek için nitelikli iş gücünün yurt içinde istihdamını sağlayıcı önlemler alınacaktı. Özellikle gençlerle, kadınlarla ve engellilerle ilgili olmak üzere işsizliği önleyici önlemler alınacaktı. Aktif ve pasif istihdam politikaları uygulanacaktı. İş gücü etkinliğinin artırılması için meslek standartları sınav ve belgelendirme sistemi oluşturulacaktı. Yeni ve diğer standart dışı çalışma biçimlerinin ülke şartları ve uluslararası standartlara uygun yasal düzenlemeye kavuşturulması ile istihdam artışı sağlanacaktı. AB'ye uyum çerçevesinde teknolojik gelişmeye paralel şekilde iş gücünün niteliğinin yükseltilmesi ile istihdamın gelişme potansiyeli güçlendirilecekti. 2005 yılında toplam iş gücünün 25,7 milyon kişiye, toplam istihdamın 24,2 milyon kişiye ulaşacağı ve işsizlik oranının ise %5,6 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmekteydi (www.kalkinma.gov.tr). Ancak toplam iş gücünün daha düşük kişi sayısı olan 21,6 milyon kişiye, toplam istihdamın da yine umulandan daha düşük olan 19,6 milyon kişiye ulaştığı, işsizlik oranının ise %9,5 gibi daha yüksek oranda olduğu görülmüştür (www.tuik.gov.tr).

2.5.2. IX. Altı Yıllık Kalkınma Planında İşsizlik ve İstihdam

İş gücü piyasasında görülen yapısal dönüşümün plan döneminde de devamı ve tarım sektöründen ayrılan istihdamın diğer sektörlere yönelmesi beklenmekteydi. İstihdamın yapısındaki değişimin temelde hizmetler sektörü lehine olacağı tahmin edilmekteydi. İstihdam odaklı sürdürülebilir büyümenin sağlanması, iş ortamının iyileştirilmesi, iş gücü piyasasının işleyişinin etkinleştirilmesi, iş gücünün nitelik ve beceri düzeyinin yükseltilmesi ve aktif iş gücü politikalarının geliştirilmesi yöntemiyle tarım dışı sektörlerde yeni iş imkânları oluşturulması sonucunda plan döneminde istihdamın yıllık ortalama %2,7 oranında artacağı tahmin edilmekteydi. Öte yandan, eğitim seviyesinin yükseltilmesi, aktif iş gücü politikalarıyla istihdam edilebilirliğin artırılması, iş gücü piyasasına girişin kolaylaştırılması ve teşvik edilmesi yoluyla plan döneminde iş gücüne katılma oranının 2,1 puan artacağı

öngörülmekteydi. Bu artışın esas belirleyicisinin kadınlar olması beklenmekteydi. Bu gelişmelere göre plan döneminde istihdam oranının 3,2 puan artacağı, işsizlik oranının ise 2,7 puan düşeceği tahmin edilmekteydi (www.kalkinma.gov.tr).

Ancak istihdam oranı daha yüksek olan 3,6'lık bir puan artışı göstermiş, işsizlik oranı ise tahmin edilenden düşük olan 0,2'lik puanda bir düşüş görmüştür (www.tuik.gov.tr).

2.5.3. X. Beş Yıllık Kalkınma Planında İşsizlik ve İstihdam

Küresel finans krizinin ekonomik büyümede oluşturduğu olumsuz etkiler sonucunda işsizlik oranı, başta gelişmiş ülkelerde olmak üzere dünya genelinde yükselmiştir. İş gücü piyasasındaki yapısal problemler ve artan işsizlik oranları Avro Bölgesi'nin en önemli ekonomik ve sosyal problemleri arasındadır. Krizin etkisiyle İspanya ve Yunanistan gibi ülkelerde işsizlik oranları çok yüksek seviyelere ulaşmıştır. 2012 yılında %12,3 olan Avro Bölgesi işsizlik oranının alınan tedbirlere rağmen, yüksek seviyesini koruyarak, 2014-2018 döneminde %11,1 oranında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Gelişmiş ülkelerde iş gücüne katılma oranlarının gittikçe azalması, iş gücü piyasasındaki yapısal problemlerin devamlılığı, büyüme ve yatırım artışlarının yavaş seyredeceği beklentisi nedenleriyle önümüzdeki dönemde de gelişmiş ülkelerde işsizliğin önemini koruması beklenmektedir. Kriz sonrası dönemde büyüme ve istihdamın artırılması, dünya ekonomisinde esas öncelik alanları olmaya devam edecektir. 2014-2018 döneminde gelişmiş ülkelerde alınan tedbirlerin etkisiyle bütçe açıklarında iyileşme beklenmesine rağmen, borç oranlarındaki artış eğiliminin devam edip, genel yönetim brüt borç stokunun GSYİH'ye oranının %106,6'ya yükseleceği tahmin edilmektedir (www.kalkinma.gov.tr).

2014-2018 dönemini içerecek olan X. Kalkınma Planı ile Türkiye'nin uluslararası değer zinciri hiyerarşisinde üst basamaklara çıkmış, yüksek gelir grubu ülkeler arasına girmiş ve mutlak yoksulluk problemini çözmüş bir ülke haline gelmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, 2018 yılında GSYİH'nin 1.300.000.000.000\$'a, kişi başına gelirin 16.000\$'a yükseltilmesi; ihracatın 277.000.000.000\$'a çıkarılması; işsizlik oranının %7,2'ye düşürülmesi hedeflenmektedir. Bu hedefler doğrultusunda ülkemizin büyüme performansının

daha yüksek, istikrarlı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması, rekabet gücünün ve toplumun refah seviyesinin artırılması öngörülmektedir (www.kalkinma.gov.tr).

2.6. İSTİHDAM TEORİLERİ

İstihdam teorisi, aslında sadece iş gücü veya emek faktörlerinin değil diğer üretim faktörlerinin de kullanılması ile ilgilidir. İstihdam işçilere göre çok önemli olmasına rağmen, aynı şekilde milli gelir de kısa dönemde istihdam ile düşer kalkar ve uzun dönemde ise iktisadi kaynakların yeniden şekillenmesini mümkün kılacak olan üretim fonksiyonu değişimlerinin kısaca teknolojik ilerlemenin etkisine girer (Ülgener, 1976:81).

İstihdam teorilerini 8 başlıkta inceleyebiliriz. Bunlar: Klasik ve Neo-Klasik, Marksist, Keynesyen, Monetarist, Arz Yanlı, Yeni Klasik, Yeni Keynesyen ve Yapısalcı İstihdam Teorileridir.

2.6.1. Klasik ve Neo-Klasik İstihdam Teorisi

Klasik ve Neo-Klasik iktisatçılar, sorunsuz bir şekilde işleyen piyasa mekanizması ile üretim faktörlerinin hepsinin üretime koşulacağını, yani tam istihdamın gerçekleşeceğini kabul ederler. Onlara göre, ekonomiyi tam istihdamdan uzaklaştıran problemler geçicidir. Otomatik olarak oluşan tam istihdamı her arzın kendi talebini oluşturacağı şeklinde belirtilen Mahreçler Kanunu (Say Kanunu), faizin tasarruf arz ve tasarruf talebinde olduğu varsayımına dayalı faiz teorisi, emek, arz ve talebinde belirlenen ücret teorisi ve son olarak ekonomideki fiyatlar genel düzeyinin para arzındaki artışa dayalı miktar teorisi ile açıklarlar (Dinler, 2001:455).

2.6.1.1. Mahreçler (Say) Kanunu

Mahreç kelimesi, satış, sürüm, sürüm yerleri ve benzeri anlamlara gelir. Klasik teorinin aslını teşkil eden Mahreçler Kanunu ilk kez Fransız iktisatçısı Jean Baptiste Say tarafından açık ve sistemli olarak ifade edildiğinden dolayı onun ismine izafeten Mahreçler Kanununa Say Kanunu da denir. Bu kanunun esası, serbest bir ekonomide talep yetersizliğinden ya da aşırı üretimden dolayı yaygın bir gayri iradi işsizliğin oluşmasının mümkün olmadığı şeklinde ifade edilebilir. Mahreçler Kanununa göre, piyasadaki işlemler mal ve hizmetlerin değişiminden başka bir şey

değildir. Örneğin pazara ayakkabı getiren bir kunduracının esas amacı, ayakkabıları satıp karşılığında besin maddeleri gibi başka mallar almaktır. Bu kunduracı ne kadar çok ayakkabı arz ederse karşılık olarak o kadar çok besin maddesi alabilecektir. Aynı şekilde, besin maddesi üreticisi de arz ettiği besin maddesine göre diğer mallardan alabilecektir. Yani arzda meydana gelen her artış, aynı miktarda bir talep artışına neden olur. Buradan hareketle Mahreçler Kanunu tek bir cümle ile özetlenebilir: Her arz kendi talebini oluşturur (Pekin, 1993:112-113).

2.6.1.2. Faiz Teorisi

Faiz, klasik teoride tasarrufun veya tüketim kısmının karşılığıdır. Başka bir ifadeyle faiz, tasarrufun arz fiyatıdır. Bundan dolayı, faiz oranıyla tasarruf miktarı arasında bir bağlantı, fonksiyonel bir ilişki mevcuttur. Gelirin tasarruf edilen miktarı faiz oranına duyarlıdır yani faiz oranı yükselirse tasarruflar artacak, düşerse azalacaktır (Karakayalı, 2005:245).

Faiz teorisinde, tasarruflar “ödünç verilebilir fonlar” olarak adlandırılır. Tasarrufların hanehalkı vasıtasıyla yapıldığı varsayılmaktadır. Bu tasarrufları kullanmak isteyenler ise firmalardır (Bekiroğlu, 2010:18).

2.6.1.3. Ücret Teorisi

Klasik iktisatçıların istihdam ile ilgili düşüncelerinde ücret teorisinin yeri değerlidir. Çünkü onlara göre emek arzı ile emek talebinin birleştiği yer hem ücret haddini, hem de ekonominin istihdam düzeyini belirler. Halbuki, teoriye göre emek arzı ve talebinin birleştiği yerde ekonomi tam istihdamdadır (Pekin, 1993:116).

Klasikler için ücret, işverenler açısından işin marjinal verimine, işçiler açısından da işin marjinal zahmetine eşittir. İşin marjinal verimi, tam istihdama yaklaştıkça azalan verim kanunundan dolayı azalır. İşin marjinal zahmeti de bunun aksine istihdam seviyesi yükseldikçe artar. Klasik ücret teorisine göre, eğer memlekette gayri iradi işsizlik varsa, bundan sorumlu olan iktisat düzeni olmayıp ancak onun serbestçe işlemesine engel olan işçi teşkilatları ve sosyal sigorta mevzuatıdır. Çünkü bunlar, suni şekilde ücret seviyesini yüksek tutup iş hacminin genişlemesine ve böylelikle işsizliğin yok olmasına engel olmaktadır (Aren, 1968:35-36).

2.6.1.4. Miktar Teorisi

Miktar teorisine göre, paranın değeri ekonomideki para miktarına bağlıdır. Bol olan bir mal değeri nasıl azalır, kıt olan malın da değeri nasıl artarsa, aynı kural para için de geçerlidir. Ekonomideki para miktarı arttıkça, satın alınan mal ve hizmet miktarının sabit kalması durumunda, fiyatlar yükselecek yani paranın değeri düşecektir (Dinler, 2001:417).

2.6.2. Marksist İstihdam Teorisi

Marksist İstihdam Teorisi Emek-Değer Teorisine dayanır. Emek-Değer teorisinde bir malın değeri, malın üretimi için gereken toplam iş gücü zamanı ve o malın üretiminde kullanılan üretim araçlarının sahip olduğu dolaylı iş gücü ile bu araçları kullanıp malın üretimini sağlayan dolaysız iş gücünden oluşur. Dolaylı iş gücü, üretiminde kullanılan üretim araçlarının miktarlarıyla, bu araçların birim değerlerine bağlıdır. Bundan dolayı, mallar birbirlerinin üretiminde üretim aracı olarak kullanıldığı ve süreçler arasında teknolojik bağımlılık oluştuğunda, bir malın değeri yalnızca o malın üretim şartlarına değil, o malın üretiminde dolaylı veya dolaysız olarak kullanılan bütün malların üretim şartlarına bağlı olacaktır. Bu şartlar üretim süreçlerinin mal ve iş gücü girdi katsayıları olarak bilinmekte ve değerler bu katsayılardan ortaya çıkmaktadır (Akyüz, 1980:11).

2.6.3. Keynesyen İstihdam Teorisi

Diğer adı Modern İstihdam Teorisi olan Keynesyen İstihdam Teorisi, İngiliz iktisatçı John Maynard Keynes'in (1891-1947) 1936 yılında yayınlanan İstihdam Para ve Faizin Genel Teorisi (The General Theory of Employment, Interest and Money) adlı kitapla geliştirdiği analizdir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında adından en çok bahsedilen iktisatçı olan Keynes'in genel teoride geliştirdiği analizin arkasında, neoklasik modelin gerçek dünyanın işleyişini açıklamakta 1929 yılından itibaren yetersiz kalması vardır. Zira 1929 yılının yaz mevsiminden itibaren sanayileşen batı ekonomilerindeki durgunluğun büyük olması bunun çok belli bir şekilde göstergesi olmuştur (Ünsal, 2007:32).

Keynesyen İstihdam Teorisine göre, bir ekonomide milli gelirin hangi seviyede olacağı, o ülke ekonomisinin sahip olduğu üretim kapasitesinin hangi

oranda kullanıldığına bağlıdır. Bir ekonomide istihdam düzeyinin artmasıyla, mevcut üretim kapasitesinin kullanımı daha çok artacak ve böylelikle mal ve hizmet üretimi daha fazla olacaktır. Mal ve hizmet üretiminin daha fazla olması ise milli gelirin artmasını sağlar. Aksi de aynen geçerli olup istihdam düzeyi düşerse, mevcut üretim kapasitesinin kullanımı daha az olacak ve mal ve hizmet miktarının üretimi azalacağından milli gelir de azalacaktır (Pekin, 1993:125).

2.6.4. Monetarist İstihdam Teorisi

Keynesyen İstihdam Teorisine onay vermeyen ilk fikir, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Chicago Üniversitesi'nin iktisatçılarından Milton Freidman'ın 1960'lı yıllarda geliştirdiği Monetarist Teori olmuştur. Bu teoriye göre, temelde Keynesyen İstihdam Teorisi toplam talebin belirlenme teorisidir ve toplam talebi ilk olarak para arzındaki değişimler belirlemiştir. Toplam hasıla, fiyatlar ve istihdam gibi belli makroekonomik değişkenler temelde para arzından etkilenmektedir (Parasız, 2000:550-551).

Para arzındaki artış sonucu oluşan nominal gelir artışının bir kısmı fiyatlardaki, bir kısmı da üretimdeki artıştan kaynaklanır. Hangisinin daha fazla oranda artacağı ise ekonominin tam istihdamdan ne kadar uzak olduğuna bağlıdır. Eğer ekonomide işsizlik oranı yüksekse ve tam kapasiteden uzaklaşılmışsa, para arzındaki artışın üretim artışı üzerindeki yansıması, fiyatlar genel düzeyi üzerindeki yansımasından daha fazla olur (Alkin vd., 2005:392).

2.6.5. Arz Yanlı İstihdam Teorisi

Arz yanlı iktisatçılara göre ekonomide eksik istihdam, büyüme, enflasyon ve ödemeler bilançosu dengesi gibi problemlerin çoğunluğu ekonominin arz yanıyla alakalıdır. Arz yanlı politikalar çoğunlukla monetarizmle beraber anılır. Arz yanlı iktisatçıların görüşleri hem Monetarist hem de Keynesyen kapsamlıdır. Ancak Monetarist çizgilerin ağırlığı daha çoktur (Parasız, 1998:13).

Arz yanlı iktisatçılar, ekonominin belli bir fiyat istikrarına ancak işsizliğin çok fazla olmasıyla ulaşabileceği veya istihdam ve üretimin artması için enflasyon hızının artmasının zorunlu olduğu düşüncelerini kabul etmemektedirler. İstihdam,

tasarruf ve sermaye birikimini olumsuz olarak etkileyen ögelerin ortadan yok olması halinde enflasyonun da yok olacağını belirtmektedirler (Savaş, 1998:255).

2.6.6. Yeni Klasik İstihdam Teorisi

Robert Lucas, Thomas Sargent ve Robert Barro gibi Amerikalı iktisatçılar tarafından 1970'lerde oluşturulan teoridir. Neo-Keynesyen iktisadı bekleyişlerin davranışlardaki tüm etkilerini varsaymadığı için eleştirmiştir. Friedman'ın çalışması gibi piyasalardaki temizliğin devamlılığı vizyonu üzerine inşa edilmiştir. Ancak yeni klasik istihdam teorisinde bekleyişlerin artık uyarlayıcı olmayıp rasyonel olduğu ve karar birimlerinin sistematik hata yapmadıkları kabul edilmiştir. Bu farklılık yeni klasik iktisatçıların Friedman'dan farklı sonuçlara varmalarını sağlamıştır. Yeni klasik teoriye göre, hükümetin uygulanacağını önceden açıkladığı politikalar (sürpriz olmayan politikalar), kısa ve uzun dönemde işsizlik haddini etkilemezler. Başka bir ifade ile Neo-Keynesyen Analizinin önceden açıkladığı sürpriz olmayan politikalar kısa ve uzun dönemde geçerliliğe sahip olmayacağı savunulur (Ünsal, 2007:36).

Yeni Klasik İktisatçılar, tıpkı monetaristler gibi muhafazakârdır ve bundan dolayı da ekonomide aktif hükümet politikasına nispeten çok küçük bir rol tanır. Bunun nedenleri olarak ise piyasaların genellikle dengede olması ve halkın kendi yararlarını düşünmesinden ve devlete durumu iyileştirmesi için pek bir şey bırakmamalarıdır. Yeni Klasik İktisatçılara göre talep yanlı politikalar faydasız olup arz yanlı politikalar önemsenir (Parasız, 1998:12).

2.6.7. Yeni Keynesyen İstihdam Teorisi

John Taylor, Stanley Fischer ve Gregory Mankiw gibi Amerikalı Keynesyen İktisatçılar, Parasalcı (Monetarist) Yaklaşımın ve özellikle de Yeni Klasik Yaklaşımın radikal eleştirileri karşısında Neo-Keynesyen Modelden bazı farkları olan ve Yeni Keynesyen Model adında bir analiz geliştirmişlerdir. Bu model piyasaların sürekli temizlenmediği vizyonunu esas alarak oluşturulmuştur. Bu teoride bekleyişler dahil edilerek, bekleyişlerin rasyonel olduğu yani karar birimlerinin sistematik hata yapmadıkları varsayılır. Bu varsayımlara göre bu modelde, yeni klasik modelin politika ilintisizliği önermesinin yani önceden açıklanan politikaların hem kısa dönemde hem de uzun dönemde işsizlik haddini etkilemeyeceği tezinin

geçersizliği kabul edilmiş olup hükümetlerin Neo-Keynesyen Modeldeki gibi aktif bir iktisat politikası izlemesi gerektiği sonucuna ulaşılır (Ünsal, 2007:37).

2.6.8. Yapısalıcı İstihdam Teorisi

1950’li yıllarda Latin Amerika ülkelerinin karşılaştığı ekonomik problemlerin, Monetarist Teori’nin ürettiği çözüm önerilerinden daha farklı çözülebileceği fikriyle oluşturulan Yapısalıcı Yaklaşım, az gelişmiş ülkelerin gelişmiş ülkelere çok daha farklı yapısal problemlerinin olduğunu belirtmişlerdir. Bundan dolayı Monetarizmin sunduğu önerilerin, gelişmiş ülkeler vasıtasıyla uygulanabileceğini belirtmişlerdir. Yapısalıcı Teori Yaklaşımının savunucuları, işsizliğin efektif talep yetersizliğine bağlanmasının gelişmekte olan ülkeler için yeterli olmadığını ve bu ana fikirle gelişmekte olan ülkelerde işsizliği tanımlamanın başarısız olacağını belirtmektedirler (Bekiroğlu, 2010:42).

2.7. TURİZM SEKTÖRÜNÜN DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ YERİ

Modern Çağda turizm; gelir oluşturucu etkisi, sağladığı döviz girdisi ve istihdam oluşturucu niteliği ile dünya ekonomilerinin önemli sektörlerinden biri olarak görülmektedir. Dünya genelinde ise, ekonomik önemi 20. yüzyılın ortalarından itibaren anlaşılmakla birlikte 1950’li yıllara kadar, kalkınma ve büyüme gibi ekonomik ve küresel nitelikli araştırmalarda turizm sektörü genellikle önemsenmemiştir. İkinci Dünya Savaşı’nın bitmesi ile birlikte, turizm hareketleri özellikle bugünün gelişmiş ülkeleri olan Batı toplumlarında ivme kazanmaya başlamıştır. Ekonomik öneminin değer kazanması ile beraber turizm, 21. yüzyılda küresel ekonomide telekomünikasyon ve bilgi teknolojileri ile beraber en hızlı gelişen sektör olmuştur. Günümüzde ise bu sektör, gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede ekonomik büyümenin ve gelişmenin en önemli etkenlerinden biri olarak görülür (Bahar, 2006:137-138).

2.7.1. 2017 Yılı Dünya Ekonomik Forumu Seyahat ve Turizm Rekabet Endeksi

5 Nisan 2017’de Dünya Ekonomik Forumu 2 yılda bir yayınlanan 2017 Seyahat ve Turizm Rekabet Endeksi Raporunu yayınladı. Raporda; dünyanın en büyük turizm ülkeleri ulaşım altyapısından tesislerin kalitesine, güvenlikten sürdürülebilirlik politikalarına kadar pek çok etken bir araya getirilerek

endekslenmiştir. Sıralamaya göre ilk 10 Tablo 2.7.'de görülmektedir (www.katid.org).

Aşağıdaki tabloda dünya genelinde belli başlı ülkelerin seyahat ve turizmdeki rekabet endeksi sıralaması görülmektedir.

Tablo 2.7. Dünya Genelinde Belli Başlı Ülkelerin Seyahat ve Turizmdeki Rekabet Endeksi Sıralaması (WEFORUM, 2017)

ÜLKE/EKONOMİ	SIRALAMA	PUAN	2015'DEN BERİ DEĞİŞİM
İSPANYA	1	5.43	0
FRANSA	2	5.32	0
ALMANYA	3	5.28	0
JAPONYA	4	5.26	5
İNGİLTERE	5	5.20	0
AMERİKA	6	5.12	-2
AVUSTRALYA	7	5.10	0
İTALYA	8	4.99	0
KANADA	9	4.97	1
İSVİÇRE	10	4.94	-4

Tablo 2.7.'de görüldüğü üzere 10 ülkeden 6 ülke Avrupa'ya aittir. Turizmdeki rekabette en üst düzeyde olan ilk 3 ülke: "İspanya, Fransa ve Almanya'dır". Bu 3 ülkede 2015'den beri herhangi bir değişim görülmemektedir. 6 ülkenin Avrupa'dan çıkması, bölgenin turizm ve seyahat sektöründe baskınlığını sürdürdüğünü gösterir (www.katid.org).

2.7.2. Seyahat ve Turizmde Gelişimi En Çok Olan Ülkelerdeki Rekabet Endeksi

Seyahat ve turizmde birçok ülke gelişim halindedir. Bazı ülkeler gelişimlerini arttırarak rekabet endeksi sıralamasındaki yerlerini yükseltmişlerdir.

Tablo 2.8.'de seyahat ve turizmde gelişimi en çok olan ülkelerin rekabet endeksi görülmektedir.

Tablo 2.8. Seyahat ve Turizmde Gelişimi En Çok Olan Ülkelere Ait Rekabet Endeksi Sıralaması (WEFORUM, 2017)

ÜLKE/EKONOMİ	KÜRESEL SİRALAMA (2017)	2015'DEN BERİ PERFORMANS SKORUNDAKİ DEĞİŞİM	2015'DEN BERİ SİRALAMADAKİ DEĞİŞME
JAPONYA	4	6.18	+5
AZERBAYCAN	71	5.98	+13
TACİKİSTAN	107	5.01	+12
VİETNAM	67	4.80	+8
İSRAİL	61	4.79	+11
CEZAYİR	118	4.68	+5

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere Japonya diğer 5 ülkeye göre küresel olarak en üst sırada yani 4. sırada yer alıp ve performans skorundaki değişimde de 6.18 ile en fazla değişime sahiptir. 2015 yılına göre kıyaslayacak olursak sıralama olarak en fazla değişimi 13 sıra yükselme ile Azerbaycan yaşamıştır. 2017 yılındaki en son sırada yani 118. sırada ise Cezayir yer almaktadır ve 2015'den beri performans skoru 4.68 ile en az değişime sahip iken sıralamada 5 sıralık yükselmesi ile en üst sıradaki Japonya ile aynı düzeydedir.

2.7.3. Türkiye'nin Rakipleri Olan Ülkelerin Seyahat ve Turizmdeki Rekabet Endeksi

Türkiye seyahat ve turizmde birçok ülkeyle rekabet halindedir. Akdeniz'e kıyısı bulunan ülkelerden Yunanistan ve İspanya Türkiye'nin rakipleridir.

Aşağıdaki Tablo 2.9.'da Türkiye'nin rakipleri olan ülkelerin seyahat ve turizmdeki rekabet endeksi görülmektedir.

Tablo 2.9. Türkiye'nin Rakipleri Olan Ülkelerin Seyahat ve Turizmdeki Rekabet Endeksi Sıralaması (WEFORUM, 2017)

	İSPANYA	YUNANİSTAN
SİRALAMA	1	24
PUAN	5.4	4.5
ULUSLARARASI ZİYARETÇİ SAYISI	68.521.255	23.599.455
ULUSLARARASI TURİZM GELİRİ (\$)	56.468.000	15.672.700
SEYAHAT BAŞINA ORTALAMA HARCAMA (\$)	824.1	664.1
TURİZMİN TOPLAM KATMA DEĞERİ (\$)	68.843.900	14.704.100
TOPLAM İSTİHDAM (KİŞİ SAYISI)	937262	400983

Tablo 2.9.'da görüldüğü üzere Yunanistan 4.5'lik skor ile Türkiye'nin 20 ülke önünde 24. sırada yer almıştır. Ülkeye gelen uluslararası ziyaretçi sayısı 23.599.455 kişi, uluslararası turizm geliri 15.672.700 milyon dolar ve seyahat başına ortalama harcama ise 664.1 dolardır. Turizmin toplam katma değeri: 14.704.100 dolar iken; Yunanistan'ın turizmindeki toplam istihdam edilen kişi sayısı 400983'dür (www3.weforum.org).

İspanya 5.4'lük skor ile 1. sırada yer alırken; ülkeye gelen uluslararası ziyaretçi sayısı 68.521.255 kişi, uluslararası turizm geliri 56.468.000 dolar ve seyahat başına ortalama harcama ise 824.1 dolardır. Turizmim toplam katma değeri 68.843.900 dolar iken; İspanya'nın turizmindeki toplam istihdam edilen kişi sayısı 937262'dir (www3.weforum.org).

2.8. TURİZM SEKTÖRÜNÜN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ

Türkiye çoğu turizm türünü barındıran ve jeopolitik açıdan da önemli bir konuma sahip bir turizm ülkesidir. Bundan dolayı dünya çapında birçok ülkeden yabancı turist ülkemizi tercih etmektedir. Turizm sektörünün Türkiye ekonomisindeki yeri değerlidir. Ülkemizin ekonomik açıdan kalkınmasını sağlar.

İşçi dövizleri ve dış finansman girdileri her zaman istenen düzeylere ulaşamamaktadır. Bu sebeple dış aktif turizmin, Türkiye için önemli döviz girdisi sağlayabileceği görülmektedir. Çünkü turizmde bir ülkenin mal ve hizmetlerini müşterinin ülkesine kadar gönderme mecburiyeti yoktur. Böylece, ihracı mümkün olmayan servet ve hizmetler bir döviz kaynağı haline getirilebilmektedir. Türkiye Ekonomisinde turizm, önemli döviz girdisi sağlayan bir yatırım ve pazarlama alanıdır. Ciddi ödemeler dengesi açıkları ile Türkiye karşılaşmakta ve bu açıkları gidermek için turizmi bir araç olarak görmektedir. Türkiye'deki açık ya da gizli yüksek işsizlik oranları var olduğundan turizm emek yoğun endüstri oluşu bir dayanak oluşturmaktadır. Dünya turizm hareketlerinde yaşanan gelişmelere paralel şekilde ülkemizde de turizmin hareketlerinin ivme kazandığı ve turizmin ekonomide öneminin gittikçe arttığı görülmektedir. Tarihi, kültürel değerleri ve doğal varlıkları ile büyük bir zenginlik ve çeşitliliğe sahip Türkiye'nin turizm potansiyelinin değerlendirilebilmesi için özellikle 1980 sonrası dönemde devlet tarafından sağlanan teşvikler ve tanıtım politikaları sonucunda turizm sektörü hızla gelişmiş ve ülkemiz

dünyanın önemli turizm merkezlerinden biri haline gelmiştir (Susam vd., 2007:39-77-78).

Dünya Ekonomik Forumunun 2 yılda bir yani 2015 ve 2017 yılında yayınlanan Seyahat ve Turizm Rekabet Endeksi Raporunda Türkiye'nin sıralaması ve skoru değişmemiş ve "4.1" skor ile "44." olarak yer almıştır. Uluslararası ziyaretçi sayısı 2017 yılında 39.478.000 kişi, uluslararası turizm geliri 26.616.000 dolar ve seyahat başına ortalama harcama ise 674.2 dolardır. Turizmin toplam katma değeri 35.897.800 dolar iken turizmindeki toplam istihdam edilen kişi ise 599,870'dir (www.weforum.org).

2.8.1. Türkiye'ye Gelen Yabancı Ziyaretçilerin Yıllara Göre Dağılımı

Son 17 yıla ait ülkemize gelen yıllık toplam yabancı ziyaretçi sayıları Tablo 2.10.'da görülmektedir.

Tablo 2.10. 2000-2017 Yılları Arasında Türkiye'ye Gelen Toplam Yabancı Ziyaretçilerin Yıllara Göre Dağılımı (TÜRSAB VE TÜROB, 2017)

YILLAR	GELEN TOPLAM YABANCI ZİYARETÇİ SAYISI
2000	10.428.153
2001	11.618.969
2002	13.256.028
2003	14.029.558
2004	17.516.908
2005	21.124.886
2006	19.819.833
2007	23.340.911
2008	26.336.677
2009	27.077.114
2010	28.632.204
2011	31.456.076
2012	31.782.832
2013	34.910.098
2014	36.837.900
2015	36.244.632
2016	25.352.213
2017	32.410.034

Yukarıdaki tabloda 2000-2005 yılları arasında artış gözlenmiş, 2006 yılında 1.305.053 kişilik düşüş gözlenmiş, daha sonra 2014 yılına kadar tekrar 17.018.067

kişilik artış gözlenmiş ve 2014'den sonra düşüşe geçilmiş olsa da 2017 yılında tekrar artış görülmüştür. 2016 yılında 2014 yılına göre 11.485.687 kişilik düşüş yaşanmıştır. 2017 yılında ise 2016 yılına göre 7.057.821 kişilik artış görülmüştür.

Aşağıdaki tabloda 2017 yılına göre Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçilerin sayıları ve değişim oranları görülmektedir.

Tablo 2.11. 2017 Yılına göre Türkiye'ye Gelen Yabancı Ziyaretçilerin Sayıları ve Değişim Oranları (KTB, 2017)

AYLAR	YILLAR			% DEĞİŞİM ORANI	
	2015	2016	2017	2016/2015	2017/2016
OCAK	1.250.941	1.170.333	1.055.474	-6,44	-9,81
ŞUBAT	1.383.343	1.240.633	1.159.833	-10,32	-6,51
MART	1.895.940	1.652.511	1.587.007	-12,84	-3,96
NİSAN	2.437.263	1.753.045	2.070.322	-28,07	18,10
MAYIS	3.804.158	2.485.411	2.889.873	-34,67	16,27
HAZİRAN	4.123.109	2.438.293	3.486.940	-40,86	43,01
TEMMUZ	5.480.502	3.468.202	5.075.961	-36,72	46,36
AĞUSTOS	5.130.967	3.183.003	4.658.463	-37,96	46,35
EYLÜL	4.251.870	2.855.397	4.076.630	-32,84	42,77
EKİM	3.301.194	2.449.948	2.992.947	-25,79	22,16
KASIM	1.720.554	1.353.280	1.652.795	-21,35	22,13
ARALIK	1.464.791	1.302.157	1.703.789	-11,10	30,84
TOPLAM	36.244.632	25.352.213	32.410.034	-30,05	27,84

2017 yılı Aralık ayında ülkemizi ziyaret eden yabancı sayısında Emniyet Genel Müdürlüğünden alınan verilere göre geçen yılın aynı ayında %30,84 artış göstererek 1.703.789 olmuştur. Bu ziyaretçilerin 7833'ü oran olarak ise %0,46'sı gününbirlikçidir.

2017 yılı Ocak-Aralık döneminde ülkemizi ziyaret eden yabancı sayısında geçen yılın aynı dönemine göre %27,84 artış göstererek 32.410.034 olmuştur. 32.410.034 yabancı ziyaretçinin 366.861'i oran olarak ise %1,13'ü gününbirlikçidir.

2.8.2. Türkiye'ye Gelen Yabancı Ziyaretçilerin Milliyetlere Göre Dağılımı

Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçilerin milliyetlerine göre dağılımı her yıl değişmektedir. Ülkemize daha çok Avrupa'dan ve komşu ülkelerden yabancı ziyaretçiler gelmektedir.

Tablo 2.12.'de güncel veriler olarak 2015-2017 yılları arasındaki Aralık ayında ve Tablo 2.13.'de Ocak-Aralık ayları arasında ülkemize gelen yabancı ziyaretçilerin milliyetlerine göre dağılımındaki ilk 5 ülke görülmektedir.

Tablo 2.12. 2015-2017 Yılları Arasında Aralık Ayında Türkiye'ye Gelen Yabancı Ziyaretçilerin Milliyetlerine Göre Dağılımındaki İlk 5 Ülke (KTB, 2017)

ÜLKELER	2017	MİL. PAY %	2016	MİL. PAY %	2015	MİL. PAY %
Gürcistan	187463	11,00	164369	12,62	150894	10,30
İran	187292	10,99	105446	8,10	108,895	7,43
Bulgaristan	163298	9,58	131334	10,09	138006	9,42
Almanya	132756	7,79	128490	9,87	177570	12,12
Rusya Fed.	68276	4,01	44097	3,39	25485	1,74
DİĞER	964704	56,62	728421	55,94	863941	58,98
GENEL TOPLAM	1703789	100,00	1302157	100,00	1464791	100,00

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere 2017 yılı Aralık ayında ülkemize en çok ziyaretçi gönderen ülkeler sıralamasında Gürcistan %11 pay ve 187.463 ziyaretçi ile birinci, İran %10,99 pay ve 187.292 ziyaretçi ile ikinci, Bulgaristan %9,58 pay ve 163.298 ziyaretçi ile üçüncü sıradadır. Bulgaristan'ı Almanya ve Rusya Federasyonu izlemektedir (www.yigm.kulturturizm.gov.tr).

Tablo 2.13. 2015-2017 Yılları Arasında Ocak-Aralık Ayında Türkiye'ye Gelen Yabancı Ziyaretçilerin Milliyetlerine Göre Dağılımındaki İlk 5 Ülke (KTB, 2017)

ÜLKELER	2017	MİL. PAY %	2016	MİL. PAY %	2015	MİL. PAY %
RUSYA FED.	4715438	14,55	866256	3,42	3649003	10,07
ALMANYA	3584653	11,06	3890074	15,34	5580792	15,40
İRAN	2501948	7,72	1665160	6,57	1700385	4,69
GÜRCİSTAN	2438730	7,52	2206266	8,70	1911832	5,27
BULGARİSTAN	1852867	5,72	1690766	6,67	1821480	5,03
DİĞER	17316398	53,43	15033691	59,30	21581140	59,54
GENEL TOPLAM	32410034	100,00	25352213	100,00	36244632	100,00

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere 2017 yılı Ocak-Aralık döneminde ülkemize en çok ziyaretçi gönderen ülke sıralamasında Rusya Fed. %14,55 pay ve 4.715.438 ziyaretçi ile birinci, Almanya %11,06 pay ve 3.584.653 ziyaretçi ile ikinci, İran %7,72 pay ve 2.501.948 ziyaretçi ile üçüncü sıradadır. İran'ı Gürcistan ve Bulgaristan izlemektedir. (www.yigm.kulturturizm.gov.tr).

2.8.3. Türkiye'nin Yıllık Turizm Gelirleri

Turizm gelirleri, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, TÜİK ve T.C. Merkez Bankası'nın ortak çalışması kapsamında, TÜİK vasıtasıyla yürütülen “Çıkış Yapan Ziyaretçiler Anketi” ile tespit edilmektedir. Anket çalışmasında ülkemizi ziyaret ederek yurt dışına çıkış yapan yabancılar ile ödemeler dengesi metodolojisi kapsamında yurt dışında yerleşik sayılan vatandaşlarımızın ülkemizde yaptıkları turizm harcamalarının tespiti amaçlanmaktadır (Susam vd., 2007:79).

Turizm gelirlerinin ülke ekonomilerine katkıları düşünüldüğünde göz önüne alınan iki önemli faktör vardır. Bunlar:

- Turizm gelirlerinin önemli bir döviz kaynağı olduğu,
- Turizm olayının neden olduğu gelirler ve istihdam oluşturunu etkisi.

Genel olarak turizm gelirlerinin önemi sektöre olan katkısı ile doğru orantılı olarak kabul edilir (Akova, 1997:267).

Turistlerin seyahat amacıyla gittikleri ülkede; konaklama, gezi-eğlence, yeme-içme, ulaşım, alışveriş, hediyelik eşya vb. gibi gereksinimlerini karşılamak için yaptıkları harcamalar söz konusu yerin ekonomik açıdan gelirinin artmasına sebep olacaktır. Turistlerin ülke ekonomisi içindeki turizm amaçlı bu harcamaları, o ülkedeki insanların gelirini oluşturacaktır (Bahar ve Kozak, 2010:161).

Tablo 2.14.'de 2000-2017 yılları arasındaki Türkiye'nin yıllık turizm gelirleri görülmektedir.

Tablo 2.14. 2000-2017 Yılları Arasındaki Türkiye'nin Yıllık Turizm Gelirleri (KTB, YİGM ve TÜİK, 2017)

YILLAR	TURİZM GELİRLERİ (\$)
2000	7.636.000.000
2001	10.450.728.000
2002	12.420.519.000
2003	13.854.866.000
2004	17.076.606.000
2005	20.322.112.000
2006	18.593.951.000
2007	20.942.500.000
2008	25.415.067.000
2009	25.064.482.000
2010	24.930.997.000
2011	28.115.692.000
2012	29.007.003.000
2013	32.308.991.000
2014	34.305.904.000
2015	31.464.777.000
2016	22.107.440.000
2017	26.283.656.000

Tablo 2.14.'de görüldüğü üzere 2005 yılına kadar turizm gelirlerinde yükselme vardır. 2005 yılından sonra ise düşüş ve artışlar yaşanmıştır. Son olarak 2017 yılında 4.176.216.000\$'lık bir artış yaşanmıştır.

2.9. MİLLİ GELİR VE İLGİLİ KAVRAMLAR

Bir ülkenin vatandaşlarının sahip oldukları üretim faktörlerine hem kendi ülkelerinde hem de diğer ülkelerindeki üretime katkılarına karşılık yapılan ödemelerin toplamına milli gelir denir (Ünsal, 2007:55).

Milli gelir ile ilgili literatür incelendiğinde; gayri safi milli hasıla (GSMH), gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH), net milli hasıla (NMH), kişisel gelir (KG) ve harcanabilir kişisel gelir (HKG) gibi kavramlar mevcut olup incelenecektir.

2.9.1. Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)

Makro iktisadın günlük hayatta en çok duyulan kavramı gayri safi milli hasıladır. Bu kavram hemen hemen bütün ekonomi toplantılarının ana gündemini oluşturduğu gibi, gazete, radyo ve televizyon haberlerinde, gazete ve dergilerdeki ekonomi makalelerinde, parlamentoda, bakanlar kurulunda ve sokakta da sıklıkla kullanılır (Bocutoğlu, 2001:24).

Gayri Safi Milli Hasıla, ekonomide bir yıl içerisinde üretilen tüm nihai mal ve hizmetlerin toplam parasal değeridir. Sabit ve cari fiyatlarla iki şekilde hesaplanabilir. Sabit fiyatlarla gayri safi milli hasıla, ekonomide bir yılda üretilen tüm mal ve hizmetlerin seçilmiş (temel veya baz alınmış) belli bir yılın fiyatları ile çarpımı sonucu ulaşılan toplam piyasa değeridir. Cari fiyatlarla gayri safi milli hasıla ise ekonomide bir yılda üretilen tüm nihai mal ve hizmetlerin cari fiyatlarla ölçümüdür (Yağcı, 2003:147-148).

Aşağıdaki tabloda 2000-2017 yılları arasındaki turizm gelirlerinin gayri safi milli hasıla içindeki payı görülmektedir.

Tablo 2.15. 2000-2017 Yılları Arasındaki Turizm Gelirlerinin Gayri Safi Milli Hasıla İçindeki Payı (TÜRSAB, 2017)

YILLAR	TURİZM GELİRLERİNİN GSMH İÇİNDEKİ PAYI (%)
2000	2,9
2001	5,3
2002	5,4
2003	4,5
2004	4,4
2005	4,2
2006	3,5
2007	3,2
2008	3,4
2009	4,1
2010	3,4
2011	3,6
2012	3,7
2013	3,9
2014	4,3
2015	6,2
2016	2,6
2017	3,1

Tablo 2.15.'de görüldüğü üzere turizm gelirlerinin GSMH içindeki yıllık miktarlarında 2001 yılında %2,4'lük bir artış yaşanmıştır. Bazı yıllarda artışlar yaşanırken bazı yıllarda da düşüşler yaşansa da en büyük artış %3,3 olarak 2015 yılında yaşanmıştır. En büyük düşüş ise 2000 yılındaki turizm gelirlerinin GSMH içindeki mevcut payından da düşük miktarda %2,6 olarak 2016 yılında yaşanmıştır. 2016 yılına kadar 2000 yılındaki %2,9'luk değer in altına hiç düşülmemiştir. 2017 yılında ise tekrar %0,5'lik artış görülmüştür.

Turizm giderleri Türkiye'de ikâmet edip yurt dışını ziyaret eden vatandaşların yurt dışında, turizm amaçlı; gayrimenkul, konut için tamir-bakım harcamaları,

dayanıklı tüketim malları ve bağışın hariç olduğu, yeme-içme, konaklama, sağlık, ulaşım, spor, eğitim, kültür, yabancı firmalar ile yapılan uluslararası yolculuk ücretleri, cep telefonu dolaşım harcamaları, giyecek, hediyelik eşya, halı-kilim vb. mal ve hizmetlere yaptıkları bireysel ve paket tur harcamalarıdır (www.tuik.gov.tr).

Turizm giderleri her yıl değişmektedir. Aşağıdaki tabloda Türkiye'nin yıllık turizm giderleri görülmektedir.

Tablo 2.16. Türkiye'nin Yıllık Turizm Giderleri (TÜİK, YİGM, TCMB, 2017)

YILLAR	TURİZM GİDERLERİ (\$)
2000	1.713.000.000
2001	1.738.000.000
2002	1.880.000.000
2003	2.424.827.000
2004	2.954.459.000
2005	3.394.602.000
2006	3.270.947.000
2007	4.043.283.000
2008	4.266.197.000
2009	5.090.440.000
2010	5.874.520.000
2011	5.531.486.000
2012	4.593.390.000
2013	5.253.565.000
2014	5.470.481.000
2015	5.698.423.000
2016	5.049.793.000
2017	5.137.244.000

2000-2001-2002 yılına ait veriler TÜİK'in web sitesinde yer almadığından Merkez Bankasının web sitesinden alınmıştır. Diğer yıllara ait veriler ise TÜİK ve T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığının web sitesinden alınmıştır. Tabloda görüldüğü üzere turizm giderlerinde 2005 yılına kadar 1.681.602.000\$'lık artış yaşanmıştır. Zaman zaman artışlar ve düşüşler yaşanmıştır. En yüksek olarak 4.161.520.000\$'lık artış 2010 yılında görülmüştür. 2017 yılı için ise bir önceki yıla göre 87.451.000\$'lık artış görülmüştür.

2.9.2. Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)

Ekonominin bütününe dair kavramların en önemlilerinden ve en sık olarak kullanılanlarından biri gayri safi yurt içi hasıladır. Hem uluslararası karşılaştırmalarda hem de ekonomik büyüme ve kişi başına gelirin belirlenmesinde gayri safi yurt içi hasılaya başvurulur (Kepenek, 2012:490).

Bir ülkenin sınırları içerisinde, belli bir dönemde üretilen nihai mal ve hizmetlerin üretildikleri yıldaki piyasa fiyatları türünden toplam parasal değerine GSYİH denir (Dinler, 2001:309).

2.9.2.1. Reel ve Nominal Gayri Safi Yurt İçi Hasıla

GSYİH, mal ve hizmetlerin değeri, üretildikleri dönemin piyasa fiyatlarından (cari fiyatları) hesaplandığında nominal GSYİH, baz (temel) alınan belli bir dönemin piyasa fiyatlarıyla hesaplandığında da reel GSYİH olarak tanımlanır (Tecer, 2005:191).

Aşağıdaki tabloda Türkiye'nin 2000-2017 yıllarına ait GSYİH yıllık verileri görülmektedir.

Tablo 2.17. Türkiye'nin GSYİH Verileri (2000-2017) (TÜİK, 2018)

Yıllar	Cari Fiyatlarla GSYİH (TL)	Dolar Cinsinden GSYİH (USD)	Kişi başı GSYİH (TL)	Kişi başı GSYİH (USD)
2000	170666715000	271767758608	2 656	4 229
2001	245428760000	200998669118	3 766	3 084
2002	359358871000	236336073243	5 445	3 581
2003	468015146000	313774218451	7 007	4 698
2004	577023497000	402950032102	8 536	5 961
2005	673702943000	499876787021	9 844	7 304
2006	789227555000	547834430346	11 389	7 906
2007	880460879000	677439265562	12 550	9 656
2008	994782858000	776639855850	14 001	10 931
2009	999191848000	646894530666	13 870	8 980
2010	1160013978000	772366614580	15 860	10 560
2011	1394477166000	831691448314	18 788	11 205
2012	1569672115000	871122993004	20 880	11 588
2013	1809713087000	950350602439	23 766	12 480
2014	2044465876000	934855430489	26 489	12 112
2015	2338647494000	861879255772	29 899	11 019
2016	2608525749000	862744469376	32 904	10 883
2017	3104906706000	851045500235	38 660	10 597

Tabloda görüldüğü üzere; cari fiyatlarla GSYİH'da (TL) istikrarlı bir artış görülmektedir. En yüksek artış miktarının görüldüğü 2017'ye ait veriye bakıldığında 3.104.906.706.000 TL olduğu görülürken; 2000 yılına göre 2.934.239.991.000 TL'lik bir artış olduğu anlaşılmaktadır. Dolar cinsinden GSYİH'da istikrarsız bir şekilde zaman zaman artışlar görülmüş zaman zaman ise düşüşler görülmüştür. 2000 yılına göre en yüksek artışın olduğu yıl 678.582.843.831 USD'lik bir artış ile 2013 yılı olmuştur. Ancak 2013 yılından 2016 yılına kadar düşüşlerle beraber 2016 yılında ise tekrar artışın olduğu ve 2017 yılında ise tekrar düşüşün yaşandığı görülmüştür.

Kişi başı GSYİH'de ise 2009 yılına kadar istikrarlı bir artış görülmüş ancak 2009 yılında 13870 TL olmuş ve 131 TL'lik bir düşüş yaşanmıştır. 2009 yılından sonra ise istikrarlı artışlar devam etmiştir. 17 yıllık süreçte 2000 yılına göre 36004 TL'lik kişi başı GSYİH verilerinde artış olduğu gözlemlenmektedir. Kişi başı GSYİH (USD) verilerini inceleyecek olursak; zaman zaman artış ve düşüşlerin yaşandığı ve bu değerlerin istikrarsız olduğu görülmektedir. En düşük kişi başı GSYİH (USD) 2001 yılında 3084 USD olduğu görülürken en yükseği ise 2013 yılında 12480 USD olarak görülmüştür.

2.9.3. Net Milli Hasıla (NMH)

Gayri safi yurt içi hasılanın hesaplandığı dönemde oluşan amortisman giderlerinin toplamı eksiltilerek elde edilir. Buradaki amortisman ülkedeki sabit yatırım stokunun dönem içerisinde oluşan yıpranma payıdır (Eğilmez ve Kumcu, 2012:108).

2.9.4. Kişisel Gelir (KG)

Bir yılda gelir vergisi öncesi kişilerin sahip olduğu harcanabilir gelirdir. Diğer bir tanıma göre kişisel gelir, üretim faktörü sahiplerinin bir dönemde fiilen kazandıkları gelirlerin toplamıdır (Karakayalı, 2005:57).

2.9.5. Harcanabilir Kişisel Gelir (HKG)

Harcanabilir kişisel gelir bir ülkede o ülke vatandaşlarının bir yılda gelir vergisi sonrası elde ettiği gelir olup kişisel gelir ile hükümetin kişisel gelirden aldığı vergi arasındaki farka eşittir. Harcanabilir kişisel gelirin bir kısmı kişiler vasıtasıyla tüketim için kullanılırken; tüketime gitmeyen kısmı ise kişiler vasıtasıyla tasarruf için kullanılmış olur. Böylece gelirin kazanılma yöntemine değil de kullanılma yöntemine bakılırsa, harcanabilir kişisel gelir tüketim ile kişisel tasarruf toplamına eşittir (Ünsal, 2007:57).

2.10. TURİZM SEKTÖRÜNÜN İSTİHDAMA ETKİSİ

Turizm sektörü emek-yoğun bir özelliğe sahiptir. Bundan dolayı turistik tüketim harcamaları, turizm sektörüne doğrudan, bu sektöre girdi veren sektörlerle de

dolaylı istihdam olanakları sağlar. Böylelikle turizm, meydana getirdiği genel istihdam etkisiyle ülkedeki toplam istihdamı arttırmaktadır (Tutar ve Tutar, 2004:49).

Farklı ülkelere ve zaman sürecine göre turizm endüstrisinin istihdama olan katkısı değişebilir. Turizmin istihdam üzerindeki etkisini belirleyen ana faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Erdoğan, 1995:233-234):

- Ülkelerin ekonomik yapıları ve iş gücü politikaları,
- Ülkenin turizm sektörünün özellikleri ve buna ek olarak, bu sektörün küçük ölçekli aile işletmelerinden veya büyük girişimlerden mi oluştuğu, işletmelerin otomasyon durumu, mevsimlik özellikler,
- Turizm sektörü için istihdam edilen iş gücünün yetenek, verim ve uygunluk düzeyi, özellikle vasıflı iş gücünün yeterlilik düzeyi,
- Turizm sektörü ile diğer sektörler arasında, bilhassa ücret ve maaş düzeylerine dair rekabet durumu,
- Ülkedeki turizm işletmelerinin mevsimlik veya bütün yıl boyunca faaliyetlerini sürdürüp sürdürmediği,
- Ülkede turizm sektörünün imajı, eğitim almış gençler açısından çekici bulunup bulunmadığı,
- Turizm sektöründe yapılan işlerin kısmi zamanlı olup olmadığı.

2.11. EKONOMİ POLİTİKASI

Genel olarak makroekonomik dengelerin yönünün nasıl olacağını ve değiştirilme biçimine dair yaklaşımları içeren daldır. Böylelikle, örnek verecek olursak enflasyonla mücadele etmek ya da ekonomik büyümeyi artırmak gibi konularda ekonominin sahip olduğu dengelerini değiştirebilmek için ekonomi politikası uygulamalarına ihtiyaç duyulur (Eğilmez ve Kumcu, 2012:20). Devlet ekonomi politikasının esas belirleyici organıdır. Devleti oluşturan bürokratik organlar, devletin idari yapısına göre ekonomi politikasında karar birimi olmaktadır. Ayrıca yerel yetkili karar birimleri, değişik sosyal birlikler ve bazen de uluslararası kurumlar bu kararlarda etkin rol oynarlar (Bulut, 2006:96).

2.11.1. Ekonomi Politikasının Amaçları

Ekonomik işleyiş aşamasında düzenli bir yapı için ulaşılmak istenen amaçlar maddelerce sıralanabilir. Ancak bu amaçlardan beş tanesi bütün dünya ülkelerinin öncelik verdiği amaçlardır. Bu amaçlar aşağıda gösterilmiştir (Bulut, 2006:107):

- Büyümeyi (üretimi) arttırmak,
- Fiyat istikrarını korumak,
- Tam istihdama ulaşmak,
- Ödemeler dengesini düzenlemek,
- Gelir dağılımını düzeltmektir.

2.11.2. Ekonomi Politikasının Araçları

Ekonomi politikası araçları 3'e ayrılır. Bunlar: maliye politikası, para politikası ve gelirler politikasıdır.

2.11.2.1. Maliye Politikası

Maliye politikası belirli amaçlara ulaşmak için hükümetin, kamu harcamaları, transfer ödemeleri ve vergi oranlarını değiştirmesidir. Kamu harcamaları, transfer ödemeleri ve vergi oranları maliye politikasının araçlarıdır. Genişletici maliye politikası kamu harcamaları ile transfer ödemelerinin yükseltilmesi, vergi oranının düşürülmesine dayanan maliye politikasına denir. Buna karşılık, kamu harcamaları ve transfer ödemelerinin düşürülmesi, vergi oranının yükseltilmesine dayanan maliye politikasına ise daraltıcı maliye politikası denir (Bocutoğlu, 2001:339-340).

2.11.2.2. Para Politikası

Para politikasını, ekonomide belli amaçlara ulaşmak amacıyla parayla ilgili alınan önlemlerin tümü olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda kredi politikasını da kapsayan bir kavramdır. Para politikasının en başta gelen amacı paranın istikrarını sağlamak, tekniksel açıdan ise para arzı ile ekonomide üretilen mal ve hizmetler arasındaki dengeyi sağlamaktır (Pekin, 1993:54).

Her ülkede para politikası o ülkenin merkez bankası aracılığıyla (merkez bankası olarak görevlendirilmiş bir kurum ile) yürütülür. Örneğin Türkiye’de para politikası T.C. Merkez Bankası, Amerika’da Federal Rezerv Sistemi (Federal Reserve System, FED) ile yürütülür (Ünsal, 2007:527).

Para politikası, toplam talepten dolayı parasal gelir seviyesini etkileyip, öncelikle tam istihdam, istikrara sahip fiyatlar ve ekonomik büyüme amaçlarına ulaşılmasına katkı sağlar (Parasız, 1998:332).

2.11.2.2.1. Para Politikasının Araçları

Para otoritelerinin para arzı ile reel üretim (mal ve hizmetler) arasındaki dengeyi oluşturmaya yönelik olarak para politikası uygulamada başvurabilecekleri araçlar şunlardır:

a) Reeskont Politikası

Reeskont politikası, Merkez Bankası tarafından yürütülen ve kredi talebini etkileyen bir araçtır (Karakayalı, 2005:390). Reeskont, iskonto edilmiş, farklı bir anlatımla bir bedel karşılığı el değiştirmiş olan kıymetlerin yeniden bir bedel karşılığı el değiştirmesi anlamına gelir. Merkez Bankalarının, koşullarını kendileri belirlemek koşulu ile çeşitli senetleri iskontoya tabii tutarak, reeskont penceresi adında para politikası uygulamalarında kullandıkları bir araçtır. Merkez Bankasının bu politikayı kullanmasındaki esas gaye, nakit ihtiyacına sahip bankaların ihtiyacını giderebilmek ve bankalarda oluşabilecek nakit darlığının büyük finansal krizlere yol açmasını engellemektir (Hacıoğlu, 2009:17).

b) Açık Piyasa İşlemleri Politikası

Merkez Bankasının para ve sermaye piyasasına aracısız girip, değerli kâğıt satın alması veya satmasıdır. Merkez Bankasının ekonomideki para arzına tesir edebilmesi amacıyla başvurabileceği en mühim araç bu işlemlerdir (Dinler, 2001:428).

Merkez Bankası enflasyonist fiyat artışlarını önlemek için, sahip olduğu bono, tahvil, döviz ve benzeri gibi senetleri piyasaya sürüp halktaki paraların birazını piyasadan çekebilir ve böylece yoğun talebin kaynağı olan fazla satın alma gücünü

direk olarak piyasadan emmek yoluna gidebilir. Fakat bu tahvil ve senetler satın alınırken bankalardaki mevduatta kullanılacağı için genel olarak banka sisteminin likiditesi azalacak, bundan dolayı kaydi para oluşturma ve kredi verme imkânı belli düzeyde kısıtlanacaktır (Karakayalı, 2005:391).

c) Yasal Karşılıklar Politikası

Ticaret bankaları topladıkları mevduatın belli bir orandaki kısmını yürürlükteki yasalar gereğince Merkez Bankasına yatırmak üzere kasalarında muhafaza etmek zorundadırlar. İşte bu kasalarında muhafaza etme mecburiyetine yasal karşılıklar politikası denir. Ülkemizde bankaların mevduatlarının yüzde kaçını kasalarında yasal karşılık olarak muhafaza edeceklerine Para ve Kredi Kurulunun önerisi üzerine karar verilir (Pekin, 1993:55).

d) Selektif Kredi Politikası

Selektif kredi politikası, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, geliştirilmesi istenen sektörlerin teşviki için uygulanan bir para ve kredi politikasıdır (Dinler, 2001:429). Bu politikada, mevcut kredilerin sektörler arasında hangi oranlarda dağıtılacağı ile ilgili öncelikler belirlenir. Ekonomik gelişmeye önemli katkıları olan ve ilk aşamada gelişmesi gereken sektör veya alt sektörlerle krediler öncelikle verilirken, diğer kesimlere belirli limitlerde verilebilir ve hatta diğer üretim kesimlerine belirli bir süre kredi verilmeyebilir. Özetle selektif kredi politikasında, ekonominin kredi kaynakları belirlenen öncelik sırasına göre dağıtılır ve her üretim kesimi yine önceden tespit edilen limitler kapsamında kredi alabilir. Ayrıca, her üretim kesimine verilecek kredilerde farklı faiz oranları uygulanabilir (Pekin, 1993:59).

2.11.2.2.2. Para Politikasının Amaçları

Para politikasının başlıca amaçları altı başlıkta toplanabilir. Bu amaçlar aşağıda gösterilmiştir (Çolak, 2007:523):

- a) Tam İstihdam,
- b) İktisadi Büyüme,

- c) Fiyat İstikrarı,
- d) Faiz Oranı İstikrarı,
- e) Mali Piyasalarda İstikrar,
- f) Döviz Piyasalarında İstikrar.

a) Tam İstihdam

Bu amaç ekonomide sıfır işsizlik değildir. Buradaki hedef, emek piyasasında olan işgücü miktarının, işgücü talebine olan eşitliğidir. Bu işsizlik düzeyini iktisatçılar doğal işsizlik oranı olarak nitelendirirler. Buradaki sorun, işsizlik düzeyinin hangisinin doğal işsizlik oranı olduğunu belirlemek ya da öngörmektir (Çolak, 2007:523).

b) İktisadi Büyüme

Düzenli bir iktisadi büyüme trendinin yakalanması ve sürdürülmesi, istihdam düzeyinin yükseltilmesi ile mümkündür. Çünkü, hem işletme düzeyinde hem ekonominin genelinde hasıla artışı, üretim faktörlerinin en verimli halde kullanımına dayalıdır. İktisadi büyüme trendinde gerileme verimli üretim kaynaklarından bazıları aktif olmadığında görülür. Bu trendin düzenli bir seviyede sürdürülmesi, elverişli finansman imkânlarının sağlanmasıyla beraber, parasal genişleme oranının ölçülü bir seviyede tutulmasını mecbur kılar (Orhan ve Erdoğan, 2007:68-69).

c) Fiyat İstikrarı

Para politikasının en önemli amaçlarından biri olup, fiyatlar genel düzeyinde istenmeyen ölçülerde dalgalanmaların olmaması anlamına gelir. İstikrarlı bir fiyat düzeyini devam ettirmek para politikasının amacıdır. Bunun uygulamadaki anlamı sıfır ya da sıfıra yakın bir enflasyon oranı olabilir. Örneğin, %2'lik bir enflasyon oranı ve buna yakın bir nominal faiz oranı finansal piyasaları rahatsız etmeyebilir. Bu enflasyon oranında, bekleyişler kötü bir şekilde etkilenmeyecek ve diğer istenilmeyen etkiler meydana çıkmayacaktır. Böylelikle, fiyat istikrarı amacıyla ilgili değişken, belli bir fiyat endeksinin istenen değişme oranı olacaktır (Aslan, 2009:534).

d) Faiz Oranı İstikrarı

Para politikasının istikrar kazandırma özelliğine sahip diğer bir amacı faiz oranı istikrarıdır. Faiz oranlarının istikrarsız olması, hem iş aleminin hem de halkın geleceğe yönelik plan yapmasını zorlaştırır. Özellikle faiz oranlarına duyarlı fiziksel aktiflerin (otomobil, ev gibi) üreticileri üretim planlaması yapamazlar. Halk ise, gelirlerini şimdi tüketmek ile gelecekte tüketmek arasında kalır. Halkın bu anlamda tercih probleminin temelinde, gelirlerini şimdi harcamak ya da gelecekte ev sahibi olmak, çocuklarının eğitim masraflarını karşılamak ya da emeklilikte harcamak gibi amaçlarla kullanmak için tasarruf etmek arasındaki karar bunalımı yatar (Tunay, 2007:409).

e) Mali Piyasalarda İstikrar

Mali piyasalardaki istikrar amacının gerçekleştirilmesi, faiz istikrarına bağlıdır. Bir ekonomide mali istikrarı oluşturan, olası panikleri önleyen ve son ödünç verici birim, Merkez Bankasıdır. Merkez Bankasının bu görevleri yerine getirme ile ilgili başarısızlığı, mali piyasalarda belirsizliğe yol açmakta ve o ülkede ani krizlere sebep olmaktadır. Merkez Bankasının üstlendiği bu roller sebebiyle uygulayacağı para politikasının önemi daha da artmaktadır (Öçal vd., 1997:301).

f) Döviz Piyasalarında İstikrar

Dış ticaret her ülke için önemlidir. Bu bağlamda o ülkenin ulusal paralarının yabancı paralar karşısındaki değeri, dış ticaretini etkiler. Bir ülkenin ulusal parasının yabancı paralara göre çok fazla değer kazanması, o ülkenin mallarının fiyatlarının uluslararası piyasalarda yabancı para türünden değer kazanmasına ve diğer ülke malları ile rekabeti azaltıcı bir etki oluşturur. Ayrıca döviz piyasasında oluşan dalgalanmalar yalnızca dış ticareti değil, aynı zamanda ödemeler dengesini de etkiler. Bu etkilenme, dış ticaret ve sermaye hareketi ile oluşur (Çolak, 2007:524).

2.11.2.3. Gelirler Politikası

Genel olarak fiyat ve ücret kontrollerinin sertliği ve etkisizliğini gören bazı iktisatçılar enflasyona ve eksik istihdama yönelik yeni bir politika olarak gelirler politikasının uygulanmasını savunmaktadır. Nitekim yüksek enflasyonla mücadeleye

dair heteredoks (farklı) istikrar programlarında gelirler politikası önemli bir araç olarak kullanılır (Parasız, 1998:364).

2.11.3. Türkiye’deki Ekonomi Politikaları

Türkiye’de 1970-1990 yılları bütçe açıklarıyla geçti. Bütçe açıkları, bütçe harici kamu kesimi açıklarıyla birleşip ciddi sorunlara yol açtı ve sonunda sistem bu yükü taşıyamayıp çöktü. O dönemde cari açığımız bugünün cari açığıyla karşılaştırılamayacak kadar küçüktü. 2000’li yıllarda bütçe açıkları hızlı bir şekilde kapanırken, cari açık ise hızla büyüdü. 2000’li yılların başında ağır bir finans sektörü krizi yaşamasına rağmen Türkiye, piyasaya yönelik ekonomi modelinde yol almaya devam etmekte ve küresel sistemin esaslarına uygun düzenlemeleri yapmaya çalışmaktadır. Yapısal reformlar sorunu, sosyal güvenlik sistemi sorunu ve Türkiye’nin sanayi modelinin taşıdığı sorunlar vardır. Bununla beraber, tarım kesiminin taşıdığı sorunlar, verimlilik sorunları gibi meseleler de ihmal edilmemesi gereken sorunlar arasında yer alır. Türkiye’nin bu sorunları çözecek maliye ve para politikasını uygulaması gerekir (Eğilmez ve Kumcu, 2012:363).

2.11.4. 2000 Yılı ve Sonrası Yaşanan Ekonomik Gelişmeler

2000 yılında ve sonrasında gerek yurt içi gerekse yurtdışında ortaya çıkan finansal krizler ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. 2000 yılı Kasım Krizi ve 2001 yılı Şubat Krizinin kaynağı Türkiye olurken, 2008 yılı Küresel Finans Krizi ile 2009 yılı Finansal Krizin kaynağı yurt dışıdır. Krizlere karşı ülke ekonomisini güçlendirmek adına Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı ile Özelleştirme politikası uygulanmıştır.

2.11.4.1. BDDK’nın Kuruluşu

1999 yılında bankacılık sektörünün düzenlenmesi ve denetlenmesindeki parçalı yapının yok edilmesi ve sektöre dair tek bir bağımsız denetleyici ve düzenleyici bir kurumun kurulması kararı alınmıştır. Buradaki esas amaç, düzenleme ve denetimin etkin olmasının arttırılması ve bağımsız bir karar alma sisteminin oluşturulmasıdır. Böylece, 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile Haziran 1999’da Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun (BDDK) kurulmasına karar verilmiş ve Eylül 2000’de bu kurum faaliyetlerine başlamıştır (www.bddk.org.tr).

2.11.4.2. 2000 Yılı Kasım Krizi

2000 yılının Kasım ayında meydana gelen krizi oluşturan ana unsurlar; başta bankacılık sektöründe oluşan kriz (finansal kriz) olmak üzere ödemeler bilançosu açıklarının hızlı bir şekilde artması, yapısal reformların amacına ulaşamaması ve deprem felaketlerinin ekonomide oluşturduğu yük olarak belirtilebilir. Temelde bankacılık sektörünün oluşturduğu bir kriz niteliği taşır. Teorik açıdan bankacılık krizi: “Bir ya da daha fazla bankaya güvenin sarsılması, bankalardan aniden mevduatların geri çekilmesi için hücum edilmesi hali” şeklinde tanımlanabilir. Çoğu zaman bankacılık krizlerinin piyasa, likidite, kredi riskleri ve bulaşma etkisiyle meydana geldiği görülür (Şimşek, 2007:56).

2.11.4.3. 2001 Yılı Şubat Krizi

2001 yılı Şubat ayında siyasal alanda yaşanan kriz, önceki krize göre daha büyük ölçekli dövize spekülative bir saldırıyı başlatarak, aynı sürecin daha şiddetli bir şekilde yaşanmasına ve gecelik faizlerin %6000'lere yükselmesine neden oldu. Bu krizden sonra 21 Şubat 2001'de kur çapasından vazgeçilip kur dalgalanmaya bırakıldı ve serbest kur politikası uygulanmış oldu (Akyıldız ve Eroğlu, 2004:58).

2.11.4.4. 2001 Yılı Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı (GEGP)

Şubat 2001 yılı krizinden sonra, 2000 yılı enflasyon düşürme programının kur çapası, Kasım 2000 ve Şubat 2001 yıllarında krizlerin asıl nedeni olarak görüldüğünden terk edilmiş ancak yapısal reformların oluşturulmasının kaçınılmaz olduğundan dolayı “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” 14 Nisan 2001 tarihinde açıklanıp uygulamaya geçilmiştir (Akyıldız ve Eroğlu, 2004:58).

Bu programın asıl hedefleri; dış ticaret ve kur politikası, maliye politikası, enflasyonla mücadele politikası, enflasyon hedeflemesi ve yapısal reform politikaları üzerinde odaklanmıştır (Şimşek, 2007:59).

2.11.4.5. 2008 Yılı Küresel Finans Krizi

2008 yılının Eylül ayında önce ABD'de başlamış ve daha sonra bütün dünyaya yayılmış küresel krizin kaynağında tarihteki en büyük gayrimenkul ve kredi balonu yatmaktadır. 2008 yılı küresel finans krizi, emlak fiyatlarının yüksekliğine

dayalı olsa da, kredinin olmayıp ona dayanılarak gerçekleştirilen işlemlerin oluşturduğu bir tür kredi krizi olarak adlandırılmaktadır. Bu krizin diğer krizlerden farkı tam olarak küresel bir kriz olup dünyadaki tüm ülkeleri etkilemesidir. Türkiye de diğer ülkeler gibi küresel finans krizinden çok kötü bir biçimde etkilenmiştir. Çoğu ülkeyi 2008 yılının başlarında ya da ortalarında etkileyen küresel finans krizi Türkiye'yi ise 2008 yılının son çeyreğinde etkilemiştir. Böylece ülkede para ve maliye politikası gevşetilmiştir. Türkiye %5'e yakın küçülme ile bu krizi kısa sürede atlatıp toparlanmayı başarmıştır (Eğilmez ve Kumcu, 2012:359-360-362-363).

2.11.4.6. 2009 Yılı Finansal Krizi

Türkiye 2009 yılı finansal krizini diğer ülkelere göre rahat geçirdi. Fakat Türkiye için esas problem ihracattaki düşüşte meydana geldi. İhracat 132 milyar 27 milyon dolardan 102 milyar 165 milyon dolara düştü. Özellikle Avrupa Birliği ülkelerine yapılan ihracatta önemli oranlarda düşüşler oldu. İhracatın %30 oranında düşmesiyle beraber, ihracatla ilgili üretim yapan fabrikalar üretimlerini azaltmak zorunda kaldılar ya da kapandılar ve bazı işçileri çıkarmak zorunda kaldılar. Türkiye ihracatta yaşanan bu problemi azaltmak için, alternatif pazarlar arayışına yöneldi. Özellikle Orta Doğu, Asya ve Afrika ülkelerine yöneldi (www.mevzuatdergisi.com).

2.11.4.7. Özelleştirme

Kamu mülkiyetinin kısmen ya da tamamen özel sektöre devri anlamına gelen özelleştirme, devlete ait Kamu İktisadi Teşebbüslerinin (KİT) özel sektöre devri olarak tanımlanabilir (Özbek, 2007:4).

Özelleştirme ile, bir yandan mali piyasalara ve dolayısıyla sermaye piyasalarına yönelmeyen yerli ve yabancı tasarrufları bu piyasalara yönlendirecek yeni kaynaklar oluşturulması, diğer yandan da kamu kesiminin fonlar üzerindeki talebinden dolayı sıkışan mali piyasa üzerindeki olumsuz baskının engellenmesi hedeflenmektedir. 1985 yılından itibaren 272 kuruluşdaki kamu hisseleri, 2332 taşınmaz, 10 otoyol, 2 boğaz köprüsü, 146 Tesis, 7 Liman, şans oyunları lisans hakkı ile Araç Muayene İstasyonları özelleştirme kapsamına alınmıştır. 2000 yılında Türkiye Petrol Rafinerileri Anonim Şirketi hisselerinin büyük bölümünün özelleştirilmesiyle yurt içi ve yurt dışı piyasalarda bugüne kadar yapılan en büyük halka arz gerçekleştirilmiştir. Sümerbank, Denizbank, Etibank ve Anadolubank gibi

kamu bankalarının özelleştirilmesi ile de kamu bankalarının özel sektöre devredilmelerine ilişkin ilk adımlar atılmıştır. Yine 2000 yılı içerisinde Petrol Ofisi Anonim Şirketinin %51 oranındaki hissesinin blok satış yöntemiyle özelleştirilmesi sonucunda bugüne kadar yapılan en önemli özelleştirme uygulamalarından biri gerçekleştirilmiş, 2002 yılında ise kalan kamu hisselerinin İstanbul Menkul Kıymet Borsasında satışı sonucunda Petrol Ofisi Anonim Şirketinde bulunan kamu hisselerinin tamamı özelleştirilmiştir. Ayrıca bu süreç içerisinde devletin, turizm, tekstil ve hayvancılık sektörlerindeki işletmelerinin yaklaşık %90'ı da özelleştirilmiştir. Halen özelleştirme kapsam ve programında 17 kuruluş bulunmaktadır. Bu kuruluşların 8 tanesinde %50'nin üzerinde kamu payı vardır. Bunun yanı sıra, özelleştirme kapsamında 938 taşınmaz, 40 tesis, 10 otoyol ile 2 boğaz köprüsü de yer almaktadır (www.oib.gov.tr).

2.12. TURİZM SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER VE TURİZM İSTİHDAM POLİTİKALARI

Türkiye’de turizm politikaları cumhuriyet öncesi dönem, planlı dönem öncesi (1923-1963), planlı dönem ve sonrası (1963’den günümüze) olarak sınıflandırılabilir. Cumhuriyet öncesi dönemde, konaklama hizmetlerinin geliştiği söylenebilir. Planlı dönem öncesinde, 1923 yılında Türk Seyyahin Cemiyeti, 1939’da ise Turizm Müdürlüğü kurulmuş ve 1953’de Turizm Endüstrisinin Teşvik Kanunu çıkarılmıştır. Ayrıca turizm için en önemli gelişmelerden biri de Ziraat Bankası ve diğer bankaların desteğiyle 1955 yılında Turizm Bankasının kurulmasıdır (Alaca, 1997:48).

Planlı dönemde uygulanan turizm politikaları, beş yıllık kalkınma planlarında belirlenen ülkenin genel ekonomik programlarında önemli bir konuma sahiptir. Turizm beş yıllık kalkınma planlarında özellikle dış ödemeler dengesindeki açıkları kapatıcı bir güç olarak görülmüş ve turizmin bu fonksiyonun daha da geliştirilmesi yönünde politika ve planlar yürütülmeye çalışılmıştır. 2000’li yıllarda Türkiye’nin dünya turizm gelirlerinden aldığı payın oranını koruması ve yükseltebilmesi için rasyonel politikaların geliştirilmesi ve uygun stratejilerin izlenmesi gerekir. Böylece 2000’li yıllarda Türk turizminde izlenebilecek politika ve stratejileri entegrasyona, fiyat konusuna, turizmin çeşitlendirilmesine, yatırım ve finansmana, tanıtıma ve turizm eğitime yönelik politika ve stratejiler başlıkları altında belirtmek

mümkündür. Faaliyetlerin büyük bir kısmı uluslararası alanda gerçekleşen turizm sektöründeki işletmeler için entegrasyonlar kaçınılmaz bir büyüme ve gelişme stratejisi olarak kabul edilmektedir. Türkiye'deki konaklama sektöründe var olan gerek bağımsız otel işletmelerin gerekse ulusal zincir işletmelerin yatay ve dikey entegrasyonlara geçiş sürecinde izleyecekleri uygun stratejiler, işletmelerin yönetilmesinde rasyonelliği oluşturmalarını, yatırımların geri dönüşümlerinin hızlandırılmasını ve yabancı tur operatörlerinin Türkiye'nin turizminde oluşturduğu baskıların yok edilmesini sağlayacaktır. Yatay ve dikey entegrasyonlarla uluslararası turizm pazarında rekabet gücünü artıracabilecek olan işletmelerimizin başarıya ulaşması, konaklama sektörünün yanında seyahat ve ulaştırma sektörlerinde de var olan tüm turizm işletmelerimiz ile kamu kesimi arasında olacak işbirliği ve koordinasyon ile mümkün olacaktır. Son yıllarda dünya turizminde yaşanan gelişmeler ve turizm piyasalarında rekabetin çoğalması ile fiyat unsuru, turistik ürünlere karşı olan talebi etkileyen etmenler arasında daha da önemli bir seviyeye gelmiştir. Böylece turizm piyasasında rakip olan ülkeler ve işletmeler daha rasyonel fiyat politikaları ve stratejileri geliştirmek zorunda kalmışlardır. Doğaya duyulan özlem dünyadaki turizm hareketlerinde ve turist tiplerinde de bazı değişikliklere sebep olmuş ve insanlar tatillerini artık kalabalık turizm merkezlerinden ziyade, doğal alanlarda geçirmenin yöntemlerini araştırmaya başlamışlardır. Böylece ortaya kitle turizmine alternatif olan ve faaliyetlerin doğa ile beraber olduğu ve çok çeşitlilik gösterdiği yeni turizm çeşitleri ortaya çıkmıştır. (Demirkol ve Oktay, 2004:94-136-140-141-151).

Ülkemizde T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığınca uygulanan tanıtım politikasının unsurları ise aşağıda görülmektedir (Sürücü, 1998:57):

- Turizmin tüm yıla yayılması,
- Yabancı ziyaretçilerin ülke içindeki coğrafi dağılımının dengelenmesi,
- Yabancıların ülkemizdeki kalış sürelerinin uzatılması,
- Kişi başına harcamaların arttırılması.

Türkiye'de turizmin 2000'li yıllarda istenen hedeflere ulaşabilmesi için izlenecek politika ve stratejiler arasında yatırımların yönlendirilmesi ve finansman sağlanması konuları da önemlidir. 2000'li yıllarda Türkiye'de turizm yatırımları ve finansmanı

konularında izlenebilecek politika ve stratejileri aşağıdaki maddelerle sıralanabilir (Demirkol ve Oktay, 2004:162-163):

- Altyapı ve ulaşım yatırımları hızlandırılmalı ve bu yatırımlara kaynak sağlanmalıdır,
- Eskimeye başlayan mevcut tesislerin onarımına, bakımına ve yenilenmesine, hizmet kalitesinin artırılması bakımından kaynak sağlanmalıdır,
- Marina yatırımları hızlandırılmalı ve yat işletmeciliği teşvik edilmelidir,
- Kruvaziyer turizmini geliştirilmesi için bu konuda teşvikler sağlanmalıdır,
- Yatırımlar ve sermaye, pazarlama için kullanılmalı yurt dışında yerli tur operatörlerinin sayıları artırılmalıdır,
- Havayolu işletmeleri teşvik edilmeli ulusal uçak filosu genişletilmelidir,
- Turizm potansiyeli olan ve gelişmekte olan bölgelerde konaklama tesisleri yatırımları teşvik edilmelidir,
- Ulusal turizm işletmeleri arasında ortaklıklara gidilerek yatırımlarda sermaye birliği sağlanmalıdır,
- Yatırım sürecindeki formaliteler ortadan kaldırılmalı ve bu süreç hızlandırılmalıdır,
- Alternatif turizme hizmet verecek yatırımlar hızlandırılmalı, kırsal bölgelerde küçük yatırımcılar teşvik edilmeli ve yönlendirilmelidir,
- Turistik yörelerde rekreasyon ve eğlence merkezlerinin sayıları çoğaltılmalıdır,
- Yabancı sermayenin girişini sağlayacak uygulamalara gidilmeli uluslararası otel zincirlerinin ülkemize gelmeleri sağlanmalıdır,
- Yapılacak tüm yatırımlarda doğanın ve kültürel çevrenin bozulmamasına yönelik uygulamalar ve denetim sistemleri geliştirilmelidir.

Günümüzde turizm sektöründe kalifiye personel sıkıntısı yaşanmaktadır. Turizm eğitimi alan kişiler gerek iş koşulları gerek düşük maaşlardan dolayı oluşan memnuniyetsizlikler ve devamlılığın olmamasından bu sektöre yönelmemektedirler. Eğitimsiz personel ise hizmetin kalitesini düşürmekte ve hitap eden kesimin talebini azaltmaktadır. Kalite memnuniyet demektir. Herhangi bir olumsuz durumda gelen turistlerin oranı azalmakta ve birçok işletme kapanmaya kadar gitmektedir. İşte bundan dolayı turizmde eğitim önemlidir ve geleceği düşünerek belirli politika ve

stratejiler uygulanmalıdır. Bu da eğitimli personeli elde tutmak ve çalışma koşullarını düzeltip sektörü cazip kılmaktan geçer. Bu aşamada turizmde meslek yasası yıllardır üzerinde konuşulmuş ancak uygulanamamıştır.

2.13. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, turizm sektöründe istihdamı arttırmaya yönelik uygulanan ekonomi politikalarıyla ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılmış araştırmalar ile bu araştırmaların sonuçlarına yer verilmiştir.

2.13.1. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Çımat ve Bahar (2003), “Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme” adlı bir araştırma yapmışlardır. Yapılan araştırmanın sonucunda, Türkiye’nin ekonomik açıdan gelişmesinde, turizmin taşıdığı rolün ileriye yönelik korunabilmesi ve sürdürülebilmesinin şart olduğu tespit edilmiştir.

Aktaş (2005), “Türkiye’nin Turizm Gelirini Etkileyen Değişkenler İçin En Uygun Regresyon Denkleminin Belirlenmesi” adlı bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın sonucunda, ileri doğru değişken seçme tekniğiyle bu değişkenlerin, turist sayısı ve acenta sayısı olduğu belirlenmiştir. Turist sayısının doğrudan turizm gelirini etkilemesi umulan bir sonuç olarak görülmüş ancak araştırmada yapılan analiz sonuçlarına göre seyahat acentalarının sayısının turizm gelirini etkileyen en önemli değişkenlerden biri olması dikkat çekmiştir. Rekabetin olduğu bir ortamda, seyahat acentalarının sayısının artırılması ile birlikte turist sayısının artmasını ve böylelikle turizm gelirlerinin artmasını sağlayacağı tespit edilmiştir.

Bahar (2007), “Bölgesel Kalkınmada Turizm Sektörünün Ekonomik Açından Yeri ve Önemi” adlı bir araştırma yapmış ve araştırmanın sonucunda, bölgesel bir gelişme stratejisi olarak değerlendirilen turizm sektörünün, az gelişmiş ve geri kalmış bölgelerin gelişmesine, ekonominin yeniden yapılandırılmasına ve bir bütün olarak ekonomik büyüme ile kalkınmaya katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Kandır vd. (2007), “Türk Turizm Sektöründe Büyüme Göstergelerinin Turizm İşletmelerinin Finansal Performansına Etkisinin İncelenmesi” adlı bir araştırma yapmışlardır. Yapılan araştırmanın sonucunda, Türk turizm işletmelerinin

doluluk oranları ile finansal performansları arasında doğru yönde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Toker (2007), “Türkiye’de Turizm Sektörü Teşviklerinin Değerlendirilmesi” adlı bir araştırma yapmış, araştırma kapsamında özellikle Turizmi Teşvik Kanunu turizm işletmelerine sağlanan diğer teşvikler esas alınıp incelenmiş ve araştırmanın sonucunda, özellikle hibe türü teşviklerin, yatırım kararlarında son derece etkili olduğu, ancak vergi türü teşviklerin bu konuda çok etkili olmadığı görülmüştür.

Çetintaş ve Bektaş (2008), “Türkiye’de Turizm ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Kısa ve Uzun Dönemli İlişkiler” adlı bir araştırma yapmışlar ve bu araştırma sonucunda, turizm ve ekonomik büyüme arasında kısa dönemde bir ilişki bulunmazken, uzun dönemde turizmin ekonomik büyümeyi pozitif olarak etkilediği tespit edilmiştir.

Ünlüönen ve Tayfun (2009), “Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri” adlı bir araştırma yapmışlar ve bu araştırmada, Türk turizminin cumhuriyet dönemi süresince ülke ekonomisindeki etkileri incelenmiş ve bu incelemede turizmin toplam sabit sermaye içindeki payı, Turizm Bankası ve Kalkınma Bankası aracılığıyla verilen krediler, turizm yatırımları için verilen kredilerin toplam krediler içindeki payı, turizm sektöründe verilen teşvik belgesi verilen projeler, turizmde yabancı sermaye izinleri, turizm gelirlerinin ihracat gelirlerine oranı ve turizm giderlerinin ithalat giderlerine oranı, turizm gelirlerinin GSMH içindeki payı, turizm gelir gider dengesi ve ortalama harcama, tesislerde konaklama ve geceleme sayıları, konaklama tesisleri ve yatak sayısı gibi temel ekonomik etkileri esas alınmış ve araştırmada planlı dönemde oluşan değişiklikler birbirleriyle karşılaştırılmıştır.

Yıldız (2011), “Turizm Sektörünün Gelişimi ve İstihdam Üzerindeki Etkisi” adlı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonucunda, Türkiye için turizm sektörünün işsizlik probleminin çözümünde önemli etkilere sahip bir sektör olduğu tespit edilmiştir.

Ay (2012), “Türkiye’de İşsizliğin Nedenleri: İstihdam Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme” adlı bir araştırma yapmış ve bu araştırma sonucunda, artan aktif istihdam politikaları ve kurumsal olarak yapılan tüm yeniliklere rağmen, 2008 yılında hissedilmeye başlanan küresel durgunluk karşısında, krizin Türkiye’yi

etkilemeyeceği inancı önlemlerin alınmasında gecikmelere sebep olmuş ve geç kalınlık ise önlemlerin etkilerinin zayıf kalması ile sonuçlanmıştır. Aktif istihdam politikalarının, sektörlerle ve mesleklerle ilgili araştırmalar yapılmadan uygulanması, işverenleri aktif politikalar bünyesinde olan eğitim kampanyalarına karşı genellikle ilgisiz bırakmış, bu durum beşeri sermaye, girişimcilik, inovasyon (yenilik) konularının ihmaline neden olduğu tespit edilmiştir.

Canlı ve Kaya (2012), “Türk Turizm Sektörünün Ekonomik Etkilerinin Girdi Çıktı Yardımıyla Ölçülmesi” adlı bir araştırma yapmışlardır. TÜİK tarafından hazırlanan 2002 yılı girdi çıktı tablosu kullanılarak turizm sektörünün bağlantı katsayıları hesaplanan ve sektöre ait girdi çıktı ilişkileri incelenen bu araştırmanın sonucunda, Türk turizm sektörünün diğer endüstrileri etkilediği ve gelişmelerine büyük katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Yorgun (2013), “Türkiye’de Turizm Sektöründe Esnek İstihdam Uygulamaları ve Toplu İş Sözleşmelerinde Yer Alan Düzenlemeler” adlı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Yapılan bu araştırmanın sonucunda, 2012 yılında yürürlükte olan ve bu çalışmada incelenen 44 toplu iş sözleşmesinin 22’sinde esnekliğe dair düzenlemenin mevcut olduğu tespit edilmiştir. Esnek istihdama dair düzenlemelerin işçi aleyhine, işveren lehine sonuçlar ortaya çıkardığı tespit edilmiştir.

Özer ve Kırca (2014), “Turizm Gelirleri, İhracat ve İktisadi Büyüme Arasındaki İlişkilerin Zaman Serisi Analizi” adlı bir araştırma yapmışlardır. Araştırmanın sonucunda, uzun dönemde, büyüme ile ihracat arasında çift yönlü nedenselliğin olduğu yani büyüme ihracatı arttırırken; ihracat da büyümeye neden olduğu ve ayrıca turizm gelirleri hem ihracatı hem de büyümeyi arttırdığı, kısa dönemde ise ihracatın turizm gelirleri ile büyümeyi arttırdığı ve büyümenin kısa dönemde turizm gelirlerini arttırdığı anlaşılmıştır.

Kanca (2015), “Turizm Gelirleri ve Ekonomik Büyüme: Türkiye Örneği (1980-2013)” adlı bir araştırma yapmış ve araştırmanın bulgularına göre, ekonomik büyümeden turizm gelirlerine doğru Granger Nedensellik İlişkisi görülmüş ve turizm gelirlerinin ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediğine dair ampirik kanıtlara ulaşılmıştır.

Selim vd. (2015), eştümleşme, VAR analizi ve Granger Nedensellik Testi ile yapmış oldukları “Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri: Zaman Serileri Analizi” adlı araştırmada, turizm sektörünün makroekonomik değişkenleri etkileyen ve aynı zamanda bu değişkenlerden etkilenen bir sektör olarak tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de önemli bir konuma sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tüzüncan (2015), “Türkiye’de Uygulanan Beş Yıllık Kalkınma Planlarının İstihdam Politikaları Açısından Değerlendirilmesi” adlı bir araştırma yapmış ve bu araştırmada, kalkınma planlarında istenen rakamlara ulaşamadığı ve kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilemediği sonucuna varılmıştır.

Terzi ve Pata (2016), “Türkiye’nin İktisadi Büyümesinde Turizm Sektörünün Katkısı” adlı bir araştırma yapmışlardır. Araştırmanın sonucunda, ekonomik büyümenin turizm sektöründen pozitif etkilendiği, turizme dayalı büyüme hipotezinin Türkiye için geçerli olduğu görüşünü desteklediği tespit edilmiştir.

Akça (2016), “Türkiye’nin Kalkınma Planlarında Turizm Politikası” adlı bir araştırma yapmış ve araştırmanın sonucunda, Türkiye sahip olduğu potansiyelini harekete geçirebildiği ölçüde uluslararası turizmde söz sahibi olacağı tespit edilmiştir.

Özen (2017), “Türkiye’de Turizm Sektörünün İktisadi Büyüme Üzerindeki Etkisi” adlı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada, 2002-2016 yılları arasındaki veriler kullanılarak ülkenin turizm gelirleri ile gayri safi yurt içi hasılası arasındaki nedensellik ilişkisi Granger Nedensellik Testi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, ekonomik büyüme ile turizm gelirleri arasında çift yönlü anlamlı bir ilişki çıkmıştır.

Şahin (2018), “Türkiye’de Turizm Gelirleri ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki” adlı bir araştırma yapmıştır. VAR analizi yardımıyla incelenen araştırmada 1980-2016 dönemine ait yıllık veriler kullanılmıştır. Ayrıca eşbütünleşme ve nedensellik analizinden yararlanılan bu araştırmanın sonucunda, turizm gelirlerinin ekonomik büyüme üzerinde etkili olduğu anlaşılmıştır.

Türkcan (2018), “Türkiye’de İç Turizm Harcamaları İle Ekonomik Büyüme İlişkisi” adlı bir araştırma yapmış ve bu araştırmada yapılan analizler sonucunda

hanehalkı yurt içi turizm harcamalarındaki artışın ekonomik büyüme oranı ile uzun dönemli ilişki içerisinde olduğu ve iki değişken arasında karşılıklı nedensellik ilişkisi olduğu görülmüştür. Araştırmanın sonucunda, Türkiye’de hanehalklarının yurt içinde yaptıkları turizm harcamalarının ekonomik büyümeyi arttırıcı etki yapmakta olduğu ve dolayısıyla ekonomik büyümenin de hanehalklarının yurt içi turizm harcamalarını arttırıcı etkiye yol açtığı tespit edilmiştir.

Yazıcı (2018), “Türkiye’de İşsizlik ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki (1960-2015)” adlı bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın sonucunda, Türkiye’de işsizlik ve ekonomik büyüme arasında kısa dönemde bulunmadığı, uzun dönemde ise işsizlikten ekonomik büyümeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir.

2.13.2. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Dieke (1993), “Tourism Policy and Employment In The Gambia” (Gambiya’da Turizm Politikası ve İstihdam) adlı bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın sonucunda, çalışma programları kapsamında Gambiya ile denizaşırı ülkelerdeki özel turizm girişimcileri arasında iş birliği yapılması ve hükümetin kalkınma için doğru ortamı sağlaması gerektiği tespit edilmiştir.

Snow ve Wall (1994), “Tourism Employment in Bali, Indonesia” (Endonezya Bali’de Turizm İstihdamı) adlı bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada, turizmin son yıllarda hızla büyüdüğü ve ekonominin diğer sektörleriyle karşılaştırıldığında öneminin arttığı ve turizmin bölgesel kalkınmadaki dengesizliklerin artmasıyla, güneydeki tatil köylerine göç edilmesiyle, kadınların istihdamının artmasıyla ilişkilendirildiği ve geleneksel olarak tarıma dayanan peyzaj ve canlı kültürün korunması için önemli zorluklar doğurduğu tespit edilmiştir.

Wagner (1997), “Estimating The Economic Impacts of Tourism” (Turizmin Ekonomik Etkilerinin Tahmin Edilmesi) adlı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonucunda, ekosisteme dayalı turizme karşı mevcut ekonomik faaliyetlerin durdurulması konusunda pek bir şey yapılmadığı tespit edilmiştir.

Szivas ve Riley (1999), “Tourism Employment During Economic Transition” (Ekonomik Geçiş Sırasında Turizm İstihdamı) adlı bir araştırma yapmışlardır.

Araştırma, turizm istihdamındaki ekonomik geçiş sırasındaki iş gücü hareketliliğini incelemektedir. Araştırmanın sonucunda, işçilerin iş gücü piyasasında yükselme fikrini destekleyen ve alışılmadık derecede geniş bir sektör yelpazesinden geldiği tespit edilmiştir.

Dwyer vd. (2003), “Tourism’s Contribution to A State Economy: A Multi-Regional General Equilibrium Analysis” (Turizmin Devlet Ekonomisine Katkısı: Çoklu Bölgesel Genel Denge Analizi) adlı bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada, Avustralya’nın en büyük eyaleti olan Yeni Güney Galler ekonomisi üzerinde artan turizmin etkilerini tahmin etmek için çoklu bölgesel genel denge modeli kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, turizm hedefleri olarak Yeni Güney Galler’in bakış açısından politika oluşturmadaki etkileri tespit edilmiştir.

Jolliffe ve Farnsworth (2003), “Seasonality in Tourism Employment: Human Resource Challenges” (Turizm İstihdamında Mevsimsellik: İnsan Kaynakları Sorunları) adlı bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmada, çağdaş misafirperverliğin ve turizm istihdamının mevsimsellikteki etkisi ele alınmış olup, bu araştırmanın Atlantik Kanada’nın turizm sektöründeki mevsimsel istihdamının kapsamını daha doğru bir şekilde geliştirmeye katkıda bulunduğu ve turizm istihdamının mevsimsel olarak yönetilmesi hakkındaki pratik görüşleri de daha çok geliştireceği tespit edilmiştir.

Witt vd. (2004), “Forecasting Tourism-Generated Employment: The Case of Denmark” (Turizm Kaynaklı İstihdamın Tahmin Edilmesi: Danimarka Örneği) adlı bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada, Danimarka’nın gelen turizmi kapsamında, turist taleplerini bir bütün olarak ekonomiye bağlayan bir girdi-çıktı modelinin, turizm sektörünün gelecekteki iş gücü gereksinimlerinin belirlenmesi için turizm talebinin tahminleriyle nasıl birleştirileceği tespit edilmiştir.

Liu ve Wall (2006), “Planning Tourism Employment: A Developing Country Perspective” (Turizm İstihdamını Planlama: Gelişmekte Olan Ülke Perspektifi) adlı bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın sonucunda, ilk olarak belirlenen ölçüde dikkat edilen konuların turizm politikalarının ve planlarının tanımladığı insan kaynakları konuları olduğu ve gelişmekte olan ülkeler için turizm politikaları ve planlarında insan kaynakları konularına yeterince yer verilmediği tespit edilmiştir.

Ajala (2008), “Employment and Income Potentiality of Tourism Development In Amhara Region Ethiopia” (Etiyopya Amhara Bölgesindeki Turizm Kalkınmasının Gelir Potansiyeli ve İstihdam) adlı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonucunda, turizm işletmelerinin kalkınmasının sadece girişimciler için değil aynı zamanda tüm bölgedeki ulusal ekonomi üzerinde yüksek çarpan etkisi ile istidam ve gelir kaynakları olduğu tespit edilmiştir.

Brida vd. (2008), “The Contribution of Tourism to Economic Growth: An Empirical Analysis For The Case of Chile” (Ekonomik Büyümeye Turizmin Katkısı: Şili Örneği İçin Bir Ampirik Analiz) adlı bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada, Şili’de turizmin ekonomik büyümeye katkısı incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, son on yılda Şili’de ekonomik büyümenin uluslararası turizmin genişlemesine duyarlı olduğu tespit edilmiştir.

Ladkin (2011), “Exploring Tourism Labor” (Turizm İş Gücünü Keşfetmek) adlı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma turizm iş gücü konularının karmaşıklığını ifade etmek amacıyla turizm işçisi, turizm işvereni ve turizm araştırmacısı açısından ele alınmaktadır. Araştırmanın sonucunda, farklı bakış açıları arasındaki diyalogu destekleyen çok yoğun sınırsız bir araştırma için turizm iş gücünün karmaşıklığının bir fırsat sağladığı tespit edilmiştir.

Mishra vd. (2011), “Causality Between Tourism and Economic Growth: Empirical Evidence From India” (Turizm ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik: Hindistan’dan Ampirik Kanıtlar) adlı bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada, popüler zaman serileri metodolojileri kullanılarak Hindistan gibi gelişmekte olan bir ülkede turizmden elde edilen döviz kazançları, gelen yabancı turistler ve gerçek GSYİH arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, turizmin ekonomik faaliyet üzerinde ve dolayısıyla Hindistan’ın GSYİH’da büyümesinde olumlu etkiye sahip olduğu diğer ülkeler için daha önceden sürdürülen turizm öncülüğündeki büyüme hipotezini doğruladığı tespit edilmiştir.

Nissan vd. (2011), “Relationship Between Tourism and Economic Growth” (Turizm ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki) adlı bir araştırma yapmışlardır. Araştırma turizm faaliyetini etkileyen ana değişkenleri ve gelir ile turizm arasındaki geri bildirim etkisini göstermektedir. Araştırmada girişimcilik ve fiyatlar gibi turizm

faaliyetleri üzerinde önemli etkiye sahip değişkenler de dikkate alınmıştır. Araştırmanın sonucunda, turizmin sadece firmaların faaliyetlerine finanse etmek için gerekli fonları sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda yerli firmaların verimliliğini de arttırdığını ve ülkenin refahını arttıran yeni iş olanakları oluşturduğu tespit edilmiştir.

Hadad vd. (2012), “The Economic Efficiency of The Tourism Industry: A Global Comparison” (Turizm Endüstrisinin Ekonomik Verimliliği: Küresel Bir Karşılaştırma) adlı bir araştırma yapmışlardır. Veri zarflama analizi kullanılarak yapılan bu çalışmada, 34 gelişmiş ve 71 gelişmekte olan ülke ile toplamda 105 ülke üzerinde turizm sektörünün verimliliği analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, küreselleşmenin ve erişilebilirliğin, gelişmekte olan ülkelerde turizm sektörünün verimliliği için kritik olduğu ve iş gücü verimliliğinin bütün turizm sektörünün verimliliği için iyi bir etken olduğu tespit edilmiştir.

Song vd. (2012), “Tourism Economics Research: A Review and Assesment” (Turizm Ekonomisi Üzerine Bir İnceleme ve Değerlendirme Araştırması) adlı bir araştırma yapmışlardır. Araştırmanın sonucunda, ekonomik yaklaşımın özellikle neoklasik ekonomik teorilerin turizmi daha iyi bir şekilde anlamada katkı sağladığı görülmüştür. Ekonomiyi diğer sosyal bilimlerle bütünleştirmenin sadece turizm anlayışımızı geliştirmekle kalmayacağı, aynı zamanda turizm ekonomisinin gelişimini de zenginleştireceği anlaşılmıştır.

Romero ve Molina (2013), zaman serileri, panel veri ve kesitsel veri yöntemi ile yapmış oldukları “Tourism and Economic Growth: A Review of Empirical Literature” (Turizm ve Ekonomik Büyüme: Ampirik Literatürün Gözden Geçirilmesi) adlı bir araştırmanın sonucunda, turizm ile ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisi olduğunu ve turizmin ülke ekonomisi üzerinde belirleyici derecede ekonomik büyümeye etkisinin olduğunu tespit etmişlerdir.

Keller (2015), “Tourism Policy In Advanced Economies: How Can It Be Effective and Efficient?” (Gelişmiş Ekonomilerde Turizm Politikası: Nasıl Etkili ve Verimli Olabilir?) adlı bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın sonucunda, turizm politikasının liberal piyasa ekonomileri olan devletlerde temel faaliyetlerin bir parçası olmadığı ve yerlerin tanıtımında pek çok olumlu izlenimlerin olduğu ve net ekonomik odaklanma ile belirgin bir politika meselesi olarak kabul edildiği tespit

edilmiştir. Ayrıca turizm politikasının tanıtım ve yatay boyutta ikili bir yapıya sahip olduğu ve turizm tanıtımının etkili olması için belirli bir seviyede mali yapıya ihtiyaç duyulduğu anlaşılmıştır. Yatay turizm politikasının ise turizm dostluğu çerçevesini ve iş koşullarını garanti edebilen süreçlere ve yapılara bağlı olduğu ve eğer böyle olmazsa turizm politikalarının etkileri daha düşük ve daha çok ya da daha az sembolik olacağı da tespit edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde veriyi sağlamada kullanılan yöntem hakkında kapsamlı bilgilere yer verilmiş olup öncelikle araştırmanın problemi belirlenmiştir. Daha sonra araştırmanın amacı ortaya konulmuştur. Araştırmanın sınırlılıkları ve denenceler belirtildikten sonra araştırmanın evren ve örnekleme açıklanmıştır. Daha sonra ise araştırmanın veri seti ve uygulanan yöntemi ile son olarak uygulanan analizden bahsedilmiştir.

3.1. Araştırmanın Problemi

Turizm sektörü bacasız bir sanayi olarak; ekonomiyi döviz girdileri ile canlandırıp, sahip olduğu istihdam olanakları ile işsizliği azaltmada etkilidir. Uygulanan politikalar sektörün ve dolayısıyla devletin gelişmesinde büyük öneme sahiptir.

Bu araştırmanın problemini 2000-2017 yılları arasında Turizm sektöründe istihdamı arttırmaya yönelik uygulanan ekonomi politikalarının neler olduğunun, nasıl uygulandığının ve yıllar bazında katkı ve zararlarının neler olduğunun, artış ve azalışların ne kadar olduğunun tespit edilmesi oluşturmaktadır.

3.2. Araştırmanın Amacı

Politikalar ülkelerin gerek gelecekleri gerekse mevcut durumları hakkında alınacak ve uygulanacak kararları ifade eder. Bu kararlar ülkelerin geleceğini oldukça etkilemektedir. Çeşitli politikalar bulunmaktadır.

Yapılan bu araştırmanın amacını ise 2000-2017 yılları arasında Turizm sektöründe istihdamı arttırmaya yönelik uygulanan ekonomi politikalarının tespit edilmesi ve bu politikaların uygulanmasıyla elde edilen sonuçların hem sayısal hem

de sözel verilerle belirtilmesi oluşturur. 2000-2017 yılları arasının dikkate alınması ile güncel veriler hakkında bilgi vermek amaçlanmıştır.

3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları

Sosyal bilimler alanında yapılan çoğu araştırmada olduğu gibi bu araştırmanın da bazı sınırlılıkları vardır. Araştırmanın ilk sınırlılığını, ülke olarak Türkiye'nin ele alınıp Türkiye'deki işsizlik ve istihdam ve hizmet istihdam oranları, turizm gelirlerinin ve giderlerinin ve bu turizm gelirlerinin gayri safi milli hasıla içindeki paylarının ve gayri safi yurt içi hasıla değerlerinin yıllık olarak ele alınması, süreç olarak ise 2000-2017 yılları arasının esas alınması oluşturmaktadır. Araştırmanın ikinci sınırlılığını ise SGK verilerine ait olan 2000-2007 yıllarına ait olan eğlence hizmetlerindeki işyeri ve sigortalı sayısının ve 2008-2017 yıllarındaki konaklamaya ait olan işyeri ve sigortalı sayıları ile turizm sektörü kapsamında değerlendirilmesi oluşturur. Son olarak ise ekonomi politikalarında, turizm istihdam politikalarında ve turizm sektöründeki gelişmelerde esas alınacak ülke olarak Türkiye'nin ele alınmasını sınırlılık olarak değerlendirilebilir.

Bu araştırmada TÜİK'ten alınan sayısal verilerin araştırma amaçlarına uygun, genel geçerliliğe sahip, güncel ve doğru veriler olduğu kısacası aranan şartlara sahip olduğu varsayılmıştır.

3.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

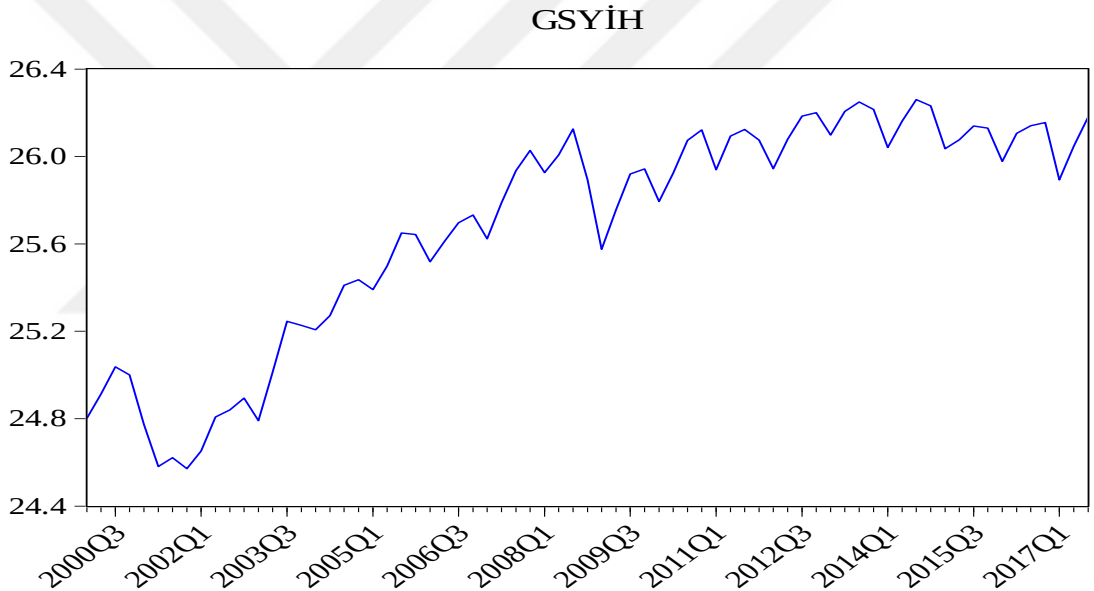
Araştırmanın evrenini Türkiye'deki işsizlik ve istihdam oranları, turizm gelirleri ve giderleri, hizmet istihdam oranları, turizm sektöründeki istihdam verileri, gelirler, giderler, istihdam oranları, gelirlerin GSMH içindeki payları ve GSYİH verileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise 2000-2017 yılları arasındaki işsizlik ve istihdam oranları, turizm gelirleri, turizm giderleri, hizmet istihdam oranları, turizm sektöründeki işyeri ve sigortalı sayıları (SGK verileri), turizm gelirlerinin GSMH içindeki payları ve GSYİH verileri oluşturmaktadır.

3.5. Veri Seti ve Yöntem

Bu çalışmada ekonomi politikalarının istihdam üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında Türkiye'nin 2000-2017 yılları arasındaki çeyrek dönemlik (üçer aylık dönem) istihdam oranı, hizmet istihdam oranı

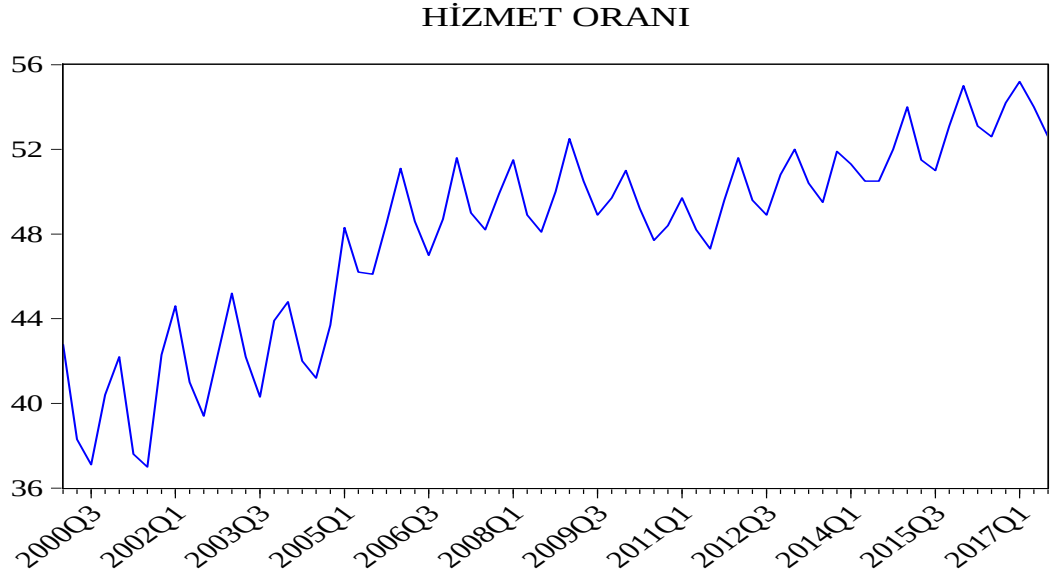
ve gayrisafı yurt içi verileri kullanılmış ve zaman serisi analizi ile incelenmiştir. Çalışmada yöntem olarak SUR Temelli Toda-Yamamoto Nedensellik Testi, Maki Eşbütünleşme Testi ve sonuçları güçlendirmek için de Bootstrap yöntemi ile elde edilen Hacker&Hatemi-J Nedensellik Testi ve ADF ile PP birim kök testleri uygulanmıştır. Analizlerde GSYİH'ye ait verilerin doğal logaritması kullanılmıştır. Veriler, TÜİK'in elektronik veri dağıtım sisteminden alınmış olup cari değerlerdir. Analizlerde GSYİH'ye ait verilerin doğal logaritması kullanılmıştır.

Çalışmada zaman serisi analiz yöntemi kullanılmış olup bu çalışmanın analizlerinin yapılmasında ise ekonometrik paket program olarak E-views 9.0 programından yararlanılmıştır. Serilere ait zaman serisi grafikleri Şekil 3.1., Şekil 3.2. ve Şekil 3.3.'de gösterilmiştir.

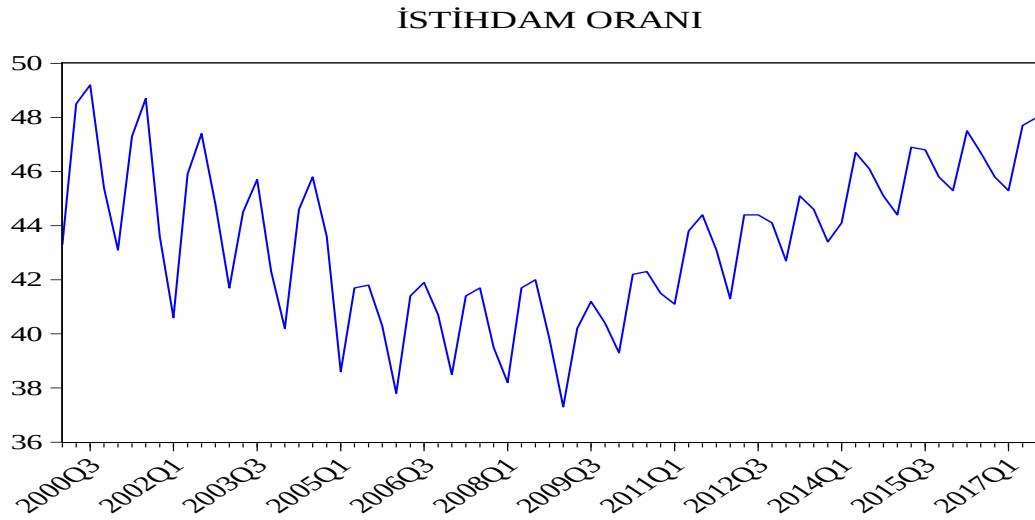
Şekil 3.1. GSYİH Analiz Verilerine Göre Zaman Serisi Grafiği

Yukarıdaki Şekil 3.1. incelendiğinde 2003Q3 için GSYİH analiz verilerinde bir kırılma sonrası ani ve yüksek düzeyde bir artış görülmektedir. Şüphesiz bu kırılmaya 2001 Krizinin etkisi olmuşken artışa ise 2001 yılındaki Güçlü Ekonomiye Geçiş Programının (GEGP) etkisi olmuştur. 2009Q3 için ise en yüksek oranda kırılma ve düşüş görülmektedir. Bunun nedeni ise 2008'de yaşanan küresel krizdir.

Şekil 3.2. Hizmet Oranı Analiz Verilerine Göre Zaman Serisi Grafiği

Yukarıdaki Şekil 3.2. incelendiğinde bütün hizmet oranı analiz verilerinde kırılmalar ve yükselişlerin istikrarlı bir düzeyde görüldüğü anlaşılmaktadır. Ancak genel olarak baktığımızda en yüksek artışın 2005Q1’de olduğu görülmektedir. Bunun sebebi olarak ise 2001 yılındaki Güçlü Ekonomiye Geçiş Programını (GEGP) belirtilebilir.

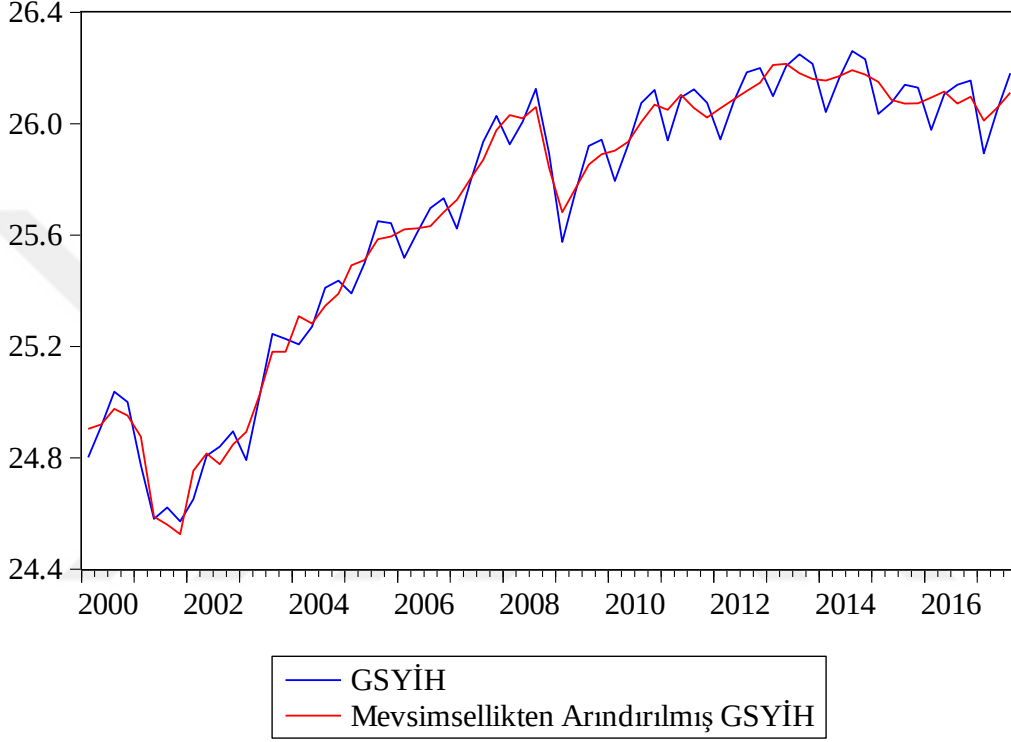

Şekil 3.3. İstihdam Oranı Analiz Verilerine Göre Zaman Serisi Grafiği

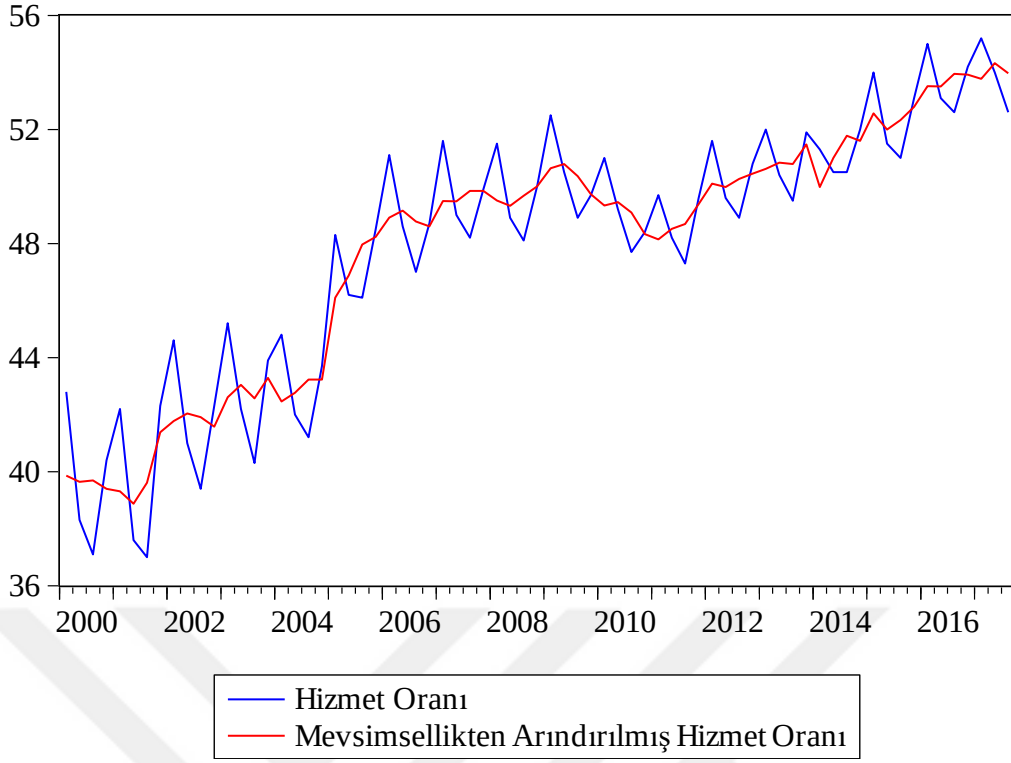
Yukarıdaki Şekil 3.3. incelendiğinde 2002Q1 ve 2005Q1 için istihdam oranı analiz verilerinde bir kırılma ve yüksek oranda düşüş görülmektedir. En yüksek oranda artış ise 2002Q1’de görülmüştür. Yüksek oranda düşüşe 2001 yılı Şubat

krizinin etkisi olmuşken artışa ise 2001 yılındaki Güçlü Ekonomiye Geçiş Programının (GEGP) etkisi olmuştur.

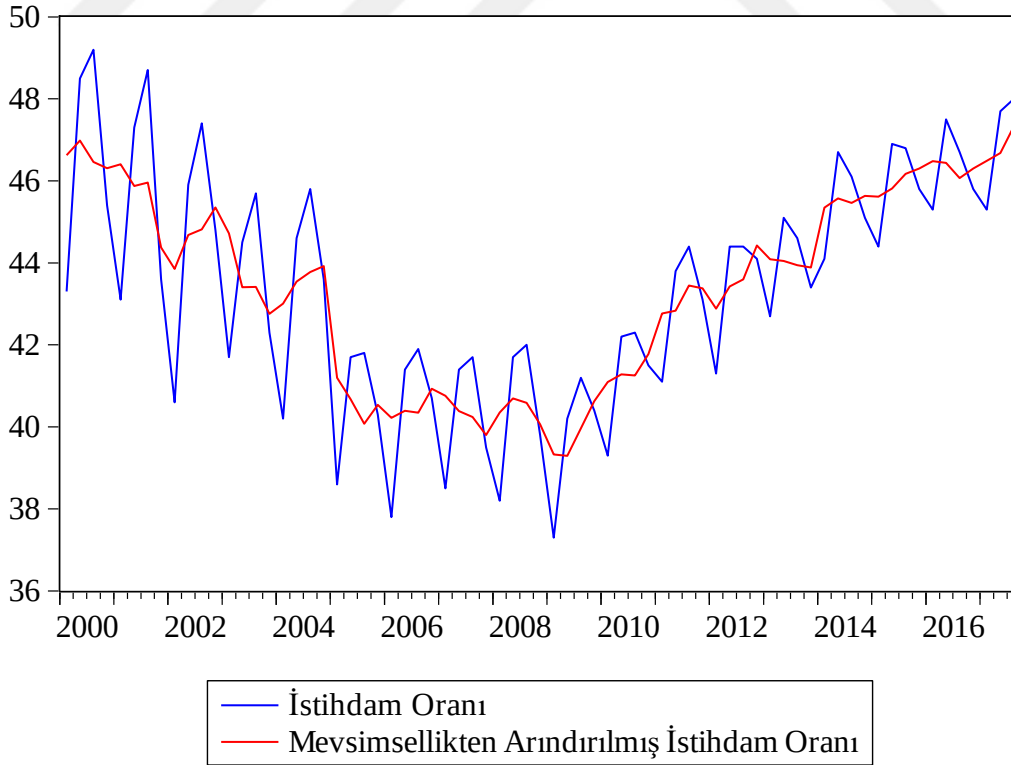
İncelenen serilerde mevsimsel değişimlerin görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda seriler mevsimsel etkiden arındırılmış ve analizlere mevsimsellikten arındırılmış seriler ile devam edilmiştir. Mevsimsellikten arındırılmış serilerin grafikleri Şekil 3.4., Şekil 3.5. ve Şekil 3.6.'da gösterilmektedir.

Şekil 3.4. Mevsimsellikten Arındırılmış GSYİH ile GSYİH Serileri Grafiği

Şekil 3.5. Mevsimsellikten Arındırılmış Hizmet Oranı ile Hizmet Oranı Serileri Grafiği

Şekil 3.6. Mevsimsellikten Arındırılmış İstihdam Oranı ile İstihdam Oranı Serileri Grafiği

Aşağıda araştırmada kullanılarak analiz yapılan veri seti verilmiştir.

Tablo 3.1. Zaman Serisi Analizi İçin Veri Setleri (TÜİK, 2018)

YILLAR VE ÇEYREKLER	İSTİHDAM ORANI	HİZMET İSTİHDAMI (KİŞİ SAYISI)	HİZMET ORANI	CARİ FİYATLARLA GSYİH DEĞERLERİ (\$)
2000-1	43,3	8502000	42,8	59038956660
2000-2	48,5	8578000	38,3	65974873651
2000-3	49,2	8472000	37,1	74775498636
2000-4	45,4	8552000	40,4	71978429661
2001-1	43,1	8517000	42,2	57423177254
2001-2	47,3	8368000	37,6	47343461256
2001-3	48,7	8528000	37	49316644582
2001-4	43,6	8766000	42,3	46915386027
2002-1	40,6	8663000	44,6	50808172744
2002-2	45,9	9029000	41	59404014206
2002-3	47,4	9011000	39,4	61336876287
2002-4	44,8	9174000	42,3	64787010006
2003-1	41,7	9160000	45,2	58456131231
2003-2	44,5	9161000	42,2	72951164181
2003-3	45,7	9034000	40,3	92012161939
2003-4	42,3	9150000	43,9	90354761100
2004-1	40,2	8923000	44,8	88596497426
2004-2	44,6	9334000	42	94461269720
2004-3	45,8	9435000	41,2	108549412591
2004-4	43,6	9570000	43,7	111342852366
2005-1	38,6	8966000	48,3	106419253221
2005-2	41,7	9292000	46,2	118600721211
2005-3	41,8	9348000	46,1	137915571165
2005-4	40,3	9519000	48,5	136941241424
2006-1	37,8	9455000	51,1	120878340949
2006-2	41,4	9896000	48,6	132751288520
2006-3	41,9	9717000	47	144512163806
2006-4	40,7	9836000	48,7	149692637071
2007-1	38,5	9899000	51,6	134245928641
2007-2	41,4	10158000	49	158385942487
2007-3	41,7	10103000	48,2	183537831549
2007-4	39,5	9956000	49,9	201269562885
2008-1	38,2	9955000	51,5	181773080119
2008-2	41,7	10373000	48,9	197087595085
2008-3	42	10304000	48,1	221905714089
2008-4	39,8	10200000	50	175873466557
2009-1	37,3	10082000	52,5	127971652822
2009-2	40,2	10488000	50,5	153378221264
2009-3	41,2	10480000	48,9	180664128598
2009-4	40,4	10469000	49,7	184880527983
2010-1	39,3	10507000	51	159271919997
2010-2	42,2	10970000	49,2	181382042076
2010-3	42,3	10710000	47,7	210716250318
2010-4	41,5	10713000	48,4	220996402188
2011-1	41,1	10963000	49,7	184248869999
2011-2	43,8	11369000	48,2	214980645798
2011-3	44,4	11359000	47,3	221481877276
2011-4	43,1	11638000	49,6	210980055241
2012-1	41,3	11643000	51,6	185045584221
2012-2	44,4	12079000	49,6	211677279140
2012-3	44,4	11949000	48,9	235371415285
2012-4	44,1	12393000	50,8	239028714358
2013-1	42,7	12321000	52	215976040857
2013-2	45,1	12696000	50,4	240610226391
2013-3	44,6	12403000	49,5	251144315296

Tablo 3.1. (Devam)

YILLAR VE ÇEYREKLER	İSTİHDAM ORANI	HİZMET İSTİHDAMI (KİŞİ SAYISI)	HİZMET ORANI	CARİ FİYATLARLA GSYİH DEĞERLERİ
2013-4	43,4	12694000	51,9	242620019895
2014-1	44,1	12828000	51,3	204054019826
2014-2	46,7	13401000	50,5	230068555207
2014-3	46,1	13277000	50,5	253965079122
2014-4	45,1	13453000	52	246767776334
2015-1	44,4	13802000	54	202703042988
2015-2	46,9	13948000	51,5	211237523629
2015-3	46,8	13853000	51	225103190554
2015-4	45,8	14155000	53,1	222835498601
2016-1	45,3	14540000	55	191396211920
2016-2	47,5	14809000	53,1	217634350392
2016-3	46,7	14453000	52,6	225231772710
2016-4	45,8	14682000	54,2	228482134354
2017-1	45,3	14874000	55,2	175918142924
2017-2	47,7	15380000	54	205175377720
2017-3	48	15159000	52,6	234549631490
2017-4	47,3	15580000	54,6	234450794758

3.6. Zaman Serisi Analizi

Zaman Serileri, bir dönemden diğerine değişkenlerin değerlerinin ardışık olarak gözleendiği sayısal büyüklüklerdir. Gözlenen verilerin zamanla ardışık olarak gerçekleşmesi bir koşul olmayıp düzenli aralıklarla dizinin gelişimini görmek için önemlidir. İstatistiksel analizlerde bir anakütlenin özellikleri hakkında bilgiler sunulurken tahmincilerin matematiksel yapıları açısından bu verilerin sırası çok önem arz etmez. Oysaki zaman serileri analizlerinde verilerin sırasının önemi çoktur (Granger ve Newbold, 1977:1).

Zaman serileri ile yapılan ampirik çalışmalarda verilerin durağan olduğu varsayılır. Halbuki vurgulandığı gibi ekonomik zaman serilerinin önemli bir kısmı durağan değildir. Dolayısıyla zaman serileri analizleri durağan olmayan serilerin durağan hale getirilmesine ilişkin çoğu tekniği içerir (Sevüktekin ve Nargeleçekenler, 2005:35).

Zaman serileri dört bileşenden oluşur (Newbold, 2000:777-785):

1. Trend (Genel Eğilim) bileşeni: Zaman sürelerinin uzun sürede gösterdiği düşme ve yükselme süreçlerinden sonra oluşan kararlı durumdur. Zaman serileri uzun dönem açısından kararlı alçalma ya da yükselme şeklinde bir eğilime sahiptir.
2. Mevsim bileşeni: Zaman serilerinde mevsimlik değişmeyi belirtir. Zaman serileri açısından kullanılan verilerin kimi dönemleri diğer dönemlere göre değişiklik gösterir.
3. Çevrimsel Bileşen: Ekonomide, mevsimsel değişmeler ile ilgili olmayan dönemsel değişmelerdir. Örneğin, ekonomide genel eğilimden ayrı kısa süreli genişleme ya da daralma durumu çevrimsel süreci tanımlar.
4. Düzensiz Bileşen: Diğer unsurlar gibi belirli olmayan, hata terimi ile belirtilebilecek değişmelerdir.

Zaman serileri tüm bu kendilerini oluşturan bileşenlere ayrıştırıldıktan sonra, bileşenlerin toplamı şeklinde, $Y_t = T_t + S_t + C_t + I_t$ ya da çarpma yöntemi ile $Y_t = T_t S_t C_t I_t$ şeklinde belli bir t döneminde Y zaman serisi ifade edilebilir.

3.6.1. Durağanlık Testleri

Zaman serisi modelinin kurulumunda öncelikle serilerde mevcut durağan olmama halinin yok edilmesi gerekmektedir. Durağanlığın olağan olabilmesi için iki işlem yapılmaktadır. Bunlardan ilki farkların alınmasını sağlamak ve ikincisi ise, regresyonun uygulanması veya zaman trendi eklenerek deterministik (belirlenimci) trendin elenmesini sağlamaktır. Fark alma yöntemi, serileri durağanlaştırmanın temel yolunu oluşturmaktadır. Asıl seride fark alma yönteminde her gözlem arasındaki değişim esas alınır. $\Delta Y_t = Y_t - Y_{t-1}$ olarak gösterilmektedir (Uyar, 2011:140).

3.6.2. Birim Kök Testleri

Bir seride birim kökün olup olmadığını test etmek için Dickey-Fuller ve Genişletilmiş Dickey Fuller Testlerine başvurulur. Bunun dışında Philips-Perron Testi de bu amaçla ele alınır (Kutlar, 2005:307).

3.6.2.1. Dickey-Fuller (DF) ve Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) Testi

Dickey-Fuller Testi, Wayne A. Fuller vasıtasıyla 1976 yılında önerilmiş ve Wayne A. Fuller ve David A. Dickey tarafından 1979-1981 yılları arasında geliştirilmiştir. Bu test, serinin birim kök içerdiği sıfır hipotezine karşı, birim kök olmayan hipotezi belirtir. Dickey-Fuller Testi oto korelasyon problemini yok etmek için zaman serisi modelinin sağ tarafına bağımlı değişkeni ekler. $Y_t = \beta Y_{t-1} + \varepsilon_t$, $t=1,2,3,\dots$ Formülünde, $H_0: \beta = 1$ ise birim kök mevcuttur. $H_1: \beta < 1$ ise birim kök mevcut değildir. Birim kökün olması serinin durağan olduğunu, birim kökün olmaması ise serinin durağan olmadığını gösterir (Uyanık, 2014:36-37).

Her dönemin bir önceki dönem değerleriyle regresyonu zaman serileri analizinde değişkenlerin geçtiği süreçlerin nasıl olduğunu kavramak için alınır.

Y_t = Değişkenin bu dönem aldığı değeri belirtir.

Y_{t-1} = Bir önceki dönemde değişkenin aldığı değeri belirtir.

Aralarındaki ilişki $Y_t = \rho Y_{t-1} + u_t$ şeklinde belirtilir.

u_t stokastik hata terimini belirtir.

Eğer $\rho=1$ ise, $Y_t = Y_{t-1} + u_t$

Bu da sistemde daha önce olan şokların etkisinin hala sürdüğünü gösterir. Bu şokların kalıcı olması, serinin durağan olmadığını ve serinin stokastik (rasgele) olduğunu göstermektedir (Tarı, 2014:387-388).

3.6.2.2. Phillips – Perron (PP) Testi

Phillips-Perron Testinde, Dickey-Fuller Testi geliştirilip şokların dağılımıyla ilgili yeni bir model oluşturuldu. Bu testin en basit görünümü aşağıdaki gibidir.

$$Y_t = \mu + \phi_1 Y_{t-1} + \varepsilon_t$$

$$Y_t(1 - \phi_1 L) = \mu + \varepsilon_t$$

$T=1, 2, \dots, T$, için birim kök $1/\phi_1$ bulunulur. ϕ_1 ise birim kök mevcuttur. PP Testi için $T(\phi_1(-1) - 1)$ dağılımı temel oluşturur. Dickey-Fuller Testlerinin yerine PP Testi (Z) ile belirtilirler. Dickey-Fuller testinde τ kullanılırdı ama PP testinde Z_α kullanılacaktır. PP Testinin en basit haldeki AR (1) formülü şöyledir:

$Y_t = \phi_1 Y_{t-1} + \varepsilon_t$. PP Testinde kullanılan formül $Z_a = T(\hat{\phi}_1 - 1) - CF$ olarak belirtilir. CF düzeltme faktörünü gösterir (Sevüktekin ve Çınar, 2014:378-379).

3.6.3. Maki Eşbütünleşme Testi

Maki, çok kırılmalı eşbütünleşme analizi için dört regresyon modeli geliştirmiştir;

$$y_t = \mu + \sum_{i=1}^k \mu_i D_{i,t} + \beta' x_t + u_t \quad (1)$$

$$y_t = \mu + \sum_{i=1}^k \mu_i D_{i,t} + \beta' x_t + \sum_{i=1}^k \beta'_i x_t D_{i,t} + u_t \quad (2)$$

$$y_t = \mu + \sum_{i=1}^k \mu_i D_{i,t} + \gamma t + \beta' x_t + \sum_{i=1}^k \beta'_i x_t D_{i,t} + u_t \quad (3)$$

$$y_t = \mu + \sum_{i=1}^k \mu_i D_{i,t} + \gamma t + \sum_{i=1}^k \gamma_i t D_{i,t} + \beta' x_t + \sum_{i=1}^k \beta'_i x_t D_{i,t} + u_t \quad (4)$$

1 No'lu denklemde (Model 0) sabitte değişime müsaade etmekte, 2 No'lu denklemde (Model 1) sabit ve eğimde değişime müsaade etmekte, 3 No'lu denklemde (Model 2) sabit ve eğimde değişime müsaade etmekte ve trend eklemekte ve 4 No'lu denklemde (Model 3) sabit, eğim ve trendde değişime müsaade etmektedir (Göçer ve Peker, 2014:116-117).

3.6.4. Toda-Yamamoto Nedensellik Testi

Toda-Yamamoto Nedensellik Testi aşağıdaki gibi uygulanmaktadır:

$$Y_t = \alpha + \sum_{i=1}^k \beta_i Y_{t-i} + \sum_{j=k+1}^{k+d \max} \beta'_j Y_{t-j} + \sum_{i=1}^k \lambda_i X_{t-i} + \sum_{j=k+1}^{k+d \max} \lambda'_j X_{t-j} + \varepsilon_{1t}$$

$$X_t = \alpha + \sum_{i=1}^k \delta_i X_{t-i} + \sum_{j=k+1}^{k+d \max} \delta'_j X_{t-j} + \sum_{i=1}^k \phi_i Y_{t-i} + \sum_{j=k+1}^{k+d \max} \phi'_j Y_{t-j} + \varepsilon_{2t}$$

k gecikme sayısını, $d_{\max}$, serilerin maksimum bütünleşme derecesini, $k + d_{\max}$ ise tahmini belirtmektedir (Bağdigen ve Beşer, 2009:11).

3.6.5. Hacker&Hatemi-J Bootstrap Nedensellik Testi

Hacker-Hatemi-J Nedensellik Testi kalıntıların normal dağılmadığı ve ARCH etkisinin olduğu durumlarda TY test istatistiği x^2 dağılımına uymadığı için uygun değerlerin Efron tarafından geliştirilen yeniden örneklemeye dayalı bootstrap simülasyonu ile oluşturulmaktadır. Bootstrap simülasyonu ile daha güvenilir tablo kritik değerleri elde edilebilmektedir. Hatemi-J SIC ve Hannan-Quinn bilgi kriterleri ile çözülen modellerde farklı sonuçlarla karşılaşılacağından ötürü iki bilgi kriterinin ortalamasına dayanan Hatemi-J bilgi kriterini geliştirmiştir (Pata, 2018:104).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR

Bu bölümde çalışmada ulaşılan bulguların analizine yer verilmektedir.

4.1. MODELE UYGULANAN TESTLER

Türkiye'nin 2000-2017 yılları arasındaki çeyrek dönemlik (üçer aylık dönem) istihdam oranı, hizmet istihdam oranı ve gayrisafı yurt içi verileri kullanılmış ve zaman serisi analizi ile incelenmiştir. Kurulan modellerde ilk olarak korelasyon ilişkisi ele alınmış daha sonra ise birim kök sınaması ADF ve PP Birim Kök Testleri ile yapılmıştır. Geçerli ve güvenilir sonuçlar almak için ise yapısal kırılmaları esas alan Maki Eşbütünleşme Testi uygulanmıştır. Son olarak ise Toda-Yamamoto Nedensellik Testi ile sonuçların güçlendirilmesi için kritik değerlere Bootstrap Yöntemi ile ulaşıldığı Hacker ve Hatemi-J Nedensellik Testi uygulanmıştır.

4.1.1. Seriler Arasındaki Korelasyon İlişkisi

Araştırmada uygulanan korelasyon analizi sonuçları Tablo 4.1.'de görülmektedir.

Tablo 4.1. Seriler Arasındaki Korelasyon İlişkisi

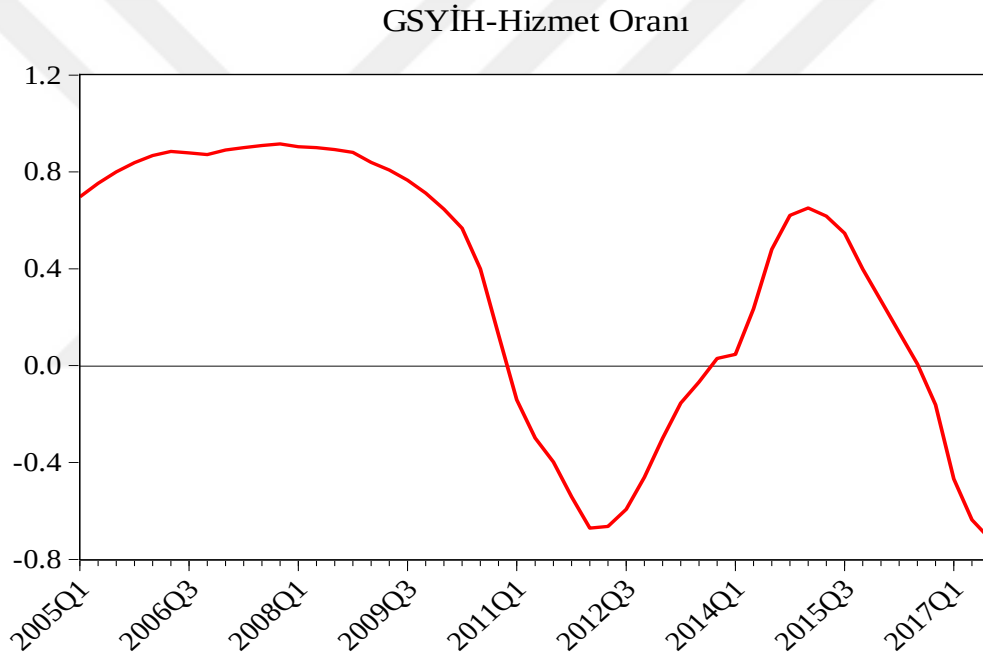
	GSYİH	Hizmet Oranı	İstihdam Oranı
GSYİH	1		
Hizmet Oranı	0.9262***	1	
İstihdam Oranı	-0.1568	-0.1346	1

Not: ***, istatistiksel olarak %1 düzeyinde anlamlılığı temsil etmektedir.

Korelasyon katsayıları istatistiksel olarak %1 düzeyinde anlamlıdır.

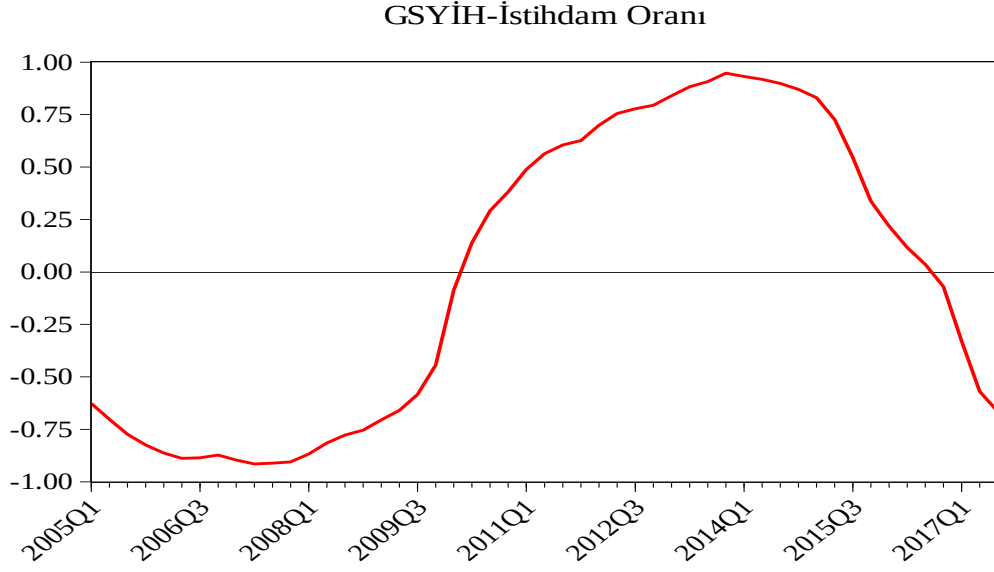
Pozitif bir korelasyon değişkenlerin aynı yönde hareket ettiklerini ve negatif bir korelasyon ise değişkenlerin ters yönde hareket ettiklerini belirtir. Yani korelasyon katsayısı +1 çıkarsa iki değişken arasında pozitif yönlü tam bir ilişki vardır. Benzer şekilde korelasyon katsayısı -1 çıkarsa iki değişken arasında negatif yönlü tam bir ilişki mevcuttur (Sevüktekin ve Çınar, 2014:256).

Seriler arasındaki dinamik ilişkinin görülememesine tüm analiz dönemi için ulaşılan korelasyon katsayısı sebep olabilmektedir. Bahsedilen dinamik ilişkinin görülebilmesi için seriler arasındaki korelasyon ilişkisi 5 yıllık dönemler (20 çeyrek dönem) için tek tek hesaplanıp ulaşılan katsayılar grafik olarak Şekil 4.1., Şekil 4.2. ve Şekil 4.3.'de belirtilmiştir.

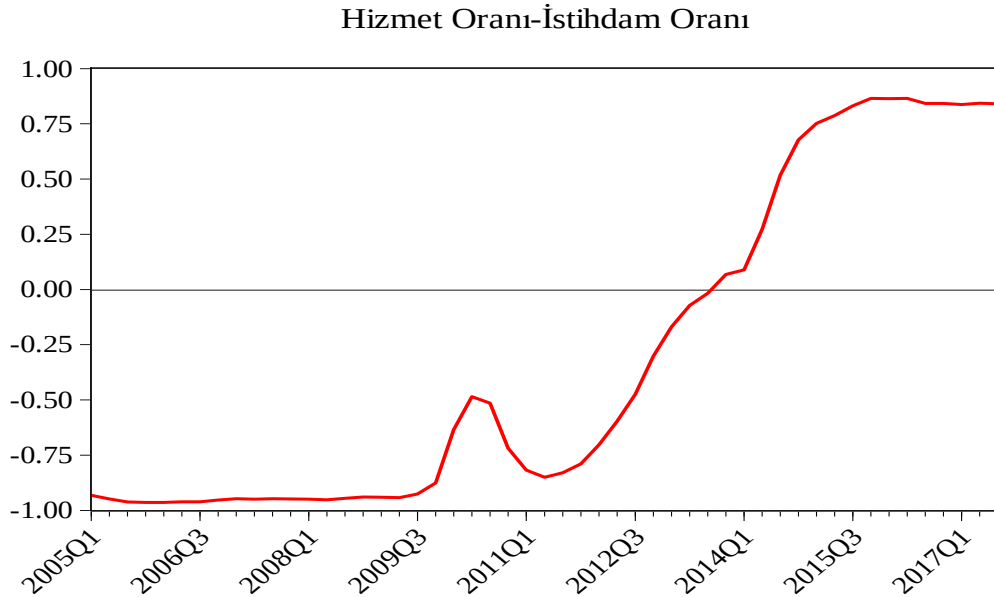
Şekil 4.1. GSYİH ile Hizmet Oranı Arasındaki Korelasyon İlişkisi Grafiği

Yukarıdaki şekilde görüldüğü üzere, GSYİH ile Hizmet Oranı arasında anlamlı, yüksek ve çok ciddi bir korelasyon ilişkisi bulunmaktadır. 2012Q3 VE 2017Q1 kuşla değişkenlerinde korelasyon katsayısı -1'e yaklaşmış ve iki değişken arasında negatif yönlü tam bir ilişki olduğu görülmekteyken diğer değişkenlerde ise +1'e yaklaşmış ve iki değişken arasında pozitif yönlü tam bir ilişki olduğu görülmüştür.

Şekil 4.2. GSYİH ile İstihdam Oranı Arasındaki Korelasyon İlişkisi Grafiği

Yukarıdaki şekilde, GSYİH İle İstihdam Oranı arasındaki Korelasyon İlişkisi grafiğinden 2005Q1 ve 2009Q3 kukla değişkenleri arasındaki korelasyon katsayılarının -1'e yaklaşılmış ve iki değişken arasında negatif yönlü tam bir ilişkinin olduğu görülmektedirken 2009Q3 ile 2015Q3 kukla değişkenlerinde tam tersi iki değişken arasında +1'e yaklaşılmış ve pozitif yönlü tam bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Son olarak ise 2017Q1 Kukla değişkeninde tekrardan negatif yönlü tam bir ilişkiye geçiş yapılmıştır.

Şekil 4.3. Hizmet Oranı İle İstihdam Oranı Arasındaki Korelasyon İlişkisi Grafiği

Şekil 4.3.'de, 2005Q1 ile 2009Q3 kukla değişkenleri arasındaki korelasyon katsayılarının -1'e yaklaştığı ve iki değişken arasındaki negatif yönlü tam bir ilişkinin olduğu tespit edilmiş olup 2009Q3 Kukla değişkeninden sonra 2012Q3 Kukla değişkenine kadar yükselmeler görülse de yine korelasyon katsayıları -1'e yaklaşmıştır ancak 2014Q3 Kukla değişkeninde istikrarlı bir yükselme görülmüş ve 0'a kadar çıkmıştır. 2014Q3 kukla değişkeninden sonra ise 2017Q1 kukla değişkenine kadar yükselmeler devam etmiş ve 2017Q1'de +1'e yaklaşılmış olup katsayı pozitif yönlü olarak sabitlenmiştir.

4.1.2. ADF ve PP Birim Kök Testi Sonuçları

Serilerin birim kök içerip içermediği ADF ve PP Birim Kök Testleri ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 4.2.'de özetlenmiştir.

Tablo 4.2. Birim Kök Testi Sonuçları

	GSYİH		Hizmet Oranı		İstihdam Oranı	
	Düzy	1. Fark	Düzy	1. Fark	Düzy	1. Fark
ADF						
Sabitsiz	1.3920	-6.0203***	2.5665	-7.3421***	0.0939	-7.0306***
Sabitli	-1.2850	-6.2285***	-1.1794	-8.0459***	-0.8404	-6.9790***
Trend ve Sabitli	-0.9468	-6.2465***	-1.5764	-8.0522***	-1.2701	-7.6534***
PP						
Sabitsiz	1.8970	-6.0158***	2.3606	-7.4691***	0.0784	-6.9502***
Sabitli	-1.2861	-6.1348***	-1.1816	-8.0747***	-0.9567	-6.8939***
Trend ve Sabitli	-0.9468	-6.0973***	-1.7341	-8.0618***	-1.1186	-8.0992***

Not: ***, %1 anlamlılık düzeyinde durağanlığı temsil etmektedir.

Yukarıdaki tabloya göre serilerin tamamı düzey değerde birim kök kapsamakta ve durağan olmadığı tespit edilirken serilerin birinci farklarında ise durağanlık koşulunu sağladıkları görülmektedir.

4.1.3. Maki Eşbütünleşme Testi Sonuçları

Durağanlık şartını sağlamak için fark alınıp manipüle edilen serilerde uzun dönemli ilişkiler yok olabilmektedir. Bu ilişkinin varlığı eşbütünleşme testleri ile

görülebilmektedir. Uzun dönemli ilişkilerde de yapısal değişimler olabilmekte ve bu değişimler dikkate alınmadığında güvenilir sonuçlara sahip olmak mümkün olamamaktadır. Bundan dolayı çalışmada yapısal kırılmaları esas alan Maki Eşbütünleşme Testi uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 4.3.'de özetlenmiştir.

Tablo 4.3. Maki Eşbütünleşme Testi Sonuçları

	Test İst.	Kırılma Tarihleri				
GSYİH-Hizmet Oranı						
Model 0	-5.04495	2003Q4	2009Q1	2011Q2	2013Q2	2015Q4
Model 1	-4.73093	2003Q4	2006Q3			
Model 2	-7.37299***	2002Q2	2007Q3	2010Q4	2015Q2	
Model 3	-6.70212	2003Q1	2004Q4	2006Q4	2008Q3	2012Q4
GSYİH-İstihdam Oranı						
Model 0	5.32853**	2002Q2	2004Q4	2006Q4		
Model 1	-4.76803	2006Q1	2008Q3	2012Q4	2015Q3	
Model 2	-5.20248*	2002Q2	2007Q3			
Model 3	-6.05446	2002Q1	2008Q3	2010Q3	2013Q1	
Hizmet Oranı-İstihdam Oranı						
Model 0	-4.29902	2007Q2	2010Q4	2014Q1		
Model 1	-5.59338*	2002Q3	2004Q4	2010Q4	2013Q3	2015Q3
Model 2	-6.33658**	2002Q3	2005Q3	2010Q4	2013Q4	
Model 3	-6.68140**	2003Q4	2005Q4	2011Q2		

Not: *, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde anlamlılığı temsil etmektedir. Kritik değerler Maki'nin makalesinden alınmıştır.

Bulgular incelendiğinde GSYİH ile Hizmet Oranı arasında 4 kırılmayla beraber uzun dönemli bir ilişki olduğu görülmektedir. Özetle tüm ikili ilişkiler arasında kırılma tarihleriyle beraber bir uzun dönemli ilişki vardır.

4.1.4. Toda-Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları

Eşbütünleşme ilişkisinin zayıflığı ve serilerin durağan olmamasından dolayı Granger Nedensellik Testinin uygulanması sapmalı sonuçlar oluşturabileceğinden durağanlık ve eşbütünleşme ilişkisinin varlığı gibi ön koşullar gerektirmeyen SUR Temelli Toda-Yamamoto Nedensellik Testi uygulanmıştır. Bulgular Tablo 4.4.'de özetlenmiştir.

Tablo 4.4. Toda-Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları

	Uygun Gecikme Uzunluğu (AIC)	Test İstatistiği	Sonuç
GSYİH $\Rightarrow$ Hizmet Oranı	1	0.958799	Yok
Hizmet Oranı $\Rightarrow$ GSYİH	1	3.176081*	Var
GSYİH $\Rightarrow$ İstihdam Oranı	1	1.819882	Yok
İstihdam Oranı $\Rightarrow$ GSYİH	1	2.07143	Yok
Hizmet Oranı $\Rightarrow$ İstihdam Oranı	5	5.177957	Yok
İstihdam Oranı $\Rightarrow$ Hizmet Oranı	5	10.38659*	Var

Not: * %10 düzeyinde anlamlılığı temsil etmektedir. Tüm ikili ilişkilerde maksimum eşbütünleşme derecesi 1 olarak belirlenmiştir.

Bulgulara göre hizmet oranından GSYİH'ye ve istihdam oranından hizmet oranına doğru bir nedensellik ilişkisinin var olduğu ve sonuçların anlamlı olduğu görülmektedir. Diğer ikili ilişkilerde ise bir nedensellik ve anlamlılık görülmemektedir.

4.1.5. Hacker&Hatemi-J Bootstrap Nedensellik Testi Sonuçları

Sonuçların güçlendirilmesi için kritik değerlere Bootstrap Yöntemi ile ulaşıldığı Hacker ve Hatemi-J Nedensellik Testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 4.5.'de özetlenmiştir.

Tablo 4.5. Hacker&Hatemi-J Bootstrap Nedensellik Testi Sonuçları

	Uygun Gecikme Uzunluğu (AIC)	Test İstatistiği	%1 Bootstrap Kritik Değer	%5 Bootstrap Kritik Değer	%10 Bootstrap Kritik Değer
GSYİH $\Rightarrow$ Hizmet Oranı	1	0.889	7.449	4.191	2.864
Hizmet Oranı $\Rightarrow$ GSYİH	1	2.946*	7.432	4.16	2.893
GSYİH $\Rightarrow$ İstihdam Oranı	1	1.688	8.35	4.117	2.781
İstihdam Oranı $\Rightarrow$ GSYİH	1	1.921	7.463	3.914	2.732
Hizmet Oranı $\Rightarrow$ İstihdam Oranı	5	4.142	16.758	12.02	9.837
İstihdam Oranı $\Rightarrow$ Hizmet Oranı	5	8.309	17.124	12.18	9.919

Not: *, %10 düzeyinde anlamlılığı temsil etmektedir. Tüm ikili ilişkilerde maksimum eşbütünleşme derecesi 1 olarak belirlenmiştir.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere Hizmet Oranı ile GSYİH arasında nedensellik ve anlamlılık vardır. Diğer ikili ilişkilerde ise nedensellik ve anlamlılık bulunmamaktadır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Turizm ekonomiyi canlandıran bir sektördür. İstihdam bazı dönemlerde bu sektörden olumlu etkilenirken, bazı dönemlerde ise (ekonomik kriz, doğal felaketler gibi) olumsuz etkilenir.

Dünya genelinde görüldüğü gibi ülkemizde de her yıl nüfus artışı yaşanmakta ve bu nüfus artışıyla beraber işsizlik artmaktadır. İstihdam olanakları arttığı sürece işsizlik azalacaktır. Böylece turizm sektörü işsizliği azaltabilir.

Politikalar ülkelerin mevcut ve dünya çapındaki yerlerini sağlamlaştırmak ve yükseltmek için önemli role sahiptirler. Teşvik politikalarının turizm sektöründe önemi büyüktür. Devlet bu konuda çıkarılan yasalarla önemli paya ve iş bitirici role sahiptir. Kuşkusuz çıkarılan yasalarla ve verilen teşviklerle iş görenlerin yükü hafifleyecek ve yatırım artacaktır. Böylece işsizliğin azalacağı ve istihdamın artacağı söylenebilir.

2000-2017 yılları arasının esas alındığı bu araştırmada ilk esas alınan 2000 yılına göre son yılların istihdam kişi sayısı, işgücüne katılım oranı, istihdam oranı ve işsizlik oranı artmıştır. Turizmin hizmet sektöründe yer almasından dolayı TÜİK verileri hizmet sektörü olarak esas almıştır. Açıklanan verilere göre bazı yıllarda hizmet istihdamı ve hizmet oranlarında düşüşler yaşanırken bazı yıllarda ise yükselmeler görülmüş ve böylece istikrarsızlığın olduğu tespit edilmiştir. 2017 yılını 2000 yılına göre karşılaştıracak olursak yüksek oranda artış tespit edilmiştir.

Bu araştırmada SGK'dan alınan verilere göre 2016 yılına kadar turizm sektöründeki işyeri sayısı ve sigortalı sayısının her yıl arttığı ancak 2016 yılında düşüşün yaşandığı ve tekrardan artış olduğu tespit edilmiştir. Burada da genel olarak 2016 yılı hariç istikrarın olduğu anlaşılmaktadır.

Kalkınma planları gerçekleştirilecek hedef ve planlarda ülkeler için önemli bir yere sahiptir. Ülkelere düzen ve parlak bir gelecek sağlar. Nasıl ki bir gemi rotasız gidemez işte bu noktada bir ülkenin de plansız kalkınamayacağı açıktır. Yapılan araştırmada kalkınma planlarının önemi belirtilmiştir.

Turizm sektörü Dünya ve Türkiye Ekonomisinde kuşkusuz önemli bir konuma sahiptir. Ülkeler kendi aralarında bir rekabet içerisinde olup pastadan en büyük payı almaya çalışmaktadırlar. Böylece sektördeki konumları rekabet endekslerindeki sıralamalarla ortaya çıkmıştır. Turizm sektörünün Türkiye Ekonomisi açısından ise ödemeler dengesi ve açıkları kapatma, döviz girdisi sağlamada, işsizliğin azalmasında ve istihdamın artmasında önemi büyüktür. Zaman zaman istenilen seviyelere ulaşılamamış zaman zaman ise ulaşılmıştır. İşte seviyelerin belirlenmesinde nedenler olarak ülkeler arası krizler (siyasi ve ekonomik), ülke içerisindeki ekonomik krizler, savaş ve olağanüstü haller, doğal felaketler, tanıtım ve pazarlama, jeopolitik konum ve birçok turizm çeşidini bir arada barındırma gibi çeşitli etkenler gösterilebilir.

2015 ve 2017 yıllarında yayınlanan Seyahat ve Turizm Rekabet Endeksi Raporunda Türkiye'nin sıralamasının 44 olduğu ve skorunun ise 4.1 ile aynı kaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu araştırmada Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçilerin ise 2000 yılından itibaren her yıl arttığı yalnızca 2015 ve 2016 yıllarında düşüş yaşandığı görülmüştür. Bu dönemde Rusya ile yaşanan uçak krizi bu düşüşün en önemli etkeni olmuştur. 2017 yılında ise tekrar artış olduğu ve ziyaretçilerin milliyetlerine göre dağılımlarına bakıldığında ise ilk 5 ülkenin daha çok komşu ülkelerden olduğu tespit edilmiştir (Gürcistan, İran, Bulgaristan, Almanya ve Rusya Federasyonu).

Turizm gelirleri ve Turizm giderleri Turizm ekonomisinin kilit taşlarıdır. Gelirler giderlerden yüksek olduğu sürece sıkıntılar yaşanmamış ancak giderler gelirlerden yüksek olduğunda krizler, iflaslar ve işgören çıkarımları sonucu işsizlik oranlarının artmasına yol açmış ve bu da ülke ekonomisinde gerilemeye yol açmıştır. 2000 yılına göre değerlendirecek olursak 2017 yılında Turizm gelirleri yüksek oranda artmıştır. Ayrıca Turizm gelirlerinin GSMH içindeki payında da yine 2017 yılında %0,5'lik artış tespit edilmiştir. Turizm giderlerinde ise en yüksek

4.161.520.000\$'lık artışın 2010 yılında olduğu görülmüş ve 2017 yılı için ise artışın devam ettiği anlaşılmıştır.

Yapılan bu araştırmada 2000 yılı sonrası cari fiyatlarla GSYİH verilerinde (Milyon TL) istikrarlı bir artışın olduğu tespit edilmiştir. En yüksek artış miktarının görüldüğü 2017'ye ait veriye bakıldığında 2000 yılına göre 2.934.239.991.000 TL'lik bir artış olduğu anlaşılmaktadır. Dolar cinsinden GSYİH'de istikrarsız bir şekilde zaman zaman artışlar görülmüş zaman zaman ise düşüşler görülmüştür.

Yıldız'ın (2011), "Turizm sektörünün gelişimi ve istihdam üzerindeki etkisi" adlı bir araştırmasının sonucunda Türkiye açısından turizm sektörünün işsizlik sorunun çözümünde önemli etkilere sahip bir sektör olduğunun tespit edilmesi ve Akça'nın (2016), "Türkiye'nin Kalkınma Planlarında Turizm Politikası" adlı araştırmasının sonucunda Türkiye sahip olduğu potansiyelini harekete geçirebildiği ölçüde uluslararası turizmde söz sahibi olacağının tespit edilmesi bu araştırmayla aynı sonuçlara ulaşıldığını göstermektedir.

İstihdam ile daha çok ise hizmet istihdamı ile gayrisafi yurt içi hasıla arasında uzun dönemli bir ilişkisinin olup olmadığını test etmek ve bu sektörün ekonomik büyümeye dair olabilecek katkısını ortaya çıkarmak için yapılan bu araştırmada elde edilen bulgulara göre ilk olarak korelasyon ilişkisi ele alınmış ve korelasyon analizi yapılmıştır ve korelasyon katsayılarının istatistiksel olarak %1 düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. GSYİH ile Hizmet Oranı arasında ise anlamlı, yüksek ve çok ciddi bir korelasyon ilişkisi var olduğu görülmüştür. Daha sonra ise ADF ve PP Birim Kök Testi yapılmış ve serilerin tamamının durağan olmadığı, düzey değerinde birim kök içerdiği tespit edilmiş, durağanlık şartını ise serilerin birinci farklarında sağladıkları görülmüştür. Sağlıklı sonuçlar elde etmek adına yapısal kırılmaları esas alan Maki Eşbütünleşme Testi uygulanmış ve tüm ikili ilişkiler arasında kırılma tarihleriyle beraber uzun dönemli bir ilişki var olduğu anlaşılmıştır. SUR Temelli Toda-Yamamoto Nedensellik Testinin uygulanması sonucu elde edilen bulgulara göre Hizmet Oranından GSYİH'ye ve İstihdam Oranından Hizmet Oranına doğru bir nedensellik ilişkisinin var olduğu ve sonuçların anlamlı olduğu görülmektedir. Diğer ikili ilişkilerde ise bir nedensellik ve anlamlılık görülmemektedir.

Son olarak ise sonuçların güçlendirilmesi için uygulanan kritik değerlere Bootstrap Yöntemi ile ulaşıldığı Hacker ve Hatemi-J Nedensellik Testinin sonucunda Hizmet Oranı ile GSYİH arasında nedensellik ve anlamlılık tespit edilmiş, diğer ikili ilişkilerde ise nedensellik ve anlamlılık görülmemiştir.

Kalkınma planlarında da belirtildiği üzere; Türkiye'nin 100. yılına denk gelen 2023 yılı hedeflerinde Dünyanın ilk 10 büyük ekonomisi arasına girmek ve yıllık GSYİH değerlerini 2.000.000.000.000\$'a çıkarmak, Dünya çapında turizm kentleri oluşturmak, işsizliği çok düşük oranlara çekmek, 46.000.000 turist ağırlamak ve 50.000.000.000\$ gelir elde etmek, iç turizm pazarından ise 20.000.000 kişinin yararlanmasını sağlamak vardır.

Bu araştırmada da görüldüğü üzere Turizmin 2023 hedeflerinde yıllık GSYİH verilerinde payı büyük ve istenen düzeydedir. Ayrıca 2017 yılı Aralık ayı verilerine göre gelen turist sayısı 32.410.034 kişi iken ve 2017 yılı turizm gelirinin ise 26.283.656\$ olduğu tespit edilmiştir böylelikle sürece daha 5 yıl olmasından dolayı 2023 hedeflerine turizm açısından umutla yaklaşılabilir.

ÖNERİLER

Türkiye’de turizm sektöründe insanın işgücü payı önemlidir ve bu da istihdam olarak bilinmektedir. Güncel ve günümüze ışık tutacak verilere ulaşmak açısından 2000 yılı sonrasının esas alındığı bu çalışmada istihdamı arttırmaya yönelik uygulanan ekonomi politikaları ile ilgili aşağıdaki öneriler esas alınmalıdır:

1. Devlet teşvikleri arttırarak işverenlerin sektörde tutunmaları ve yeni işletmeler açmalarına katkıda bulunabilir.
2. Sektöre verilen önem arttırılabilir.
3. Yasalarla sektörde kalifiye iş gören daha çok yer alması sağlanabilir ve zorunlu tutulabilir.
4. Reklam ve tanıtım iyi yapılabilir ve ülkeye gelecek yabancı turist sayısı arttırılabilir.
5. Ülkeler arası ilişkiler iyi tutulabilir.
6. Sektörle ilgili insanlara bilgiler ve eğitimler verilebilir ve insanların sektöre yönltilmesi sağlanabilir.
7. Sektördeki çalışma koşulları iyileştirilebilir.
8. GSYİH içerisinde hizmetler (turizm) sektörünün payı daha da arttırılabilir.
9. Ülkede oluşacak ekonomik krizlere yönelik tedbirler alınabilir.
10. Kriz durumunda düzeni sağlayıcı planlar uygulanabilir ve iş görenlerin işten çıkarılması azaltılıp işsizlik oranının artması önlenabilir.

KAYNAKLAR

- Ajala, O.A. (2008). Employment and Income Potentiality of Tourism Development in Amhara Region Ethiopia. *Ethiopian Journal of Environmental Studies and Management*,1(2):74-82.
- Akça, Y. (2016). Türkiye'nin kalkınma planlarında turizm politikası. *International Conference On Eurasian Economies 2016*, Beykent University Publications, 115, Kaposvar, ss. 721-726.
- Akdeve, E. ve Karagöl, E. T. (2013). Geçmişten Günümüze Türkiye'de Teşvikler ve Ülke Uygulamaları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37:329-350.
- Akova, İ. (1997). Türkiye'de Turizmin Önemi ve Ekonomide Yeri. *Türk Coğrafya Dergisi*, 32:263-280.
- Aktaş, C. (2005). Türkiye'nin Turizm Gelirini Etkileyen Değişkenler İçin En Uygun Regresyon Denkleminin Belirlenmesi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 6(2):163-174.
- Akyıldız, H. ve Eroğlu, Ö. (2004). Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Uygulanan İktisat Politikaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1):43-62.
- Akyüz, Y. (1980). *Emek-Değer Teorisi ve Nitelikli İşgücü Sorunu*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No:441, Ankara, ss.11-18.
- Alaca, B.A. (1997). *Turizm Politikası, Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri, Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, ss.47-99.
- Alkin, E. , Yıldırım, K. ve Özer, M. (2005) *İktisada Giriş*. 3. Basım, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1472, Eskişehir.
- Aren, S. (1968). *İstihdam, Para ve İktisadi Politika*. 3. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Aslan, M.H. (2009). *Para Teorisi ve Politikası* .1. Baskı, Alfa Aktüel Yayınları, Bursa, ss.531-584.
- Ay, S. (2012). Türkiye'de İşsizliğin Nedenleri: İstihdam Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 19(2): 321-341.

Bağdigen, M. ve Beşer, B. (2009). Ekonomik Büyüme İle Kamu Harcamaları Arasındaki Nedensellik İlişkisinin Wagner Tezi Kapsamında Bir Analizi: Türkiye Örneği. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9):1-17.

Bahar, O. (2006). Turizm Sektörünün Türkiye'nin Ekonomik Büyümesi Üzerindeki Etkisi: VAR Analizi Yaklaşımı. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 13(2):137-150.

Bahar, O. (2007). Bölgesel Kalkınmada Turizm Sektörünün Ekonomik Açından Yeri ve Önemi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 19.

Bahar, O. ve Kozak, M. (2010). *Turizm Ekonomisi*. 3. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara.

Baysal, K. (1984). *Türkiye Ekonomisi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, ss.148-171.

Bekiroğlu, C. (2010). *Türkiye'de İşsizlik Sorununun Çözümlemesinde Uygulanan Ekonomi Politikalarının Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, ss.3-74.

Bocutoğlu, E. (2001). *Makro İktisat, Keynesyen Teori ve Politikaları*. 2.Baskı, Derya Kitabevi, Trabzon, ss.13-351.

Bozdağlıoğlu, E.Y.U. (2008). Türkiye'de işsizliğin özellikleri ve işsizlikle mücadele politikaları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 20:45-65.

Brida, J.G., Risso, W.A. ve Bonapace, A. (2008). The Contribution of Tourism to Economic Growth: An Empirical Analysis For the Case of Chile. *European Journal of Tourism Research*, 2(2):178-185.

Bulut, C. (2006). *Ekonomik Yapı ve Politika Analizi: Türkiye Ekonomisi Performans Değerlendirmesi*. 1. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, ss.95-127.

Canlı, B. ve Kaya, A.A. (2012). Türk Turizm Sektörünün Ekonomik Etkilerinin Girdi Çıktı Yaklaşımıyla Ölçülmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1):1-12.

Çetintaş, H. ve Bektaş, Ç. (2008). Türkiye'de Turizm ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Kısa ve Uzun Dönemli İlişkiler. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 19(1):37-44.

Çımat, A. ve Bahar, O. (2003). Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme. *Akdeniz İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6:1-18.

Çolak, Ö.F. (2007). *İktisada Giriş*. Gazi Kitabevi, Ankara, ss.517-540.

Demirkol, Ş. ve Oktay K. (2004). *Turizm Politikalarının Alternatif Yaklaşımları*. 1. Baskı, Sakarya Kitabevi, Sakarya, ss.53-178.

- Dieke, P.U.C. (1993). Tourism Policy and Employment in The Gambia. *Employee Relations*, 15(2):71-80.
- Dinler, Z. (2001). *İktisada Giriş*. 7. Basım, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, ss.306-469.
- Dinler, Z. (2003). *İktisada Giriş*. 9. Baskı, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Düğer, İ.H. (1996). *İktisada Giriş*. Üniversite Kitabevi, Kütahya, ss.398-429.
- Dwyer, L., Forsyth, P., Spurr, R. ve Vanho, T. (2003). Tourism's Contribution to A State Economy: A Multi-Regional General Equilibrium Analysis. *Tourism Economics*, 9(4):431-448.
- Eğilmez, M. ve Kumcu, E. (2012). *Ekonomi Politikası: Teori ve Türkiye Uygulaması*. 17. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, ss.15-374.
- Erdoğan, H. (1995). *Ekonomik Sosyal Kültürel Çevresel Yönleriyle Uluslar arası Turizm*, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa, ss.233-234.
- Ertürk, E. (2006). *İktisada Giriş*. 1. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, ss.443-476.
- Göçer, İ. ve Peker, O. (2014). Yabancı Doğrudan Yatırımların İstihdam Üzerindeki Etkisi: Türkiye, Çin ve Hindistan Örneğinde Çoklu Yapısal Kırılmalı Eşbütünleşme Analizi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 21(1):107-123.
- Granger, C.W.J. ve Newbold, P. (1977). *Forecasting Economic Time Series*. Academic Press, London.
- Güven, A. (2007). Türkiye'de İller Arası Gelir Eşitsizliğinde Teşvik Politikasının Rolü: Bir Ayrıştırma Analizi. *Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, (14):20-38.
- Hacıoğlu, A. (2009). *Türkiye'de Dış Ticaret Mevzuatı ve Ekonomi Politikaları Arasındaki Uyum Sorunlarına İlişkin Bir Analiz*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, ss.3-23.
- Hadad, S., Hadad, Y., Malul, M. ve Rosenboim, M. (2012). The Economic Efficiency of The Tourism Industry: A Global Comparison. *Tourism Economics*, 18(5):931-940.
- Jolliffe, L. ve Farnsworth R. (2003). Seasonality In Tourism Employment: Human Resources Challenges. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 15(6):312-316.
- Kanca, O.C. (2015). Turizm Gelirleri ve Ekonomik Büyüme: Türkiye Örneği (1980-2013). *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8:1-14.
- Kandır, S.Y., Özmen, M. ve Önal, Y.B. (2007). Türk Turizm Sektöründe Büyüme Göstergelerinin Turizm İşletmelerinin Finansal Performansına Etkisinin İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2):166-185.

Karakayalı, H. (2005). *Makro Ekonomi*. 5. Baskı, Emek Matbaası, Manisa, ss.37-414.

Keller, P. (2015). Tourism Policy In Advanced Economies: How Can It Be Effective and Efficient? *Tourism Review*, 70(4):264-275.

Kepenek, Y. (2012). *Türkiye Ekonomisi*. 25. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, ss.489-529.

Kocacık, F. (2000). *Çalışma Sosyolojisi*. Dilek Ofset Matbaacılık, Sivas.

Kutlar, A. (2005). *Uygulamalı Ekonometri*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, ss.307-333.

Ladkin, A. (2011). Exploring Tourism Labor. *Annals of Tourism Research*, 38(3): 1135-1155.

Liu, A ve Wall, G. (2006). Planning tourism employment: a developing country perspective. *Tourism Management*, 27:159-170.

Mishra, P.K., Rout, H.B. ve Mohapatra, S.S. (2011). Causality Between Tourism and Economic Growth: Empirical Evidence From India. *European Journal of Social Sciences*, 18(4):518-527.

Mitrakos, T.M., Panos, T. ve Ioannis, C. (2010). Determinants of youth unemployment in Greece with an emphasis on tertiary education graduates. *Bank of Greece Economic Bulletin*, 33:21-62.

Newbold, P. (2000). *İşletme ve İktisat için İstatistik*. Şenese, Ü. (Çev.), Literatür Yayıncılık, İstanbul, 4. Basım, ss.777-785.

Nissan, E., Galindo, M.A. ve Mendez, M.T. (2011). Relationship Between Tourism and Economic Growth. *The Service Industries Journal*, 31(10):1567-1572.

Oktayer, N., Susam, N. ve Çak, M. (2007). *Türkiye’de Turizm Ekonomisi*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, No:2007-69, İstanbul, ss.77-154.

Orhan, O.Z. ve Erdoğan, S. (2007). *Para Politikası*. 4. Baskı, Özkan Matbaacılık, Ankara, ss.3-122.

Özbek, O. (2007). Türkiye’de Özelleştirme: Ekonomik ve Sosyal Etkileri. *İzmir Ticaret Odası AR&GE Bülten Aralık-Ekonomi*:4-9.

Özer, M ve Kırca, M. (2014). Turizm Gelirleri, İhracat ve İktisadi Büyüme Arasındaki İlişkilerin Zaman Serisi Analizi, Adnan Menderes Üniversitesi, III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi Bildirileri, Kuşadası, Aydın, ss. 684-707.

Özen, F. (2017). Türkiye’de Turizm Sektörünün İktisadi Büyüme Üzerindeki Etkisi. *Econder International Academic Journal*, 1(2):96-110.

Parasız, İ. (1998). *Makro Ekonomi, Teori ve Politika*. Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, ss.3-371.

Parasız, İ. vd. (2000). *İktisat Teorisi*. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Pata, U.K. (2018). Türkiye’de enflasyon, tasarruf ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkilerin simetrik ve asimetrik nedensellik testleri ile analizi. *Maliye Dergisi*, 174:92-111.

Pekin, T. (1993). *Makro Ekonomi*. Bilgehan Basımevi, İzmir, ss.11-137.

Romero, M.D.P.P. ve Molina, J.A. (2013). Tourism and economic growth: A review of empirical literature. *Tourism Management Perspectives*, 8:28-41.

Savaş, V.F. (1998). *Politik İktisat*. 3. Basım, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, ss.165-256.

Seçer, B. (2013). *Eksik İstihdam, Öncülleri, Sonuçları ve Nitel Bir Araştırma*. Altın Nokta Yayınevi, İzmir, ss.15-70.

Selim, S., Ayvaz Güven, E.T. ve Eryiğit, P. (2015). Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri: Zaman Serileri Analizi. *Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi İşletme Fakültesi Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 7(3):19-33.

Sevüktekin, M. ve Çınar, M. (2014). *Ekonometrik Zaman Serileri Analizi*. Dora Yayıncılık, Bursa, ss.239-412.

Sevüktekin, M. ve Nargeleçekenler, M. (2005). *Zaman Serileri Analizi*. 1. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, ss.31-66.

Song, H., Dwyer, L., Li, G. ve Zheng, C. (2012). Tourism economics research: A Review and assessment. *Annals of Tourism Research*, 39(3):1653-1682.

Snow, J.C. ve Wall G. (1994). Tourism Employment in Bali, Indonesia. *Tourism Recreation Research*, 19(1):32-40.

Sürücü, F. (1998). Turizm Pazarlarında Gelişmeler ve Tanıtım Uygulamaları, 2. *Bilkent Turizm Forumu*, Ankara.

Szivas, E. ve Riley, M. (1999). Tourism Employment During Economic Transition. *Annals of Tourism Research*, 26(4):747-771.

Şahin, B.E. (2018). Türkiye’de Turizm Gelirleri ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki (1980-2016). *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 16(3):239-253.

Şimşek, H.A. (2007). Türkiye’de 2000 sonrası uygulanan istikrar programlarının kamu maliyesine etkisi. *Finans Politik Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 44(512):52-68.

Tarı, Recep (2014). *Ekonometri*. 9. Baskı, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.

- Tecer, M. (2005). *Türkiye Ekonomisi*. 2. Baskı, TODAİE Yayınları, Ankara, ss.141-213.
- Terzi, H. ve Pata, U.K. (2016). Türkiye'nin İktisadi Büyümesinde Turizm Sektörünün Katkısı. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 48:45-64.
- Tezer, Ö., Çolak, Ö. F., Togay, S. ve Eser, K.(1997). *Para Banka: Teori ve Politika*. 1. Basım, Gazi Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Timur, C. ve Doğan, Z. (2015). *İstihdam Yaratmayan Büyüme: Türkiye Analizi*. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2:231-247.
- Toker, B. (2007). Türkiye'de Turizm Sektörü Teşviklerinin Değerlendirilmesi. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14(2):81-92.
- Törüner, M. ve Lordoğlu, K. (1991). *Çalışma Ekonomisi*. Beta Yayınları, İstanbul.
- Tunay, K.B. (2007). *Makro Ekonomi: Teori ve Politika*. Arıkan Yayınları, İstanbul.
- Tutar, E. ve Tutar, F. (2004). *Turizm, Ekonomi, Türkiye ve OECD*. 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, ss.13-63.
- Türkbal, A. (2005). *İktisada Giriş*. 2. Basım, Aktif Kitabevi, İstanbul.
- Türkcan, B. (2018). Türkiye'de İç Turizm Harcamaları İle Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Efil Journal*, 1(1):158-171.
- Tüzüncan, (2015). Türkiye'de Uygulanan Beş Yıllık Kalkınma Planlarının İstihdam Politikaları Açısından Değerlendirilmesi. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2):6-31.
- Unay, C. (2001). *Makro Ekonomi*. Vipaş A.Ş. Yayınları, Bursa, ss.341-376.
- Unurlu, Ç. (2012). Türkiye'de Turizm İstihdamının Son 10 Yılına İlişkin Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi, *VI. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, Ankara, ss.585-596.
- Uyanık, Ü. (2014). *Zaman Serilerinde Yapısal Kırılma ve Vergi Affı Üzerine Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, ss.3-50.
- Uyar, H.İ. (2011). *Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi İle Ekonomik Gelişmişlik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, ss. 100-141.
- Ülgener, S. (1976). *Milli Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme*. Der Yayınevi, İstanbul, ss.73-151.
- Ünlüönen, K. ve Şahin, S. Z. (2011). Turizmde İstihdam. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 10(37):1-25.

Ünlüöner, K. ve Tayfun, A. (2009). Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(27):1-17.

Ünlüöner, K., Tayfun, A. ve Kılıçlar, A. (2007). *Turizm Ekonomisi*. Nobel Yayın Dağıtım, Seri No:16, Ankara.

Ünsal, E.M. (2007). *Makro İktisat*. 7. Baskı, İmaj Yayıncılık, Ankara, ss.5-559.

Wagner, J.E. (1997). Estimating The Economic Impacts of Tourism. *Annals of Tourism Research*, 24(3):592-608.

Witt, S.F., Song, H. ve Wanhill, S. (2004). Forecasting Tourism-Generated Employment: The Case of Denmark. *Tourism Economics*, 10(2): 167-176.

Yağcı, Ö. (2003). *Turizm Ekonomisi*. Detay Yayıncılık, Ankara, ss.147-175.

Yazıcı, H.U. (2018). *Türkiye’de İşsizlik ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki (1960-2015)*. Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bartın.

Yıldız, K. (2014). İşsizlik türleri, her bir işsizlik türünün toplam işsizlikteki payı ve çeşitli demografik parametrelerle ilişkisi. *İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi Türk Dünyası Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Akademik Bakış Dergisi*, 45:1-26.

Yıldız, Z. (2011). Turizm Sektörünün Gelişimi ve İstihdam Üzerine Etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(5):54-71.

Yorgun, S. (2013). Türkiye’de Turizm Sektörünün Esnek İstihdam Uygulamaları ve Toplu İş Sözleşmelerinde Yer Alan Düzenlemeler. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 2(2):53-72.

Zaim, S. (1997). *Çalışma Ekonomisi*, 10. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul.

Elektronik Kaynaklar

http://www.oka.org.tr/Documents/TURKIYE'DE_SAGLANAN_TESVIK_VE_DES_TEKLER.pdf (28.08.2017).

http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/aylik_istatistik_bilgileri (13.03.2018).

http://reports.weforum.org/pdf/ttci-2017/WEF_TTCI_2017_Profile_TUR.pdf (21.12.2017)

<http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,72942/turizm-gelir-gider-ve-ortalama-harcama.html> (07.11.2017).

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,72942/turizm-gelir-gider-ve-ortalama-harcama.html> (07.11.2017).

<http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Odemeler+Dengesi+ve+Ilgili+Istatistikler/Odemeler+Dengesi+Istatistikleri/Veri+Tablolar> (07.11.2017).

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27689> (12.09.2017).

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27614> (13.09.2017).

www.kalkinma.gov.tr (05.10.2017).

<http://www.katid.org/1236-2/> (10.10.2017).

<http://www.turob.com/tr/haberler?p=5> (07.11.2017).

<http://www.tursab.org.tr/tr/turizm-verileri> (07.11.2017).

<http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr> (07.11.2017).

www.bddk.org.tr (10.12.2017).

www3.weforum.org (21.12.2017).

<https://www.mevzuatdergisi.com/2010/09a/02.htm> (15.01.2018).

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007 (13.03.2018).

www.oib.gov.tr (16.01.2018).

EKLER

EK.1. UYGULAMA SONUÇLARI

Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test on D(GDP_SA)				
Null Hypothesis: D(GDP_SA) has a unit root				
Exogenous: Constant				
Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=11)				
		t-Statistic	Prob.*	
Augmented Dickey-Fuller test statistic		-6.228500	0.0000	
Test critical values:	1% level	-3.528515		
	5% level	-2.904198		
	10% level	-2.589562		
*MacKinnon (1996) one-sided p-values.				
Augmented Dickey-Fuller Test Equation				
Dependent Variable: D(GDP_SA,2)				
Method: Least Squares				
Date: 03/06/18 Time: 22:58				
Sample (adjusted): 2000Q3 2017Q3				
Included observations: 69 after adjustments				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(GDP_SA(-1))	-0.735302	0.118054	-6.228500	0.0000
C	0.012856	0.009060	1.419090	0.1605
R-squared	0.366695	Mean dependent var		0.000576
Adjusted R-squared	0.357243	S.D. dependent var		0.091617
S.E. of regression	0.073451	Akaike info criterion		-2.355838
Sum squared resid	0.361469	Schwarz criterion		-2.291081
Log likelihood	83.27640	Hannan-Quinn criter.		-2.330147
F-statistic	38.79421	Durbin-Watson stat		2.003626
Prob(F-statistic)	0.000000			

Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test on D(GDP_SA)

Null Hypothesis: D(GDP_SA) has a unit root
 Exogenous: Constant, Linear Trend
 Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=11)

	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	-6.246548	0.0000
Test critical values: 1% level	-4.096614	
5% level	-3.476275	
10% level	-3.165610	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Augmented Dickey-Fuller Test Equation
 Dependent Variable: D(GDP_SA,2)
 Method: Least Squares
 Date: 03/06/18 Time: 22:59
 Sample (adjusted): 2000Q3 2017Q3
 Included observations: 69 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(GDP_SA(-1))	-0.746623	0.119526	-6.246548	0.0000
C	0.024674	0.018792	1.313020	0.1937
@TREND("2000Q1")	-0.000323	0.000450	-0.718582	0.4749
R-squared	0.371611	Mean dependent var		0.000576
Adjusted R-squared	0.352569	S.D. dependent var		0.091617
S.E. of regression	0.073718	Akaike info criterion		-2.334645
Sum squared resid	0.358663	Schwarz criterion		-2.237510
Log likelihood	83.54527	Hannan-Quinn criter.		-2.296109
F-statistic	19.51527	Durbin-Watson stat		1.996256
Prob(F-statistic)	0.000000			

Phillips-Perron Unit Root Test on D(GDP_SA)

Null Hypothesis: D(GDP_SA) has a unit root

Exogenous: Constant, Linear Trend

Bandwidth: 5 (Newey-West automatic) using Bartlett kernel

	Adj. t-Stat	Prob.*
Phillips-Perron test statistic	-6.097332	0.0000
Test critical values:		
1% level	-4.096614	
5% level	-3.476275	
10% level	-3.165610	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Residual variance (no correction)	0.005198
HAC corrected variance (Bartlett kernel)	0.004268

Phillips-Perron Test Equation

Dependent Variable: D(GDP_SA,2)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:12

Sample (adjusted): 2000Q3 2017Q3

Included observations: 69 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(GDP_SA(-1))	-0.746623	0.119526	-6.246548	0.0000
C	0.024674	0.018792	1.313020	0.1937
@TREND("2000Q1")	-0.000323	0.000450	-0.718582	0.4749
R-squared	0.371611	Mean dependent var		0.000576
Adjusted R-squared	0.352569	S.D. dependent var		0.091617
S.E. of regression	0.073718	Akaike info criterion		-2.334645
Sum squared resid	0.358663	Schwarz criterion		-2.237510
Log likelihood	83.54527	Hannan-Quinn criter.		-2.296109
F-statistic	19.51527	Durbin-Watson stat		1.996256
Prob(F-statistic)	0.000000			

Phillips-Perron Unit Root Test on D(GDP_SA)

Null Hypothesis: D(GDP_SA) has a unit root

Exogenous: Constant

Bandwidth: 4 (Newey-West automatic) using Bartlett kernel

	Adj. t-Stat	Prob.*
Phillips-Perron test statistic	-6.134755	0.0000
Test critical values:		
1% level	-3.528515	
5% level	-2.904198	
10% level	-2.589562	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Residual variance (no correction)	0.005239
HAC corrected variance (Bartlett kernel)	0.004666

Phillips-Perron Test Equation

Dependent Variable: D(GDP_SA,2)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:12

Sample (adjusted): 2000Q3 2017Q3

Included observations: 69 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(GDP_SA(-1))	-0.735302	0.118054	-6.228500	0.0000
C	0.012856	0.009060	1.419090	0.1605
R-squared	0.366695	Mean dependent var		0.000576
Adjusted R-squared	0.357243	S.D. dependent var		0.091617
S.E. of regression	0.073451	Akaike info criterion		-2.355838
Sum squared resid	0.361469	Schwarz criterion		-2.291081
Log likelihood	83.27640	Hannan-Quinn criter.		-2.330147
F-statistic	38.79421	Durbin-Watson stat		2.003626
Prob(F-statistic)	0.000000			

Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test on D(GDP_SA)

Null Hypothesis: D(GDP_SA) has a unit root

Exogenous: None

Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=11)

	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	-6.020321	0.0000
Test critical values: 1% level	-2.598907	
5% level	-1.945596	
10% level	-1.613719	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Augmented Dickey-Fuller Test Equation

Dependent Variable: D(GDP_SA,2)

Method: Least Squares

Date: 03/06/18 Time: 22:58

Sample (adjusted): 2000Q3 2017Q3

Included observations: 69 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(GDP_SA(-1))	-0.698841	0.116080	-6.020321	0.0000
R-squared	0.347660	Mean dependent var		0.000576
Adjusted R-squared	0.347660	S.D. dependent var		0.091617
S.E. of regression	0.073997	Akaike info criterion		-2.355209
Sum squared resid	0.372334	Schwarz criterion		-2.322831
Log likelihood	82.25471	Hannan-Quinn criter.		-2.342364
Durbin-Watson stat	2.019345			

Phillips-Perron Unit Root Test on D(GDP_SA)

Null Hypothesis: D(GDP_SA) has a unit root

Exogenous: None

Bandwidth: 3 (Newey-West automatic) using Bartlett kernel

	Adj. t-Stat	Prob.*
Phillips-Perron test statistic	-6.015756	0.0000
Test critical values:		
1% level	-2.598907	
5% level	-1.945596	
10% level	-1.613719	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Residual variance (no correction)	0.005396
HAC corrected variance (Bartlett kernel)	0.005371

Phillips-Perron Test Equation

Dependent Variable: D(GDP_SA,2)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:12

Sample (adjusted): 2000Q3 2017Q3

Included observations: 69 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(GDP_SA(-1))	-0.698841	0.116080	-6.020321	0.0000
R-squared	0.347660	Mean dependent var		0.000576
Adjusted R-squared	0.347660	S.D. dependent var		0.091617
S.E. of regression	0.073997	Akaike info criterion		-2.355209
Sum squared resid	0.372334	Schwarz criterion		-2.322831
Log likelihood	82.25471	Hannan-Quinn criter.		-2.342364
Durbin-Watson stat	2.019345			

Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test on GDP_SA

Null Hypothesis: GDP_SA has a unit root

Exogenous: Constant

Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=11)

	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	-1.284964	0.6322
Test critical values: 1% level	-3.527045	
5% level	-2.903566	
10% level	-2.589227	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Augmented Dickey-Fuller Test Equation

Dependent Variable: D(GDP_SA)

Method: Least Squares

Date: 03/06/18 Time: 22:56

Sample (adjusted): 2000Q2 2017Q3

Included observations: 70 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP_SA(-1)	-0.022728	0.017688	-1.284964	0.2032
C	0.600789	0.454211	1.322708	0.1904
R-squared	0.023706	Mean dependent var		0.017256
Adjusted R-squared	0.009348	S.D. dependent var		0.075045
S.E. of regression	0.074694	Akaike info criterion		-2.322687
Sum squared resid	0.379382	Schwarz criterion		-2.258445
Log likelihood	83.29406	Hannan-Quinn criter.		-2.297169
F-statistic	1.651133	Durbin-Watson stat		1.471051
Prob(F-statistic)	0.203164			

Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test on GDP_SA

Null Hypothesis: GDP_SA has a unit root

Exogenous: Constant, Linear Trend

Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=11)

	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	-0.946790	0.9442
Test critical values: 1% level	-4.094550	
5% level	-3.475305	
10% level	-3.165046	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Augmented Dickey-Fuller Test Equation

Dependent Variable: D(GDP_SA)

Method: Least Squares

Date: 03/06/18 Time: 22:57

Sample (adjusted): 2000Q2 2017Q3

Included observations: 70 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP_SA(-1)	-0.038974	0.041164	-0.946790	0.3471
C	1.001906	1.024105	0.978324	0.3314
@TREND("2000Q1")	0.000450	0.001028	0.437655	0.6630
R-squared	0.026489	Mean dependent var		0.017256
Adjusted R-squared	-0.002571	S.D. dependent var		0.075045
S.E. of regression	0.075142	Akaike info criterion		-2.296971
Sum squared resid	0.378300	Schwarz criterion		-2.200607
Log likelihood	83.39397	Hannan-Quinn criter.		-2.258694
F-statistic	0.911522	Durbin-Watson stat		1.451778
Prob(F-statistic)	0.406837			

Phillips-Perron Unit Root Test on GDP_SA				
Null Hypothesis: GDP_SA has a unit root				
Exogenous: Constant, Linear Trend				
Bandwidth: 0 (Newey-West automatic) using Bartlett kernel				
	Adj. t-Stat	Prob.*		
Phillips-Perron test statistic	-0.946790	0.9442		
Test critical values:	1% level	-4.094550		
	5% level	-3.475305		
	10% level	-3.165046		
*MacKinnon (1996) one-sided p-values.				
Residual variance (no correction)		0.005404		
HAC corrected variance (Bartlett kernel)		0.005404		
Phillips-Perron Test Equation				
Dependent Variable: D(GDP_SA)				
Method: Least Squares				
Date: 03/07/18 Time: 00:11				
Sample (adjusted): 2000Q2 2017Q3				
Included observations: 70 after adjustments				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP_SA(-1)	-0.038974	0.041164	-0.946790	0.3471
C	1.001906	1.024105	0.978324	0.3314
@TREND("2000Q1")	0.000450	0.001028	0.437655	0.6630
R-squared	0.026489	Mean dependent var	0.017256	
Adjusted R-squared	-0.002571	S.D. dependent var	0.075045	
S.E. of regression	0.075142	Akaike info criterion	-2.296971	
Sum squared resid	0.378300	Schwarz criterion	-2.200607	
Log likelihood	83.39397	Hannan-Quinn criter.	-2.258694	
F-statistic	0.911522	Durbin-Watson stat	1.451778	
Prob(F-statistic)	0.406837			

Phillips-Perron Unit Root Test on GDP_SA				
Null Hypothesis: GDP_SA has a unit root				
Exogenous: Constant				
Bandwidth: 1 (Newey-West automatic) using Bartlett kernel				
		Adj. t-Stat	Prob.*	
Phillips-Perron test statistic		-1.286106	0.6317	
Test critical values:	1% level	-3.527045		
	5% level	-2.903566		
	10% level	-2.589227		
*MacKinnon (1996) one-sided p-values.				
Residual variance (no correction)			0.005420	
HAC corrected variance (Bartlett kernel)			0.006835	
Phillips-Perron Test Equation				
Dependent Variable: D(GDP_SA)				
Method: Least Squares				
Date: 03/07/18 Time: 00:11				
Sample (adjusted): 2000Q2 2017Q3				
Included observations: 70 after adjustments				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP_SA(-1)	-0.022728	0.017688	-1.284964	0.2032
C	0.600789	0.454211	1.322708	0.1904
R-squared	0.023706	Mean dependent var	0.017256	
Adjusted R-squared	0.009348	S.D. dependent var	0.075045	
S.E. of regression	0.074694	Akaike info criterion	-2.322687	
Sum squared resid	0.379382	Schwarz criterion	-2.258445	
Log likelihood	83.29406	Hannan-Quinn criter.	-2.297169	
F-statistic	1.651133	Durbin-Watson stat	1.471051	
Prob(F-statistic)	0.203164			

Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test on GDP_SA

Null Hypothesis: GDP_SA has a unit root

Exogenous: None

Lag Length: 1 (Automatic - based on SIC, maxlag=11)

	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	1.392048	0.9579
Test critical values: 1% level	-2.598907	
5% level	-1.945596	
10% level	-1.613719	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Augmented Dickey-Fuller Test Equation

Dependent Variable: D(GDP_SA)

Method: Least Squares

Date: 03/06/18 Time: 22:54

Sample (adjusted): 2000Q3 2017Q3

Included observations: 69 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP_SA(-1)	0.000491	0.000353	1.392048	0.1685
D(GDP_SA(-1))	0.265422	0.118112	2.247211	0.0279
R-squared	0.068772	Mean dependent var		0.017277
Adjusted R-squared	0.054873	S.D. dependent var		0.075595
S.E. of regression	0.073492	Akaike info criterion		-2.354736
Sum squared resid	0.361868	Schwarz criterion		-2.289979
Log likelihood	83.23838	Hannan-Quinn criter.		-2.329044
Durbin-Watson stat	2.003873			

Phillips-Perron Unit Root Test on GDP_SA

Null Hypothesis: GDP_SA has a unit root

Exogenous: None

Bandwidth: 0 (Newey-West automatic) using Bartlett kernel

	Adj. t-Stat	Prob.*
Phillips-Perron test statistic	1.897013	0.9855
Test critical values: 1% level	-2.598416	
5% level	-1.945525	
10% level	-1.613760	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Residual variance (no correction)	0.005559
HAC corrected variance (Bartlett kernel)	0.005559

Phillips-Perron Test Equation

Dependent Variable: D(GDP_SA)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:10

Sample (adjusted): 2000Q2 2017Q3

Included observations: 70 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP_SA(-1)	0.000663	0.000350	1.897013	0.0620
R-squared	-0.001413	Mean dependent var		0.017256
Adjusted R-squared	-0.001413	S.D. dependent var		0.075045
S.E. of regression	0.075098	Akaike info criterion		-2.325855
Sum squared resid	0.389143	Schwarz criterion		-2.293734
Log likelihood	82.40494	Hannan-Quinn criter.		-2.313096
Durbin-Watson stat	1.467753			

Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test on D(HO_SA)

Null Hypothesis: D(HO_SA) has a unit root
 Exogenous: Constant
 Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=11)

	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	-8.045880	0.0000
Test critical values: 1% level	-3.528515	
5% level	-2.904198	
10% level	-2.589562	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Augmented Dickey-Fuller Test Equation
 Dependent Variable: D(HO_SA,2)
 Method: Least Squares
 Date: 03/07/18 Time: 00:06
 Sample (adjusted): 2000Q3 2017Q3
 Included observations: 69 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(HO_SA(-1))	-0.985394	0.122472	-8.045880	0.0000
C	0.204631	0.080367	2.546207	0.0132
R-squared	0.491408	Mean dependent var	-0.002017	
Adjusted R-squared	0.483817	S.D. dependent var	0.880455	
S.E. of regression	0.632571	Akaike info criterion	1.950508	
Sum squared resid	26.80976	Schwarz criterion	2.015264	
Log likelihood	-65.29251	Hannan-Quinn criter.	1.976199	
F-statistic	64.73618	Durbin-Watson stat	1.995146	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test on D(HO_SA)

Null Hypothesis: D(HO_SA) has a unit root

Exogenous: Constant, Linear Trend

Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=11)

	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	-8.052242	0.0000
Test critical values: 1% level	-4.096614	
5% level	-3.476275	
10% level	-3.165610	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Augmented Dickey-Fuller Test Equation

Dependent Variable: D(HO_SA,2)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:06

Sample (adjusted): 2000Q3 2017Q3

Included observations: 69 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(HO_SA(-1))	-0.990682	0.123032	-8.052242	0.0000
C	0.312621	0.161300	1.938131	0.0569
@TREND("2000Q1")	-0.002969	0.003841	-0.772938	0.4423
R-squared	0.495970	Mean dependent var		-0.002017
Adjusted R-squared	0.480697	S.D. dependent var		0.880455
S.E. of regression	0.634480	Akaike info criterion		1.970482
Sum squared resid	26.56925	Schwarz criterion		2.067617
Log likelihood	-64.98162	Hannan-Quinn criter.		2.009018
F-statistic	32.47232	Durbin-Watson stat		2.001490
Prob(F-statistic)	0.000000			

Phillips-Perron Unit Root Test on D(HO_SA)

Null Hypothesis: D(HO_SA) has a unit root

Exogenous: Constant, Linear Trend

Bandwidth: 2 (Newey-West automatic) using Bartlett kernel

	Adj. t-Stat	Prob.*
Phillips-Perron test statistic	-8.061817	0.0000
Test critical values: 1% level	-4.096614	
5% level	-3.476275	
10% level	-3.165610	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Residual variance (no correction)	0.385062
HAC corrected variance (Bartlett kernel)	0.406218

Phillips-Perron Test Equation

Dependent Variable: D(HO_SA,2)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:26

Sample (adjusted): 2000Q3 2017Q3

Included observations: 69 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(HO_SA(-1))	-0.990682	0.123032	-8.052242	0.0000
C	0.312621	0.161300	1.938131	0.0569
@TREND("2000Q1")	-0.002969	0.003841	-0.772938	0.4423
R-squared	0.495970	Mean dependent var	-0.002017	
Adjusted R-squared	0.480697	S.D. dependent var	0.880455	
S.E. of regression	0.634480	Akaike info criterion	1.970482	
Sum squared resid	26.56925	Schwarz criterion	2.067617	
Log likelihood	-64.98162	Hannan-Quinn criter.	2.009018	
F-statistic	32.47232	Durbin-Watson stat	2.001490	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Phillips-Perron Unit Root Test on D(HO_SA)

Null Hypothesis: D(HO_SA) has a unit root
 Exogenous: Constant
 Bandwidth: 3 (Newey-West automatic) using Bartlett kernel

	Adj. t-Stat	Prob.*
Phillips-Perron test statistic	-8.074734	0.0000
Test critical values: 1% level	-3.528515	
5% level	-2.904198	
10% level	-2.589562	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Residual variance (no correction)	0.388547
HAC corrected variance (Bartlett kernel)	0.435156

Phillips-Perron Test Equation
 Dependent Variable: D(HO_SA,2)
 Method: Least Squares
 Date: 03/07/18 Time: 00:26
 Sample (adjusted): 2000Q3 2017Q3
 Included observations: 69 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(HO_SA(-1))	-0.985394	0.122472	-8.045880	0.0000
C	0.204631	0.080367	2.546207	0.0132
R-squared	0.491408	Mean dependent var	-0.002017	
Adjusted R-squared	0.483817	S.D. dependent var	0.880455	
S.E. of regression	0.632571	Akaike info criterion	1.950508	
Sum squared resid	26.80976	Schwarz criterion	2.015264	
Log likelihood	-65.29251	Hannan-Quinn criter.	1.976199	
F-statistic	64.73618	Durbin-Watson stat	1.995146	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test on D(HO_SA)				
Null Hypothesis: D(HO_SA) has a unit root				
Exogenous: None				
Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=11)				
			t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic			-7.342134	0.0000
Test critical values:	1% level		-2.598907	
	5% level		-1.945596	
	10% level		-1.613719	
*MacKinnon (1996) one-sided p-values.				
Augmented Dickey-Fuller Test Equation				
Dependent Variable: D(HO_SA,2)				
Method: Least Squares				
Date: 03/07/18 Time: 00:05				
Sample (adjusted): 2000Q3 2017Q3				
Included observations: 69 after adjustments				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(HO_SA(-1))	-0.885736	0.120637	-7.342134	0.0000
R-squared	0.442194	Mean dependent var		-0.002017
Adjusted R-squared	0.442194	S.D. dependent var		0.880455
S.E. of regression	0.657580	Akaike info criterion		2.013886
Sum squared resid	29.40397	Schwarz criterion		2.046264
Log likelihood	-68.47906	Hannan-Quinn criter.		2.026731
Durbin-Watson stat	2.035884			

Phillips-Perron Unit Root Test on D(HO_SA)

Null Hypothesis: D(HO_SA) has a unit root

Exogenous: None

Bandwidth: 4 (Newey-West automatic) using Bartlett kernel

	Adj. t-Stat	Prob.*
Phillips-Perron test statistic	-7.469057	0.0000
Test critical values:		
1% level	-2.598907	
5% level	-1.945596	
10% level	-1.613719	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Residual variance (no correction)	0.426145
HAC corrected variance (Bartlett kernel)	0.519174

Phillips-Perron Test Equation

Dependent Variable: D(HO_SA,2)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:25

Sample (adjusted): 2000Q3 2017Q3

Included observations: 69 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(HO_SA(-1))	-0.885736	0.120637	-7.342134	0.0000
R-squared	0.442194	Mean dependent var		-0.002017
Adjusted R-squared	0.442194	S.D. dependent var		0.880455
S.E. of regression	0.657580	Akaike info criterion		2.013886
Sum squared resid	29.40397	Schwarz criterion		2.046264
Log likelihood	-68.47906	Hannan-Quinn criter.		2.026731
Durbin-Watson stat	2.035884			

Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test on HO_SA				
Null Hypothesis: HO_SA has a unit root				
Exogenous: Constant				
Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=11)				
			t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic			-1.179374	0.6790
Test critical values:	1% level		-3.527045	
	5% level		-2.903566	
	10% level		-2.589227	
*MacKinnon (1996) one-sided p-values.				
Augmented Dickey-Fuller Test Equation				
Dependent Variable: D(HO_SA)				
Method: Least Squares				
Date: 03/07/18 Time: 00:04				
Sample (adjusted): 2000Q2 2017Q3				
Included observations: 70 after adjustments				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
HO_SA(-1)	-0.020029	0.016982	-1.179374	0.2424
C	1.158418	0.814689	1.421914	0.1596
R-squared	0.020045	Mean dependent var		0.201626
Adjusted R-squared	0.005634	S.D. dependent var		0.625466
S.E. of regression	0.623702	Akaike info criterion		1.921866
Sum squared resid	26.45225	Schwarz criterion		1.986109
Log likelihood	-65.26531	Hannan-Quinn criter.		1.947384
F-statistic	1.390923	Durbin-Watson stat		1.953394
Prob(F-statistic)	0.242359			

Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test on HO_SA				
Null Hypothesis: HO_SA has a unit root				
Exogenous: Constant, Linear Trend				
Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=11)				
			t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic			-1.576379	0.7924
Test critical values:	1% level		-4.094550	
	5% level		-3.475305	
	10% level		-3.165046	
*MacKinnon (1996) one-sided p-values.				
Augmented Dickey-Fuller Test Equation				
Dependent Variable: D(HO_SA)				
Method: Least Squares				
Date: 03/07/18 Time: 00:05				
Sample (adjusted): 2000Q2 2017Q3				
Included observations: 70 after adjustments				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
HO_SA(-1)	-0.071008	0.045045	-1.576379	0.1196
C	3.169499	1.836032	1.726277	0.0889
@TREND("2000Q1")	0.011951	0.009786	1.221182	0.2263
R-squared	0.041382	Mean dependent var		0.201626
Adjusted R-squared	0.012766	S.D. dependent var		0.625466
S.E. of regression	0.621461	Akaike info criterion		1.928423
Sum squared resid	25.87630	Schwarz criterion		2.024788
Log likelihood	-64.49482	Hannan-Quinn criter.		1.966700
F-statistic	1.446129	Durbin-Watson stat		1.898067
Prob(F-statistic)	0.242735			

Phillips-Perron Unit Root Test on HO_SA

Null Hypothesis: HO_SA has a unit root

Exogenous: Constant, Linear Trend

Bandwidth: 3 (Newey-West automatic) using Bartlett kernel

	Adj. t-Stat	Prob.*
Phillips-Perron test statistic	-1.734081	0.7255
Test critical values: 1% level	-4.094550	
5% level	-3.475305	
10% level	-3.165046	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Residual variance (no correction)	0.369661
HAC corrected variance (Bartlett kernel)	0.450813

Phillips-Perron Test Equation

Dependent Variable: D(HO_SA)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:24

Sample (adjusted): 2000Q2 2017Q3

Included observations: 70 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
HO_SA(-1)	-0.071008	0.045045	-1.576379	0.1196
C	3.169499	1.836032	1.726277	0.0889
@TREND("2000Q1")	0.011951	0.009786	1.221182	0.2263
R-squared	0.041382	Mean dependent var		0.201626
Adjusted R-squared	0.012766	S.D. dependent var		0.625466
S.E. of regression	0.621461	Akaike info criterion		1.928423
Sum squared resid	25.87630	Schwarz criterion		2.024788
Log likelihood	-64.49482	Hannan-Quinn criter.		1.966700
F-statistic	1.446129	Durbin-Watson stat		1.898067
Prob(F-statistic)	0.242735			

Phillips-Perron Unit Root Test on HO_SA

Null Hypothesis: HO_SA has a unit root

Exogenous: Constant

Bandwidth: 3 (Newey-West automatic) using Bartlett kernel

	Adj. t-Stat	Prob.*
Phillips-Perron test statistic	-1.181639	0.6781
Test critical values:		
1% level	-3.527045	
5% level	-2.903566	
10% level	-2.589227	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Residual variance (no correction)	0.377889
HAC corrected variance (Bartlett kernel)	0.433670

Phillips-Perron Test Equation

Dependent Variable: D(HO_SA)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:23

Sample (adjusted): 2000Q2 2017Q3

Included observations: 70 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
HO_SA(-1)	-0.020029	0.016982	-1.179374	0.2424
C	1.158418	0.814689	1.421914	0.1596
R-squared	0.020045	Mean dependent var		0.201626
Adjusted R-squared	0.005634	S.D. dependent var		0.625466
S.E. of regression	0.623702	Akaike info criterion		1.921866
Sum squared resid	26.45225	Schwarz criterion		1.986109
Log likelihood	-65.26531	Hannan-Quinn criter.		1.947384
F-statistic	1.390923	Durbin-Watson stat		1.953394
Prob(F-statistic)	0.242359			

Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test on HO_SA

Null Hypothesis: HO_SA has a unit root

Exogenous: None

Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=11)

	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	2.566498	0.9973
Test critical values: 1% level	-2.598416	
5% level	-1.945525	
10% level	-1.613760	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Augmented Dickey-Fuller Test Equation

Dependent Variable: D(HO_SA)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:04

Sample (adjusted): 2000Q2 2017Q3

Included observations: 70 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
HO_SA(-1)	0.004018	0.001565	2.566498	0.0124
R-squared	-0.009092	Mean dependent var		0.201626
Adjusted R-squared	-0.009092	S.D. dependent var		0.625466
S.E. of regression	0.628303	Akaike info criterion		1.922594
Sum squared resid	27.23875	Schwarz criterion		1.954715
Log likelihood	-66.29079	Hannan-Quinn criter.		1.935353
Durbin-Watson stat	1.943036			

Phillips-Perron Unit Root Test on HO_SA				
Null Hypothesis: HO_SA has a unit root				
Exogenous: None				
Bandwidth: 3 (Newey-West automatic) using Bartlett kernel				
		Adj. t-Stat	Prob.*	
Phillips-Perron test statistic		2.360639	0.9953	
Test critical values:	1% level	-2.598416		
	5% level	-1.945525		
	10% level	-1.613760		
*MacKinnon (1996) one-sided p-values.				
Residual variance (no correction)			0.389125	
HAC corrected variance (Bartlett kernel)			0.456578	
Phillips-Perron Test Equation				
Dependent Variable: D(HO_SA)				
Method: Least Squares				
Date: 03/07/18 Time: 00:23				
Sample (adjusted): 2000Q2 2017Q3				
Included observations: 70 after adjustments				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
HO_SA(-1)	0.004018	0.001565	2.566498	0.0124
R-squared	-0.009092	Mean dependent var		0.201626
Adjusted R-squared	-0.009092	S.D. dependent var		0.625466
S.E. of regression	0.628303	Akaike info criterion		1.922594
Sum squared resid	27.23875	Schwarz criterion		1.954715
Log likelihood	-66.29079	Hannan-Quinn criter.		1.935353
Durbin-Watson stat	1.943036			

Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test on D(IO_SA)				
Null Hypothesis: D(IO_SA) has a unit root				
Exogenous: Constant				
Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=11)				
			t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic			-6.979020	0.0000
Test critical values:	1% level		-3.528515	
	5% level		-2.904198	
	10% level		-2.589562	
*MacKinnon (1996) one-sided p-values.				
Augmented Dickey-Fuller Test Equation				
Dependent Variable: D(IO_SA,2)				
Method: Least Squares				
Date: 03/07/18 Time: 00:09				
Sample (adjusted): 2000Q3 2017Q3				
Included observations: 69 after adjustments				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(IO_SA(-1))	-0.847813	0.121480	-6.979020	0.0000
C	0.004943	0.072642	0.068050	0.9459
R-squared	0.420950	Mean dependent var		0.004263
Adjusted R-squared	0.412307	S.D. dependent var		0.787117
S.E. of regression	0.603413	Akaike info criterion		1.856127
Sum squared resid	24.39519	Schwarz criterion		1.920884
Log likelihood	-62.03640	Hannan-Quinn criter.		1.881819
F-statistic	48.70672	Durbin-Watson stat		1.956831
Prob(F-statistic)	0.000000			

Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test on D(IO_SA)

Null Hypothesis: D(IO_SA) has a unit root

Exogenous: Constant, Linear Trend

Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=11)

	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	-7.653422	0.0000
Test critical values: 1% level	-4.096614	
5% level	-3.476275	
10% level	-3.165610	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Augmented Dickey-Fuller Test Equation

Dependent Variable: D(IO_SA,2)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:09

Sample (adjusted): 2000Q3 2017Q3

Included observations: 69 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(IO_SA(-1))	-0.933073	0.121916	-7.653422	0.0000
C	-0.323357	0.149177	-2.167607	0.0338
@TREND("2000Q1")	0.009121	0.003660	2.491881	0.0152
R-squared	0.470744	Mean dependent var		0.004263
Adjusted R-squared	0.454706	S.D. dependent var		0.787117
S.E. of regression	0.581239	Akaike info criterion		1.795197
Sum squared resid	22.29739	Schwarz criterion		1.892332
Log likelihood	-58.93428	Hannan-Quinn criter.		1.833733
F-statistic	29.35165	Durbin-Watson stat		1.969200
Prob(F-statistic)	0.000000			

Phillips-Perron Unit Root Test on D(IO_SA)

Null Hypothesis: D(IO_SA) has a unit root

Exogenous: Constant, Linear Trend

Bandwidth: 14 (Newey-West automatic) using Bartlett kernel

	Adj. t-Stat	Prob.*
Phillips-Perron test statistic	-8.099204	0.0000
Test critical values: 1% level	-4.096614	
5% level	-3.476275	
10% level	-3.165610	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Residual variance (no correction)	0.323151
HAC corrected variance (Bartlett kernel)	0.138586

Phillips-Perron Test Equation

Dependent Variable: D(IO_SA,2)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:33

Sample (adjusted): 2000Q3 2017Q3

Included observations: 69 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(IO_SA(-1))	-0.933073	0.121916	-7.653422	0.0000
C	-0.323357	0.149177	-2.167607	0.0338
@TREND("2000Q1")	0.009121	0.003660	2.491881	0.0152
R-squared	0.470744	Mean dependent var		0.004263
Adjusted R-squared	0.454706	S.D. dependent var		0.787117
S.E. of regression	0.581239	Akaike info criterion		1.795197
Sum squared resid	22.29739	Schwarz criterion		1.892332
Log likelihood	-58.93428	Hannan-Quinn criter.		1.833733
F-statistic	29.35165	Durbin-Watson stat		1.969200
Prob(F-statistic)	0.000000			

Phillips-Perron Unit Root Test on D(IO_SA)

Null Hypothesis: D(IO_SA) has a unit root

Exogenous: Constant

Bandwidth: 5 (Newey-West automatic) using Bartlett kernel

	Adj. t-Stat	Prob.*
Phillips-Perron test statistic	-6.893905	0.0000
Test critical values: 1% level	-3.528515	
5% level	-2.904198	
10% level	-2.589562	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Residual variance (no correction)	0.353553
HAC corrected variance (Bartlett kernel)	0.297109

Phillips-Perron Test Equation

Dependent Variable: D(IO_SA,2)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:32

Sample (adjusted): 2000Q3 2017Q3

Included observations: 69 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(IO_SA(-1))	-0.847813	0.121480	-6.979020	0.0000
C	0.004943	0.072642	0.068050	0.9459
R-squared	0.420950	Mean dependent var		0.004263
Adjusted R-squared	0.412307	S.D. dependent var		0.787117
S.E. of regression	0.603413	Akaike info criterion		1.856127
Sum squared resid	24.39519	Schwarz criterion		1.920884
Log likelihood	-62.03640	Hannan-Quinn criter.		1.881819
F-statistic	48.70672	Durbin-Watson stat		1.956831
Prob(F-statistic)	0.000000			

Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test on D(IO_SA)

Null Hypothesis: D(IO_SA) has a unit root

Exogenous: None

Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=11)

	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	-7.030581	0.0000
Test critical values: 1% level	-2.598907	
5% level	-1.945596	
10% level	-1.613719	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Augmented Dickey-Fuller Test Equation

Dependent Variable: D(IO_SA,2)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:08

Sample (adjusted): 2000Q3 2017Q3

Included observations: 69 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(IO_SA(-1))	-0.847802	0.120588	-7.030581	0.0000
R-squared	0.420910	Mean dependent var		0.004263
Adjusted R-squared	0.420910	S.D. dependent var		0.787117
S.E. of regression	0.598980	Akaike info criterion		1.827211
Sum squared resid	24.39687	Schwarz criterion		1.859589
Log likelihood	-62.03878	Hannan-Quinn criter.		1.840057
Durbin-Watson stat	1.956718			

Phillips-Perron Unit Root Test on D(IO_SA)

Null Hypothesis: D(IO_SA) has a unit root

Exogenous: None

Bandwidth: 5 (Newey-West automatic) using Bartlett kernel

	Adj. t-Stat	Prob.*
Phillips-Perron test statistic	-6.950200	0.0000
Test critical values: 1% level	-2.598907	
5% level	-1.945596	
10% level	-1.613719	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Residual variance (no correction)	0.353578
HAC corrected variance (Bartlett kernel)	0.297200

Phillips-Perron Test Equation

Dependent Variable: D(IO_SA,2)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:31

Sample (adjusted): 2000Q3 2017Q3

Included observations: 69 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
D(IO_SA(-1))	-0.847802	0.120588	-7.030581	0.0000
R-squared	0.420910	Mean dependent var		0.004263
Adjusted R-squared	0.420910	S.D. dependent var		0.787117
S.E. of regression	0.598980	Akaike info criterion		1.827211
Sum squared resid	24.39687	Schwarz criterion		1.859589
Log likelihood	-62.03878	Hannan-Quinn criter.		1.840057
Durbin-Watson stat	1.956718			

Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test on IO_SA

Null Hypothesis: IO_SA has a unit root

Exogenous: Constant

Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=11)

	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	-0.840429	0.8011
Test critical values: 1% level	-3.527045	
5% level	-2.903566	
10% level	-2.589227	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Augmented Dickey-Fuller Test Equation

Dependent Variable: D(IO_SA)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:07

Sample (adjusted): 2000Q2 2017Q3

Included observations: 70 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
IO_SA(-1)	-0.025800	0.030699	-0.840429	0.4036
C	1.128758	1.333052	0.846748	0.4001
R-squared	0.010280	Mean dependent var		0.010068
Adjusted R-squared	-0.004274	S.D. dependent var		0.602982
S.E. of regression	0.604269	Akaike info criterion		1.858562
Sum squared resid	24.82963	Schwarz criterion		1.922805
Log likelihood	-63.04968	Hannan-Quinn criter.		1.884080
F-statistic	0.706321	Durbin-Watson stat		1.653991
Prob(F-statistic)	0.403613			

Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test on IO_SA

Null Hypothesis: IO_SA has a unit root

Exogenous: Constant, Linear Trend

Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=11)

	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	-1.270148	0.8871
Test critical values: 1% level	-4.094550	
5% level	-3.475305	
10% level	-3.165046	

*Mackinnon (1996) one-sided p-values.

Augmented Dickey-Fuller Test Equation

Dependent Variable: D(IO_SA)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:08

Sample (adjusted): 2000Q2 2017Q3

Included observations: 70 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
IO_SA(-1)	-0.037635	0.029630	-1.270148	0.2084
C	1.305024	1.274625	1.023850	0.3096
@TREND("2000Q1")	0.009490	0.003450	2.750525	0.0076
R-squared	0.110697	Mean dependent var		0.010068
Adjusted R-squared	0.084151	S.D. dependent var		0.602982
S.E. of regression	0.577054	Akaike info criterion		1.780150
Sum squared resid	22.31042	Schwarz criterion		1.876514
Log likelihood	-59.30524	Hannan-Quinn criter.		1.818427
F-statistic	4.169952	Durbin-Watson stat		1.819419
Prob(F-statistic)	0.019641			

Phillips-Perron Unit Root Test on IO_SA

Null Hypothesis: IO_SA has a unit root

Exogenous: Constant, Linear Trend

Bandwidth: 11 (Newey-West automatic) using Bartlett kernel

	Adj. t-Stat	Prob.*
Phillips-Perron test statistic	-1.118575	0.9182
Test critical values: 1% level	-4.094550	
5% level	-3.475305	
10% level	-3.165046	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Residual variance (no correction)	0.318720
HAC corrected variance (Bartlett kernel)	0.193536

Phillips-Perron Test Equation

Dependent Variable: D(IO_SA)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:31

Sample (adjusted): 2000Q2 2017Q3

Included observations: 70 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
IO_SA(-1)	-0.037635	0.029630	-1.270148	0.2084
C	1.305024	1.274625	1.023850	0.3096
@TREND("2000Q1")	0.009490	0.003450	2.750525	0.0076
R-squared	0.110697	Mean dependent var		0.010068
Adjusted R-squared	0.084151	S.D. dependent var		0.602982
S.E. of regression	0.577054	Akaike info criterion		1.780150
Sum squared resid	22.31042	Schwarz criterion		1.876514
Log likelihood	-59.30524	Hannan-Quinn criter.		1.818427
F-statistic	4.169952	Durbin-Watson stat		1.819419
Prob(F-statistic)	0.019641			

Phillips-Perron Unit Root Test on IO_SA

Null Hypothesis: IO_SA has a unit root

Exogenous: Constant

Bandwidth: 3 (Newey-West automatic) using Bartlett kernel

	Adj. t-Stat	Prob.*
Phillips-Perron test statistic	-0.956681	0.7641
Test critical values:		
1% level	-3.527045	
5% level	-2.903566	
10% level	-2.589227	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Residual variance (no correction)	0.354709
HAC corrected variance (Bartlett kernel)	0.423234

Phillips-Perron Test Equation

Dependent Variable: D(IO_SA)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:31

Sample (adjusted): 2000Q2 2017Q3

Included observations: 70 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
IO_SA(-1)	-0.025800	0.030699	-0.840429	0.4036
C	1.128758	1.333052	0.846748	0.4001
R-squared	0.010280	Mean dependent var		0.010068
Adjusted R-squared	-0.004274	S.D. dependent var		0.602982
S.E. of regression	0.604269	Akaike info criterion		1.858562
Sum squared resid	24.82963	Schwarz criterion		1.922805
Log likelihood	-63.04968	Hannan-Quinn criter.		1.884080
F-statistic	0.706321	Durbin-Watson stat		1.653991
Prob(F-statistic)	0.403613			

Augmented Dickey-Fuller Unit Root Test on IO_SA

Null Hypothesis: IO_SA has a unit root

Exogenous: None

Lag Length: 0 (Automatic - based on SIC, maxlag=11)

	t-Statistic	Prob.*
Augmented Dickey-Fuller test statistic	0.093860	0.7093
Test critical values: 1% level	-2.598416	
5% level	-1.945525	
10% level	-1.613760	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Augmented Dickey-Fuller Test Equation

Dependent Variable: D(IO_SA)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:07

Sample (adjusted): 2000Q2 2017Q3

Included observations: 70 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
IO_SA(-1)	0.000156	0.001660	0.093860	0.9255
R-squared	-0.000155	Mean dependent var		0.010068
Adjusted R-squared	-0.000155	S.D. dependent var		0.602982
S.E. of regression	0.603029	Akaike info criterion		1.840479
Sum squared resid	25.09142	Schwarz criterion		1.872601
Log likelihood	-63.41678	Hannan-Quinn criter.		1.853238
Durbin-Watson stat	1.679356			

Phillips-Perron Unit Root Test on IO_SA

Null Hypothesis: IO_SA has a unit root

Exogenous: None

Bandwidth: 3 (Newey-West automatic) using Bartlett kernel

	Adj. t-Stat	Prob.*
Phillips-Perron test statistic	0.078432	0.7045
Test critical values: 1% level	-2.598416	
5% level	-1.945525	
10% level	-1.613760	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values.

Residual variance (no correction)	0.358449
HAC corrected variance (Bartlett kernel)	0.416403

Phillips-Perron Test Equation

Dependent Variable: D(IO_SA)

Method: Least Squares

Date: 03/07/18 Time: 00:30

Sample (adjusted): 2000Q2 2017Q3

Included observations: 70 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
IO_SA(-1)	0.000156	0.001660	0.093860	0.9255
R-squared	-0.000155	Mean dependent var		0.010068
Adjusted R-squared	-0.000155	S.D. dependent var		0.602982
S.E. of regression	0.603029	Akaike info criterion		1.840479
Sum squared resid	25.09142	Schwarz criterion		1.872601
Log likelihood	-63.41678	Hannan-Quinn criter.		1.853238
Durbin-Watson stat	1.679356			

Covariance Analysis: Ordinary

Sample: 2000Q1 2017Q3

Included observations: 71

Correlation t-Statistic Probability	GDP_SA	HO_SA	IO_SA
GDP_SA	1.000000 ----- -----		
HO_SA	0.926225 20.40945 0.0000	1.000000 ----- -----	
IO_SA	-0.156779 -1.318606 0.1917	-0.134649 -1.128754 0.2629	1.000000 ----- -----

VAR Lag Order Selection Criteria
 Endogenous variables: GDP_SA IO_SA
 Exogenous variables: C
 Date: 03/07/18 Time: 01:08
 Sample: 2000Q1 2017Q3
 Included observations: 65

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-187.5878	NA	1.170842	5.833472	5.900376	5.859870
1	32.77902	420.3922	0.001504*	-0.823970*	-0.623257*	-0.744776*
2	35.39172	4.823457	0.001570	-0.781284	-0.446763	-0.649294
3	36.09085	1.247671	0.001740	-0.679718	-0.211389	-0.494932
4	42.02759	10.22947	0.001643	-0.739311	-0.137173	-0.501729
5	48.14314	10.16122*	0.001544	-0.804404	-0.068458	-0.514026
6	50.95148	4.493337	0.001608	-0.767738	0.102017	-0.424564

* indicates lag order selected by the criterion
 LR: sequential modified LR test statistic (each test at 5% level)
 FPE: Final prediction error
 AIC: Akaike information criterion
 SC: Schwarz information criterion
 HQ: Hannan-Quinn information criterion

Critical values of cointegration tests with multiple breaks.

	RV = 1			RV = 2			RV = 3			RV = 4		
	1%	5%	10%	1%	5%	10%	1%	5%	10%	1%	5%	10%
<i>Model = 0</i>												
m = 1	-5.709	-4.602	-4.354	-5.541	-5.005	-4.733	-5.820	-5.341	-5.101	-6.139	-5.650	-5.386
2	-5.416	-4.893	-4.610	-5.717	-5.211	-4.957	-5.984	-5.517	-5.272	-6.303	-5.839	-5.575
3	-5.563	-5.083	-4.784	-5.943	-5.392	-5.125	-6.229	-5.704	-5.427	-6.501	-5.992	-5.714
4	-5.776	-5.230	-4.982	-6.075	-5.550	-5.297	-6.406	-5.871	-5.603	-6.640	-6.132	-5.892
5	-5.959	-5.426	-5.131	-6.296	-5.760	-5.491	-6.555	-6.038	-5.773	-6.856	-6.306	-6.039
<i>Model = 1</i>												
m = 1	-5.524	-5.038	-4.784	-5.840	-5.359	-5.117	-6.144	-5.645	-5.398	-6.361	-5.913	-5.686
2	-5.708	-5.196	-4.938	-6.011	-5.518	-5.247	-6.271	-5.796	-5.538	-6.556	-6.055	-5.805
3	-5.833	-5.373	-5.106	-6.169	-5.691	-5.408	-6.472	-5.957	-5.682	-6.741	-6.214	-5.974
4	-6.059	-5.508	-5.245	-6.329	-5.831	-5.558	-6.575	-6.086	-5.820	-6.845	-6.373	-6.096
5	-6.193	-5.699	-5.449	-6.530	-5.993	-5.722	-6.784	-6.250	-5.976	-7.053	-6.494	-6.220
<i>Model = 2</i>												
m = 1	-5.457	-4.895	-4.626	-6.020	-5.558	-5.287	-6.565	-6.035	-5.773	-7.021	-6.520	-6.242
2	-5.863	-5.363	-5.070	-6.628	-6.093	-5.833	-7.232	-6.702	-6.411	-7.756	-7.244	-6.964
3	-6.251	-5.703	-5.402	-7.031	-6.516	-6.210	-7.767	-7.155	-6.868	-8.336	-7.803	-7.481
4	-6.596	-6.011	-5.723	-7.470	-6.872	-6.563	-8.236	-7.625	-7.329	-8.895	-8.292	-8.004
5	-6.915	-6.357	-6.057	-7.839	-7.288	-6.976	-8.673	-8.110	-7.796	-9.441	-8.869	-8.541
<i>Model = 3</i>												
m = 1	-6.048	-5.541	-5.281	-6.523	-6.055	-5.795	-6.964	-6.464	-6.220	-7.400	-6.911	-6.649
2	-6.620	-6.100	-5.845	-7.153	-6.657	-6.397	-7.737	-7.201	-6.926	-8.167	-7.638	-7.381
3	-7.082	-6.524	-6.267	-7.673	-7.145	-6.873	-8.331	-7.743	-7.449	-8.865	-8.254	-7.977
4	-7.553	-7.009	-6.712	-8.217	-7.636	-7.341	-8.851	-8.269	-7.960	-9.433	-8.871	-8.574
5	-8.004	-7.414	-7.110	-8.713	-8.129	-7.811	-9.428	-8.800	-8.508	-10.08	-9.482	-9.151

Wald Test:
System: {%system}

Test Statistic	Value	df	Probability
Chi-square	0.958799	1	0.3275

Null Hypothesis: C(6)=0
Null Hypothesis Summary:

Normalized Restriction (= 0)	Value	Std. Err.
C(6)	-0.998004	1.019221

Restrictions are linear in coefficients.

Wald Test:
System: {%system}

Test Statistic	Value	df	Probability
Chi-square	1.819882	1	0.1773

Null Hypothesis: C(6)=0
Null Hypothesis Summary:

Normalized Restriction (= 0)	Value	Std. Err.
C(6)	1.268897	0.940600

Restrictions are linear in coefficients.

Wald Test:
System: {%system}

Test Statistic	Value	df	Probability
Chi-square	3.176081	1	0.0747

Null Hypothesis: C(3)=0
Null Hypothesis Summary:

Normalized Restriction (= 0)	Value	Std. Err.
C(3)	0.023649	0.013270

Restrictions are linear in coefficients.

Wald Test:
System: {%system}

Test Statistic	Value	df	Probability
Chi-square	5.177957	5	0.3946

Null Hypothesis: C(7)=C(8)=C(9)=C(10)=C(11)=0
Null Hypothesis Summary:

Normalized Restriction (= 0)	Value	Std. Err.
C(7)	-0.197766	0.156147
C(8)	0.254841	0.209583
C(9)	-0.124268	0.209240
C(10)	-0.026938	0.209910
C(11)	0.240727	0.208594

Restrictions are linear in coefficients.

Wald Test:
System: {%system}

Test Statistic	Value	df	Probability
Chi-square	2.071430	1	0.1501

Null Hypothesis: C(3)=0
Null Hypothesis Summary:

Normalized Restriction (= 0)	Value	Std. Err.
C(3)	-0.021257	0.014770

Restrictions are linear in coefficients.

Wald Test:
System: {%system}

Test Statistic	Value	df	Probability
Chi-square	10.38659	5	0.0650

Null Hypothesis: C(14)=C(15)=C(16)=C(17)=C(18)=0
Null Hypothesis Summary:

Normalized Restriction (= 0)	Value	Std. Err.
C(14)	0.195638	0.185471
C(15)	-0.114774	0.252378
C(16)	0.240460	0.247358
C(17)	-0.172297	0.251846
C(18)	-0.433619	0.239629

Restrictions are linear in coefficients.

ÖZGEÇMİŞ (VITAE)

ÖZGEÇMİŞ

Murat ÇİNPOLAT 1984 yılında Gaziantep’te doğdu. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Zile Dinçerler Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik bölümünden 2008 yılında mezun oldu. Murat ÇİNPOLAT’ın Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne bağlı Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisinde “Turizm Önlisans Öğrencilerinin Eğitimlerine İlişkin Beklentileri” adlı makalesi ile Uluslararası Yönetim, Ekonomi ve Politika Kongresinde (Icomep-2018 Bahar) “2000 Yılı Sonrası Turizm Sektöründe İstihdamı Arttırmaya Yönelik Uygulanan Ekonomi Politikaları” adlı özet bildirisi yayımlanmıştır. Murat ÇİNPOLAT iyi derecede İngilizce ve orta düzeyde Almanca bilmektedir.

VITAE

Murat ÇİNPOLAT was born in Gaziantep in 1984. He graduated from Gaziosmanpaşa University, Zile Dinçerler Tourism and Hotel Management College, Department of Tourism Management and Hotel Management in 2008. Murat ÇİNPOLAT has an article about “Expectations regarding the education of tourism undergraduate students” that has published in the Giresun University Institute of Social Sciences Journal of The Black Sea Social Sciences and also a summary report about economic policies implemented in order to increase employment in the tourism sector after 2000 has published in the International Management, Economy and Policy Congress (Icomep-2018 Spring). Murat ÇİNPOLAT knows English in advanced level and German in intermediate level.